

NAFARROAKO PARLAMENTUKO

ALDIZKARI OFIZIALA

VI. legegintzaldia

Iruña, 2006ko ekainaren 13a

58-1. ZK.

A U R K I B I D E A

G SAILA:

Txostenak, deialdiak eta Parlamentuko informazioa:

—Nafarroako Foru Komunitateko arartekoaren erakundeak 2005. urtean egindako lanari buruzko txostena
(2. or.).

(Txostena Aldizkari Ofizialaren hiru aletan argitaratzen da, 58-1, 58-2 eta 58-3. zenbakietan).

G saila:
TXOSTENAK, DEIALDIAK ETA PARLAMENTUKO INFORMAZIOA

Nafarroako Foru Komunitateko arartekoaren erakundeak 2005. urtean egindako lanari buruzko txostena.

Nafarroako Parlamentuko Mahaiak, 2006ko maiatzaren 22an eginiko bilkuran, Eledunen Batzarrari entzun ondoren, erabaki hau hartu zuen, besteak beste:

1. Nafarroako Foru Komunitateko arartekoaren erakundeak 2005. urtean egindako lanari buruzko txostena jasotzat ematea.

2. Nafarroako Parlamentuko Aldizkari Ofizialean argitara dadin agintzea.

3. Txostenaren azalpena Foru Araubideko Batzordearen bilkura batean eginen dela xedatzea.

Iruñean, 2006ko maiatzaren 22an

Lehendakaria, Rafael Gurrea Induráin

Nafarroako Foru Komunitateko arartekoaren erakundeak 2005. urtean egindako lanari buruzko txostena

58-1 ALEKO AURKIBIDEA

1. AURKEZPENA (4. or.).

2. EGINDAKOAREN LABURPENA (5. or.).

3. GARDENTASUNA ETA HERRITARREN ESKUBIDEAK SUSTATZEA (28. or.).

3.1. Oinarrizko kontzeptuak (28. or.).

3.1.1. Administrazio Jokabide Zuzenaren Europako Kodea (28. or.).

3.1.2. Nafarroako aurrekariak: Herritarren Eskubideen Gutuna (29. or.).

3.1.3. Kudeaketa publikoaren antolakuntza eta kontrola: arartekoak. Unibertsitate Konplutentsean emandako hitzaldia (29. or.).

3.2. Herritarren Eskubideei buruzko Toki Plana: "Zure eskubideen alde" (37. or.).

3.2.1. Proiektuaren helburuak eta metodologia (38. or.).

3.2.2. Tuterako, Lizarrako, Burlatako eta Zizur Nagusiko udalekin hitzarmenak sinatzea (40. or.).

3.2.3. Telefono bidezko inkestak eta elkarte-
ei egindako inkestak (41. or.).

3.3. Nafarroako Herritarren Eskubideen Gutunaren ildoko ekimenen jarraipena (42. or.).

4. HERRITARREN ESKUBIDEEN ZEHARKAKO DEFENTSA (44. or.).

4.1. Haurrak: "Haurren alde" (44. or.).

4.1.1. Hurrei buruzko kexei erantzutea (44. or.).

4.1.2. Haurren babesari buruzko txosten bereziaren hasiera (44. or.).

4.1.3. 0tik 3 urtera bitarteko haurren hezkuntzari buruzko txosten bereziaren jarraipena (46. or.).

4.1.4. Haurrak babesteko legeari buruzko proposamen txostena (47. or.).

4.1.5. Bigarren hezkuntzan balioak eta eskubideak txertatzeko estrategiei buruzko lantegia (48. or.).

4.1.6. Gizarteak bizikidetzan heztearen alde egiteko estrategia (53. or.).

4.1.7. Haurrak Interneten aurka babesteko kanpaina (58. or.).

4.1.8. Lehen hezkuntzako unitate didaktiko berriak argitaratzea (63. or.).

4.2. Emakumezkoak (64. or.).

4.2.1. Emakumezkoek aurkeztutako kexei erantzutea (64. or.).

4.2.2. Prostituzioari buruzko txosten bereziaren aurkezpena Parlamentuan (65. or.).

- 4.2.3. Emakumezkoen eskubideak sustatzeko jarduerak (67. or.).
- 4.3. Zaharrak (68. or.).
 - 4.3.1. Zaharrei buruzko kexei erantzutea (68. or.).
 - 4.3.2. Nafarroako zaharren mendekotasunari aurre egiteko laguntzari buruzko txosten bereziaren aurkezpena Parlamentuan (69. or.).
 - 4.3.3. Zaharren eskubideak sustatzeko jarduerak: zaharren eskubideen gutuna (71. or.).
 - 4.3.4. Mendekotasunari buruzko txostenaren jarraipena (72. or.).
- 4.4. Adimen osasuna (73. or.).
 - 4.4.1. Adimen osasunaren alorrean aurkeztutako kexak (73. or.).
 - 4.4.2. Adimen osasunari buruzko txosten bereziaren jarraipena (74. or.).
 - 4.4.3. Adimen gaixoen eskubideak sustatzeko jarduerak (80. or.).
- 4.5. Ezintasun fisikoak eta zentzumenezko ezintasunak (80. or.).
 - 4.5.1. Ezintasun arloan aurkeztutako kexak (80. or.).
 - 4.5.2. Eremu publikoan ibiltzeko aukerei buruzko txosten berezia (80. or.).
- 4.6. Pobrezia eta gizarte bazterketa (83. or.).
 - 4.6.1. Arartekoa eta pobrezia forma berriak (83. or.).
 - 4.6.2. Gizarte bazterketari buruzko lantegia (84. or.).

01 AURKEZPENA

Arartekoaren eginkizuna herritarren eskubideak babestea da eta, horretarako, keak zuzenean erantzun eta txosten bereziak egiten ditu, herritarren eskubideak sustatzeko ekimenak gauzatzen ditu haiek informatu eta ohartaraztearren, eta bitarteko lana egiten du; jakina, bitartekotza eragingarria izanen bada zinez, zuhurtzia handia behar du.

2005. urtean, haurren babesari izan da gure arduraren nagusietako bat. Izan ere, arartekoak zeharkako eta aurreranzko ikuspegia du herritarren eskubideen babesaren inguruan, eta horixe da erakundearen ezaugarri horren adibiderik onena. Horren lekuko dira haurrei buruzko keak lehentasunez erantzutea, Oitk 3 urtera bitarteko haurren hezkuntzari buruzko txosten bereziaren jarraipena, administrazioak haurrak babesteko gauzatzen dituen ekimenak ebaluatzeko txosten berezia hastea, Haurrentzako eta nerabeentzako sustapenari, laguntzari eta babesari buruzko 15/2005 Foru Legea bideratzeko bitartekotza lanak, balioetan heztea sustatu eta haurrak Interneten aurka babesteko ekimenak eta, batez ere, gizarte guztiak bizikidetzan hezten parte har dezan bultzatzeko koordinazio ekimena.

Urteko txostenak erakusten duenez, beste talde ahul batzuen eskubideak babestu eta sustatzeko ekimenak ere gauzatu ditugu, ikuspuntu beretik betiere. Horren adierazgarri dira Parlamentuan zaharren mendekotasunari buruzko txosten berezia eta giza eskubideei eta prostituzioari buruzko txosten berezia aurkeztea, adimen osasunari buruzko txosten bereziaren jarraipena, eremu publikoan ibiltzeko aukerei eta oztopo arkitektonikoei buruzko txosten berezia hastea, pobrezari eta gizarte bazterketari buruzko eztabaidak eta lantegiak antolatzea eta halakoetan parte hartzea.

2005. urtean bideratzen hasi diren kexa berrien kopurua eta 2004koa berbera izan dira ia; alde horretatik, 2004. urtea ohiz kanpoko urtea izan zen, kexa kopurua % 40 inguru handitu baitzen aurreko urtearen aldean.

Arloz arlo, osasunari buruzko keak izan dira ugariak, baina hirigintza eta etxebizitza arlokoak eta hezkuntza arlokoak ere oso ugariak izan dira; hain zuzen ere, hezkuntza arloko kexen ehunekoak (% 80) egin du gora gehien aurreko urtearen aldean, nahiz eta ingurumen arlokoa (% 57) eta justizia eta osasun arlokoak ere (% 40 inguru) nabarmen handitu diren.

2005. urtean, Kalitate Planari esker, Herritarren Arreta Hobetzeko Plana osatu eta jarri dugu abian, eta keak bideratzeko batez besteko epea % 30

baino gehiago murriztu da. Gainera, herritarrek ematen ditugun zerbitzuei buruz duten iritzia ebaluatzearen ondorioz, jakin dugu kearen bat bideratu duten pertsonen % 75,6k Nafarroako arartekoarengana jotzeko gomendatuko luketela.

Bestalde, eskubideen alde egiteko, administrazio publikoek gardentasunaren eta administrazio jokabide zuzenaren alorreko mekanismo eta sistema orokorrak susta ditzaten bultzatu behar da, herritarrekin dituzten betebeharrak bermatu eta ebaluatzeko sistemak etengabe hobetzeraren. Alde horretatik, erakunde honek Foru Komunitateko Herritarren Eskubideen Gutuna osatu du, eta erronka bota die Nafarroako administrazio publiko-
ei, euren eskubideen gutunak osatu eta zerbitzuen gutun espezifikoak osatzeko konpromisoa har dezaten; zerbitzuen gutun horiek konpromiso zehatzak onartu behar dituzte sektorez sektore ematen dituzten zerbitzuen kalitatearen alorrean. Gaur, pozik gaudela esan beharra dago, joan den urtean alor honetako ekimen askotariko eta esanguratsuak burutu direlako Nafarroan.

Herritarren eskubideen gardentasuna eta bermea sustatzeko ildoan, Herritarren Eskubideei buruzko Toki Plana ere jarri dugu martxan, udalek kalitatea etengabe hobetzeko estrategia honetan esku har dezaten, eta, horretarako, lankidetzaren hitzarmenak izenpetu ditugu Tuterako, Lizarrako, Burlatako eta Zizur Nagusiko udalekin. Hitzarmen horien ondorioz, udalerrri bakoitzeko herritarrek udalek jokabide zuzenaren eskuliburuetan ageri diren printzipioak eta balioak errespetatzen dituzten mailari eta udal zerbitzuei euri buruz duten iritzia ebaluatzeko txostena egiteari ekin diogu.

Gizarte eskubideak modu eragingarriagoan bermatze aldera, proposamen txosten garrantzitsu bat aurkeztu dugu Nafarroako Parlamentuan beste autonomia erkidego batzuetako arartekoei batera, Nafarroako foru eraientza berrezarri eta hobetzeko Lege Organikoaren balizko aldaketa aprobeztatu eta gure oinarritzko legean foru erakundeek nafarrei bermatu behar dizkieten eskubideak eta askatasunak berariaz aipa daitezen gomendatzeko. Hain zuzen ere, beste idazpuru bat txertatzeko aholkatu dugu, "Nafarroako herritarren eskubideei, askatasunei eta betebeharrari buruzkoa"; eta testu zirriborroa ere proposatu dugu.

2005. urtearen laburpen honetan, Foru Parlamentuaren bi erabaki ere aipatu behar ditugu, berebiziko garrantzia izanen dutelako erakundearen etorkizunean: bata arartekoa hautatzeko sisteman izanen du eragina, eta besteak, erakundearen antolakuntza eta funtzionamendu erregelamenduan.

Azkenik, eskerrak eman nahi dizkiet Bulegoko langile guztiei, haien laguntzagatik izan ez balitz, ez baitzatekeen posible izanen ekimen horiei guztiei heltzea. Mila esker bihotz-bihotzez.

María Jesús Aranda Lasheras

Nafarroako arartekoa

02 EGINDAKOAREN LABURPENA

Arartekoaren eginkizuna herritarren eskubideak administrazio publikoen balizko gehiegikerien eta arduragabekeriaren kontra babestea da eta, horretarako, lau tresna mota erabiltzen ditu funtsean. Batzuk atzerantzko edo erreakziozkoak dira, eta beste batzuk, aurrerantzkoak:

- herritarrek aurkezten dituzten kexak (erakundearen eguneroko jardunaren muina)
- txosten bereziak egitea aparteko esangurako alorretan (oro har, talderik ahulenen esparruan)
- bitartekotza lanak (gero eta ohikoagoak eta, maiz, eragingarriak izanen badira zinez, herritarrek ohartu gabe egin beharrekoak)
- herritarren eskubideak sustatzeko ekimenak (gizarte osoaren baitan herritarren eskubideak sustatzen ahalegintzen direnak, herritarrek ohartaraziz eta informatuz)

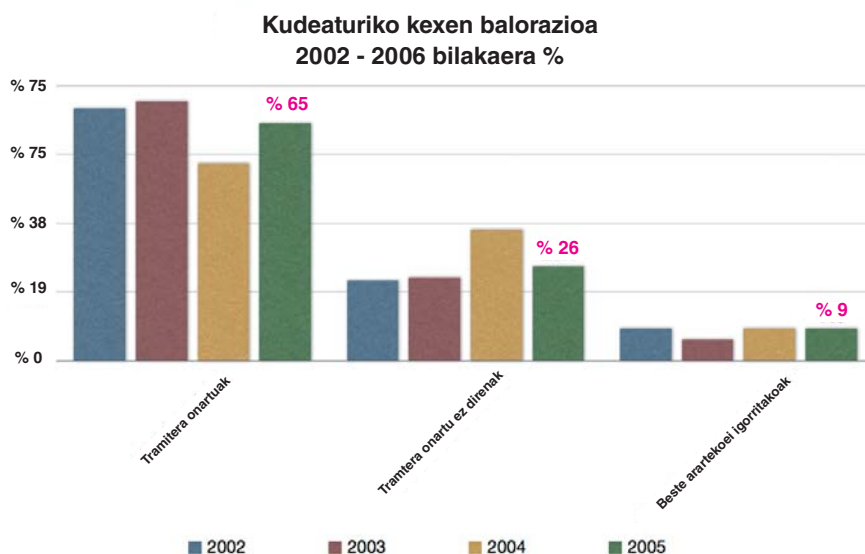
2.1. HARTUTAKO KEXEN ESTADISTIKA OROKORRA

Joan den urtean bideratzen hasi diren kexen kopurua 415koa izan da, eta zifra hori 2004koaren oso antzekoa da, 416 kexa hasi baitziren bide-

ratzen orduan (erakundea abian jarri zenetik izan den kopururik handiena). Hala ere, guztira kudeatu diren kexen kopurua 508koa izan da, aurreko urtean baino % 10 txikiagoa; izan ere, trantsizio aldia izan da, erakundeko aholkularitza arloko hainbat langile ordezkatu egin direla eta.

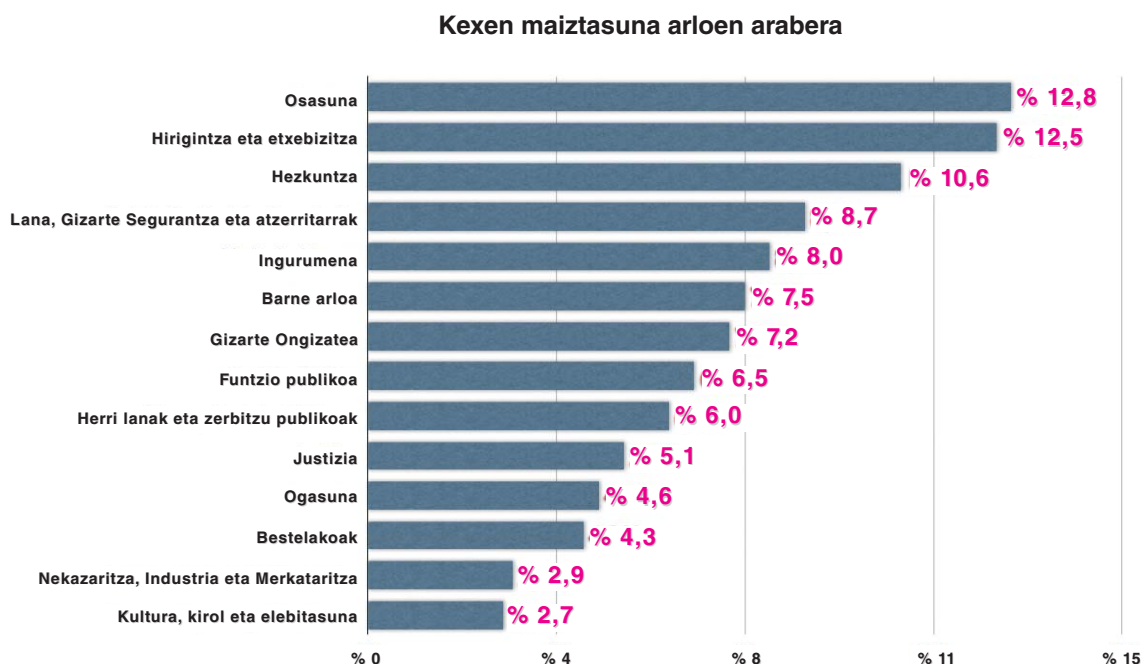
Kexen % 44 (182 kexa) autonomia administrazioen aurkakoak izan dira; % 27 (112 kexa), Nafarroako toki erakundeen jardunaren kontrakoak; % 15 (64 kexa), Espainiako administrazioaren kontrakoak; eta % 14, beste erakunde batzuen jardunaren aurkakoak: zehatz-mehatz, 10 kexa, 14 kexa, beste 14 kexa eta 19 kexa epaileen, erakunde pribatuen, bestelako erakundeen eta zehaztu ez diren beste erakunde batzuen jardunaren aurkakoak izan dira, hurrenez hurren. Nafarroako toki erakundeen esparruan, Iruñeko Udalak sorrarazi du kexa gehien (38 kexa).

Bideratu diren kexa guztien % 65,3 onartu egin dira, % 9,1 beste ararteko batzuei helarazi zaizkie kexa zein eremutakoa zen, eta % 25,6 ez da onartu, legezko eskakizunen bat betetzen ez zelako edo nabarmena zelako ez zegoela irregulartasunik; nolana ere, halakoetan, behar bezalako azalpena eta informazioa eman zaie herritarrei kexak ez onartzeko arrazoiei eta egin lezaketenari buruz. Bestalde, nabarmentzekoa da, hasiera batean 130 kexa (kudeatu diren kexa guztien % 25,6) ez onartzeaz gain, beste 51 kexari (guztira kudeatu diren % 10,0) ezezkoa eman zaiela, kexaren egileak emandako datuak eta administrazioak espedientea bideratzearen ondorioz bidalitako informazioa aztertu ostean betiere. Ondorioz, onartu ez diren kexen kopurua kudeatu diren kexa guztien % 35,6koa da.

Kexak arloz arlo analizatuz gero, osasunari buruzko kexak ugarienak direla ikusten da, aurkeztu diren kexa guztien % 12,8 (53 kexa) baitira. Zehazki, honako hau da sailen hurrenkera bakoitzak eragindako kexa kopurua dela eta: osasuna

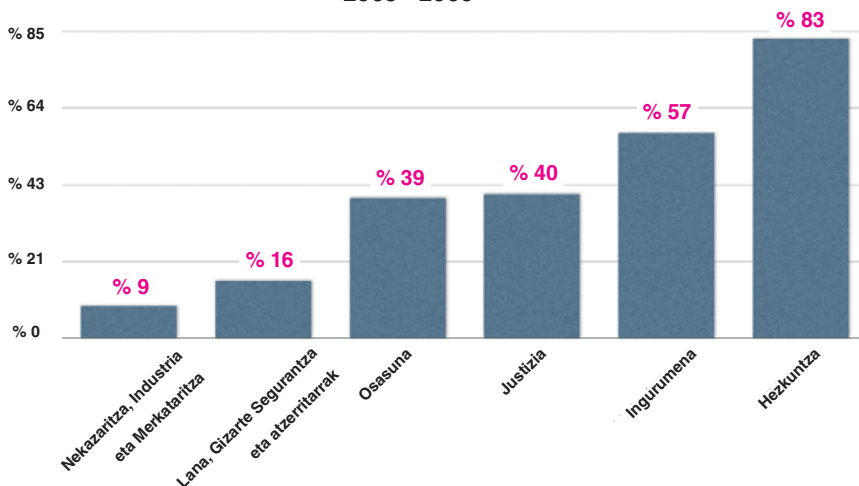
bera, hirigintza eta etxebizitza (% 12,5 –52 kexa–), hezkuntza (% 10,6 –44 kexa–), lana eta gizarte segurantzza (% 8,7 –36 kexa–), ingurumena (% 7,95 –33 kexa–) eta, azkenik, barnea (% 7,5 –31 kexa–) eta gizarte ongizatea (%7,2 –30 kexa–).

Alor bakoitzeko kexa kopurua aurreko urtean aurkeztutakoarekin alderatuz gero, berriz, ikusten da gehien handitu den ehunekoak hezkuntza arlokoa izan dela, % 83 hazi baita; gehien handitu diren hurrengo ehunekoak hezkuntza arlokoa (% 57) eta justizia eta osasun arloak (% 40 inguru) izan dira.

Nafarroako Gobernuaren aurka aurkeztu diren kexen % 70 bat hiru departamenturi buruzkoak izan dira: kexa guztien % 27 Osasun Departamentuari buruzkoak izan dira; % 25, Hezkuntza Departamentuari buruzkoak; eta % 16, Ingurumen, Lurraldearen Antolamendu eta Etxebizitza departamentuari buruzkoak.

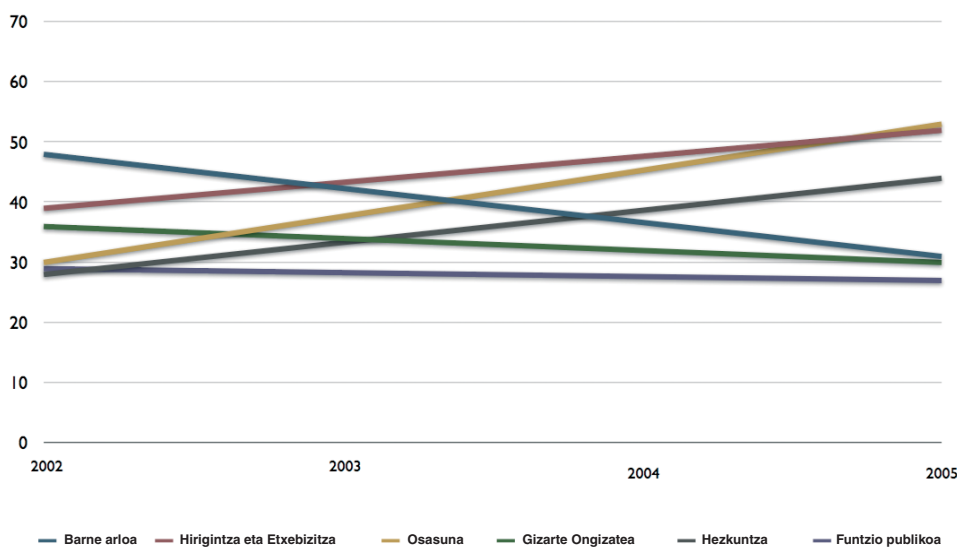
Kexen kopuruaren aldaketarik handiena jaso duten arloak 2005 - 2006

Bestalde, azken lau urteotan alor bakoitzean aurkeztu diren kexen kopuruaren bilakaera edo joerari erreparatuz gero, hirigintza eta etxebizitza arloa, osasun arloa, hezkuntza arloa, lanaren, gizarte segurantzaren eta atzeritarren arloa, herri

lanen eta zerbitzu publikoen arloa eta ingurumen arloa nabarmenki gora egiten ari direla ikusten da; Barne arloa, kultura arloa eta elebitasun arloa, berriz, behera egiten ari dira nabarmen; eta gainerako alorrak, azkenik, nahiko egonkorak dira.

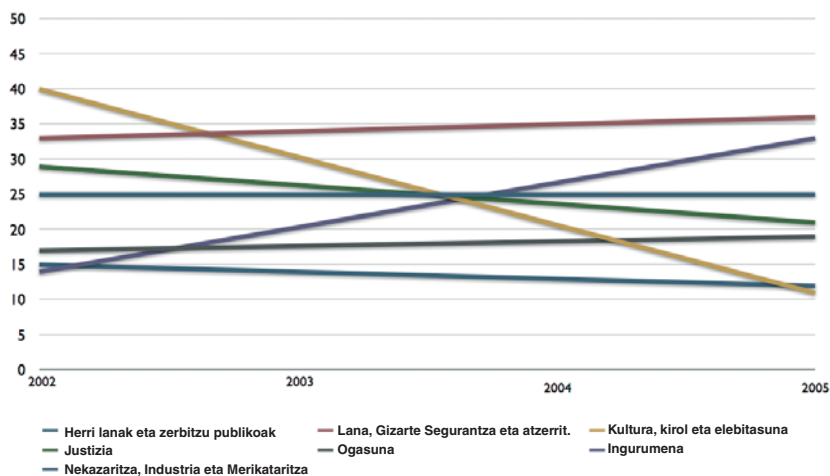
Kexen kopuruaren joera lineala arloen arabera (I) 2002 - 2005

Hain zuzen ere, barne arloan izan den beherakada esanguratsua zirkulazio isunei buruzko keken kopuruak behera egin izanaren ondorio da, herritarrek gero eta hobeto dakitelako gure eginki-

zunen berri, eta elebitasun arlokoa, hasiera batean langileak hautatzeko prozesuei buruzko kekak pilatu izanarena.

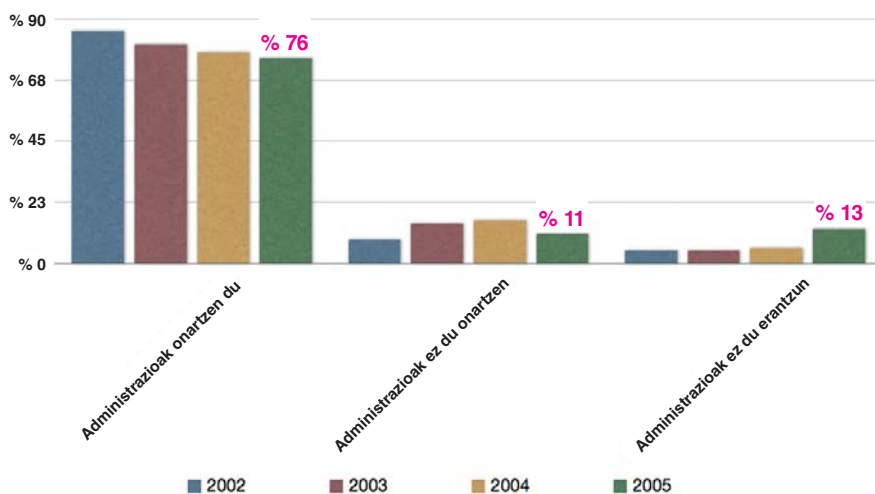
**Kexen kopuruaren joera lineala arloen arabera (II)
2002 - 2005**

Kexa jakin bat onartzea erabakitzen denean, arrazoizkoa izan litekeelakoan, idatzizko informazioa eskatzen zaio administrazio publiko eskudunari eta, sarri, arartekoak jardunbideari buruzko informazioa eta arrazoiak eskatze hutsagatik, administrazioak herritarrek arrazoi duela onartu eta hasiera bateko erabakia zuzentzen du. Beste batzuetan, ordea, ez da halakorik gertatzen, eta administrazioak txostena egiten du herritarren

eskaria zergatik ez duen onartzen arrazoitzeke; halakoetan, erakundeak alderdien arrazoiak aztertzen ditu eta, azkenean, arartekoak ebazpena ematen du, gaiari buruzko irizpena emateko –administrazioak arrazoirik ez duela jotzen badu, dagozkion gomendioak egiten ditu–. 2005. urtean, guztira, administrazioek arartekoaren gomendioen % 76 onartu dituzte gutxienez, % 11 ez dituzte onetsi eta % 13 erantzuteke utzi dituzte.

**Arartekoaren iritzia administrazioak onartzea, %
2002tik 2005era bilakaera %**

Arartekoak ebazpena eman eta administrazio jakin bati gomendioak, iradokizunak edo legezko betebeharren gogorazpenak egin behar izan dizkionean, berriz, administrazioak ebazpenen % 64 inguru onartu ditu, baina ehuneko horrek gora egin dezake, gogoan izan behar da eta 19 ebazpen erantzuteke daudela oraindik.

2.2. KALITATEAREN HOBEKUNTZA ETA IRITZIAREN EBALUAZIOA

2005. urtean aurrerapausoa eman da Kalitate Planean; izan ere, Herritarren Arreta Hobetzeko Plana jarri da abian, Bekaduna Hartzeko Eskuliburu onartu da, albisteetarako eta komunikaziorako barne sistema jarri da martxan jakintza trukatzearren, eta arartekoaren zerbitzuen gutuna osatzen hasi da.

Ildo horretan, 2005. urtean amaitutzat eman diren kexak bideratzeko batez besteko epea % 31 murriztu da 2004koaren aldean eta, zehatz-mehatz, espedientea abiatu denetik amaitu den arte igaro den tartea 77,3 egunekoa izan da batez beste.

Aurrez ikusita zegoenez, herritarrek erakundeak ematen dizkien zerbitzuei buruz duten iritzia ebaluatze aldera, inkestak diseinatu eta kexa aurkeztu duten pertsona eta talde guztiei helarazi zaizkie, baita Informazio Bulegora jo dutenei ere, eta honako hau erakusten dute ebaluazio horren emaitzek:

- Informazio bulegora jo duten pertsonen % 98,2k zerbitzua erabiltzeko gomendatuko liekete beste pertsona batzuei.

- Informazio bulegora jo dutenen erdiak (% 50,9k) ikusi dute Nafarroako arartekoaren aukerak aurrez uste baino handiagoak direla, baina % 12,7ri kontrakoa gertatu zaie.

- Arartekoaren aurrean kexaren bat bideratu duten pertsonen % 79,8k "ontzat edo oso ontzat" jo dute Arartekoaren Bulegoak eman dien tratua eta adierazi duen interesa, eta proportzio hori % 100ekoa ere izan da Informazio Bulegoan bertan izan direnen artean.

- Herritarren % 56,5ek "arrazoizkotzat" dute euren kexa espedientea bideratzen eman den denbora; % 25,2k, "laburtzat edo oso laburtzat"; eta % 16,8k, "luzetzat edo oso luzetzat".

- Informazio Bulegora jo duten herritarrek 8,2 puntu eman dituzte batez beste, baina kexa espedientea bideratu dutenek 6,8 besterik ez dituzte eman; izan ere, arartekoaren azken ebazpenak ez badie arrazoirik eman, herritarren iritzia eskasagoa da.

- Kexaren bat aurkeztu duten herritarren bi herenek adierazi dute arartekoaren esku-hartzea "nahiko baliagarria edo oso baliagarria" izan dela azkenean.

- Kexaren bat aurkeztu duten pertsonen % 75,6k Nafarroako arartekoarengana jotzeko aholkatuko liekete beste pertsona batzuei, baina % 21,4k, berriz, ez; jakina, kontrako iritzi hori oso lotuta dago arrazoa eman ez izanarekin.

2.3. AHULENEN ESKUBIDEEN ZEHARKAKO DEFENTSA

Urteko txosteneko atal hau zeharka lantzearen helburua gure erakundeak talderik ahulenak babesteari heltzen dion modua ahalik eta osokien islatzea da.

2.3.1. "HAURREN ALDE"

Haurrak babestea 2005. urteko lehentasun nagusia izan da eta, "Haurren alde" leloari jarraiki, lehenengo urratsak eman dira alor esanguratsu honetan lan egiteko esparru propioa taxutzeko.

Eskematikoki, honako hauek izan dira 2005. urtean haurren eskubideen alde egiteko gauzatu diren ekimenik adierazgarrienak:

- **Lehentasunezko arreta eman zaie haurrei buruzko kexei**, hezkuntza arlokoei (hala nola, hezkuntza behar bereziak dituzten ikasleei, haur hezkuntzari, ikastetxeetako instalazioei, hezkuntza plangintzari, ikastetxeen funtzionamenduari eta bizikidetzara arazoei buruzkoei) eta gizarte babesaren alorrekoiei (besteak beste, nazioarteko adopzioari, haurren babesari eta babesgabetasun egoerei buruzkoei) batik bat.

- **Txosten berezi bat hasi da, administrazioak haurrak eta nerabeak babesteko gauzatzen dituen ekimenak ebaluatzearen**. Txosten berezi berriaren helburu orokorra haurrak babesteko funtzio publikoa nola gauzatzen den eta epaileen zigorrek Nafarroako haurrak nola laguntzen dituzten ebaluatzea da, eta helburu espezifikoak, berriz, honako hauek ebaluatzea:

- Nafarroako administrazio publikoek haurren eskubideak urratzen diren egoerei aurrea hartu eta egoerok goiz antzemateko ekimenak behar bezala gauzatzen dituzten

- Nafarroako administrazio publikoek behar bezala eta behar bezala bermatuta gauzatzen dituzten babes prozedurak

- Nafarroako administrazio publikoek behar adinako arreta ematen dieten epaileek zigortutako

haurrei, nazioarteko adopzioari eta helduen laguntzarik ez duten haur atzeritarrei

• **Otik 3 urtera bitarteko haurren hezkuntzari buruzko txosten bereziaren jarraipena egin da.**

2005. urtean Otik 3 urtera bitarteko Nafarroako haurren hezkuntzaren jarraipena egin da. Hain zuzen ere, gai hori 2004ko urrian egin zen txosten berezi baten aztergaia izan zen eta, jarraipenaren bitartez egiaztatuenez, herritar taldeek eta plataformek planteatu zuten gizarte arazoak bere horretan jarraitzen du; hau da, Otik 3 urtera bitarteko haurren hezkuntzak gabeziak ditu oraindik ere. Ondorioz, 14.000 pertsonak baino gehiagok eta 67 udalek babestu duten legegintzarako herri ekimena aurkeztu da Foru Parlamentuan, baina Nafarroako Parlamentuko Mahaiak ukatu egin du.

Hezkuntza Departamentuak, berriz, ez du bete orain arte mapa eta itxaron zerrenda argitaratzeko gure gomendioa, eta toki publikorik ezak bere horretan jarraitzen du. Horren adierazgarri da Iruñeko egoera: 2005. urtean, eskaintza 540 tokioa izan zen, eta eskaria, 1.701ekoa.

Horregatik guztiagatik, 2005. urtearen amaieran aurkeztu diren kexa guztiak aipatu ditugu urteko txostenean. Bertan, administrazioak 3 urtetik beherako haurrak hartzen dituzten Nafarroako ikastetxeen esparruan zer egiten duen ikuskatzeko eskatzen da, batez ere, ikastetxeok bete beharreneko gutxieneko baldintzak eta eskakizun horien gaineko kontrola ikastetxeok jardunean dauden bitartean. Halaber, kexek egungo iragankortasun egoera nabarmentzen dute berriro ere. Izan ere, arau gabezia dago iragankortasun horren ondorioz, eta ezin da behar bezala kontrolatu Foru Komunitateko ikastetxeek 3 urtetik beherako haurrak zein baldintzatan hartzen dituzten. Hori guztia, ordea, oso arriskutsua da haurren garapenaren aldi honetan, aditu guztiek oso ahulzat baitituzte orduan.

• **Bitartekotza lanak eta proposamen txostena egin dira, Haurrentzako eta nerabeentzako sustapenari, laguntzari eta babesari buruzko 15/2005 Foru Legea bideratzearen kariatara.**

Haurrentzako eta nerabeentzako sustapenari, laguntzari eta babesari buruzko 15/2005 Foru Legea haurrak babesteko lege proiektuaren ondorioz onartu da, eta aipatzekoa da arartekoak lege proiektua bideratzearen kariatara gauzatu duen ekimena. Hain zuzen ere, lege proiektuaren beraren garrantziaren ondorioz, arartekoak egoki jo du erakundearen iritzia adieraztea, eta Nafarroako Parlamentuko lehendakariak zuzenean esku hartzeko eskatu du, azken ahalegina egin eta Parlamentuko taldeen iritziek bat egin zezaten, ahal bezain legerik onenean adoste aldera. Alde horre-

tatik, esan dugunez, baliabideen eta araudiaren garapenaren alorrean hartutako konpromisoak aurrez ikusitako epean bete daitezzen zainduko dugu.

• **Balioetan hezteari buruzko lantegia antolatu da.** Arartekoak eta Nafarroako Unibertsitate Publikoak lankidetzaren hitzarmena izenpetu zuten gizarte eskubideei buruzko lantegiak egiteko batera eta, hitzarmen horren esparruan, eztabaida lantegia antolatu dute ekainaren 17an balioak eta eskubideak bigarren hezkuntzan txertatzeko estrategiari buruz. Era berean, Europako Kontseiluak Herritartasunean Hezteko Urte izendatu zuen 2005, hezkuntzak herritartasunean berebiziko garrantzia duela nabarmentzearen, eta lantegia haren esparruan ere egin da. Urteko txostenak lantegi horretan azaldutako ideia nagusien berri ematen du, nahiz eta erakundeak argitalpen bat ere kaleratu duen.

• **Bizikidetasunean hezteko gizarte ekimena gauzatu da.** Izan ere, gazteak eta nerabeak gero eta indarkeria ekintza gehiagotan nahasten dira, eta gizartea gero eta kezkatuago dago horregatik; horrek erakusten du erakundeek ekimenak egin behar dituztela elkarrekin, gizartean behar bezalako giroa sortu eta gizarte osoak hezkuntzan duen erantzukizuna har dezan bere gain.

Behar hori ikusirik, arartekoak baterako ekimena antolatzeko proposatu die zuzenean Parlamentuko lehendakariari, Hezkuntza kontseilariari, Nafarroako Unibertsitate Publikoko errektoreari, Udalen Federazioko lehendakariari, Prentsaren Elkartearen lehendakariari, guraso elkarteetako lehendakariari, institutueta zuzendariei, Eskola Kontseiluko lehendakariari eta Gazteriaren Kontseiluko lehendakariari, gizarte osoa bizikidetasunean hezteko gizarte proiektuan murgiltzen ahalegintzeko.

• **Haurrak Interneten aurka babesteko kanpaina antolatu da.** Europako Kontseiluak kezka adierazi du, haurrak babesgabe daudelako Interneten, eta gai honen ardura guztiona dela gogorazti du. Ildo horretan, autonomia erkidegoetako arartekoak eta Espainiako arartekoak haurrak teknologia berrien eta, bereziki, Interneten arriskuen aurka hobeto babesteko neurriak hartzeko gomendatu dute Alacanten egin duten bileran.

Azken batean, inkesta erantzun duten 10 urteko haurren % 10ek esan dute hitzordua egin dutela Internet bidez ezagutu dituzten pertsonekin, eta Interneten aldizka ibiltzen diren haurren % 44k sexu jazarpena sentitu dute inoiz.

Horregatik guztiagatik, arartekoak eta Protéges elkarteak gizartea ohartarazteko kanpaina jarri

dute abian 2005eko azken hiru hilabeteetan; hain zuzen ere, iragarki laburrak eman dituzte irratian eta gurasoek haurrak babesteko neurrien berri ematen duten 120.000 informazio diptiko banatu dituzte tokiko prentsan tarteko gisa. Gainera, kanpaina horren ildoan, ikasleentzako eta gurasoentzako hainbat solasaldi antolatu dituzte ikastetxeetan 2006. urtean.

• **Eskubideei buruzko unitate didaktiko berriak argitaratu dira lehen hezkuntzarako.**

Aurreko urteetan gauzatutako ekimenaren ildoan, unitate didaktiko berriak argitaratu dira 2005. urtean lehen hezkuntzako ikastetxeentzat.

2.3.2. "EMAKUMEZKOEN ALDE"

Emakumezkoen eskubideen babes arartekoak etengabe landu dituen lehentasunetako bat izan da. Zehazki, honako ekimen hauek gauzatu ditu 2005. urtean alor honetan:

• **Lehentasuneko arreta eman die emakumezkoen eskubideekin harremana zuten kexei.**

Alde horretatik, emakumezkoak osasun arloaz kezkatzen dira gehien, zehatz-mehatz, adimen osasunaren alorreko laguntzaz, antzutasunaren aurkako tratamenduz, itxaron zerrendez, ginekologia kontsultez, bularreko minbizia antzemateko azterketez... Laguntzak, gutxieneko pentsioak edota laguntza pentsioak eskuratzeko eskubidea ez onartzeagatiko kekek ere esanguratsuak dira, eta arartekoak behin eta berriro salatu duen gizarte egoera batekin lotuta daude askotan: nabarmenki eskasa den alarguntasun pentsiotik ozta-ozta bizi diren emakume helduenarekin.

Azkenik, emakumezkoek aurkezten dituzten kekek emakumezkoek zaintzaile nagusi diren aldetik antzematen dituzten gabeziei buruzkoak dira maiz, alegia, etxeko laguntzari, adimen osasunaren alorreko gizarte eta osasun laguntzari, hezkuntza behar bereziak dituzten ikasleei, Otik 3 urtera bitarteko haurren hezkuntza zikloari, familientzako laguntzei, eta abarri buruzkoak.

• **Prostituzioari buruzko txosten berezia aurkeztu da Parlamentuan.** 2005eko apirilaren 13an, arartekoak giza eskubideei eta Nafarroako prostituzioari buruzko txosten berezia aurkeztu du Foru Araubideko Parlamentuko Batzordean, eta ekitaldiak oihartzun handia izan du komunikabideetan.

• **Emakumezkoen eskubideak sustatzeko jarduerak egin dira.** Ohikoa denez, arartekoak lehentasuneko arreta eman dio 2005. urtean ere emakumezkoen eskubideak sustatzeari, eta aurreko urteetako ekimenei heldu die. Gainera, parte hartu duen eztabaida guztietan gainerako erakundeetako eta elkarteetako ordezkariekin bat etorri

da, genero indarkeriaren aurkako borrokaren alorrean batik bat.

Arartekoak txostenean oroitarazten duenez, aurrera egin den arren, 2005. urtean 62 emakumezko hil dira Espainian genero indarkeriaren ondorioz, eta horietako hiru, Nafarroan. Hau da, egiteko asko dago genero indarkeriari aurrea hartzeko: kontzientzia harrarazteko kanpainak eskasak izaten jarraitzen dute, kultura menderatzaile eta posesiboak presente jarraitzen du gizarteko maila ugarian eta eskoletako hezkuntza ereduak heldu egin behar du oraindik ere baterako hezkuntza lortuko bada benetan.

Nafarroan, berriz, biktimak laguntzeko bitartekoak indartzen segitu behar da eta babes arloan antzematen diren gabezia handiak zuzendu behar dira: genero indarkeriarekin erlacionatutako auziak epaitzeko epaitegirik ezaren eta epaitegien baliabide eskasen ondorioz, epaitegiak ez dira behar adina bizkorrak eta eragingarriak eta, horrenbestez, lehenbailehen esku hartu beharreko esparrua osatzen dute.

Bestalde, familia, norbere bizitza eta lana batearitzea konpondu gabeko arazoa da. Etxeko lanen banaketak desorekatua izaten jarraitzen du, emakumezkoak soldatapeko lan munduan sartu direlako baina gizonezkoek ez dutelako gehiago parte hartzen etxean, eta, ondorioz, emakumezkoek bi lanalditan egin behar dute lan.

Lan munduko diskriminazioak ere bere horretan jarraitzen du, baita erantzukizun handiko karguetan ere. Ildo horretan, emakumezkoak Nafarroako Gobernuko goi kargudunen % 24 eta Foru Parlamentuko kideen % 32 baino ez dira, eta emakumezko bakarra dago Nafarroako Gobernuko kontseilarien artean.

Emakumezkoek seme-alabak zaintzeko arduraren zaindaria izaten segitzen dute, eta gizarteak haien esku uzten jarraitzen du funtsean mendekotasun egoeran dauden senitartekoak lagundu eta zaintzea: zaharrak, adimen gaixoak, ezinduak, etab.

Alde horretatik, bereziki kezagarria da gure gizarteak bi modutan diskriminatzea emakume etorkinak, egonkortasunik txikieneko lanetan aritu behar dute eta euren jatorrizko kulturako eta hartzen dituen gizarteko balioen artean aukeratzeko dilemari aurre egin behar diote eta. Horregatik, administrazio publikoek emakumezko etorkin guztiek hezteko aukera izan dezaten bermatu behar dute, bereizkeria amaitu egin dadin, eta Konstituzioak onartzen dituen eskubideak (euren kutur balioak gorabehera, hitzartutako gutxieneko balioztat hartu beharrekoak) betiere berma daitezen zaindu behar dute.

2.3.3. "ZAHARREN ALDE"

Arartekoa lehentasunez jarduten den beste eremuetakoa bat zaharren eskubideen defentsa izan da eta, horretarako, honako ekimen hauek gauzatu ditu:

- **Lehentasunezko arreta eman die zaharren eskubideei buruzko kexei.** Gure informazio sistemak zaharrei buruz hartu ditugun kexak behar bezala zenbatzeko bide ematen ez badigu ere, gatazka iturri nagusiak antzemateko bide eman ematen digu. Hain zuzen ere, honako hauek izan dira, kexa gehien eragin dutenetatik gutxien eragin dutenetara ordenatuta: laguntzak hartzeko eskubi-dea ez onartzea, gutxieneko pentsioak, laguntza eta alarguntasun pentsioak, etxeko laguntza, osasun arloko itxaron zerrendak, zerbitzu medikoa, zahar etxeetan egoteko baldintzak eta ezintasunak onartzeko prozesuak.

- **Nafarroako zaharren mendekotasunari aurre egiteko laguntzari buruzko txosten berezia aurkeztu du Parlamentuan eta txostenaren jarraipena egin du.** 2005eko apirilaren 19an, arartekoa Foru Araubideko Batzordearen aurrean agertu da Nafarroako zaharren mendekotasunari aurre egiteko laguntzari buruzko txosten berezia aurkezteko. Agerraldian azalduakoa errepikatzea ekidinen dugu, 2004ko urteko txostenean ageri zela-eta, eta funtsezkoa baino ez dugu laburtuko.

Urtebete igaro den honetan txosten berezia aurkeztu zenetik, badirudi gure gomendioa gauzatu eginen dela; harekin bat, mendekotasunari aurre egiteko laguntza ongintzazkoa izateari utzi eta eskatzeko moduko eskubide bihurtuko da epe motzean. Gizartearen baitan norbere autonomia eta mendekotasun egoerei aurre egiteko laguntza sustatzeko lege proiektua aurkeztu ondoren antze-man den adostasun handiak eta, batik bat, administrazio publikoek elkarrekin lan egiteko adierazi duten arrazoizko borondateak, bederen, itxaropena pitzarazten dute. Alabaina, ezin esan daiteke gauza bera orain arte mendekotasunari aurre egiteko gauzatu diren ekimenei buruz eta, horregatik, haien premia errepikatu nahi dugu berriro ere.

Bestalde, orain arte ez dugu antzeman aldaketa esanguratsurik izan denik etxeko laguntzaren alorreko politikan, nabarmen areagotu behar dela uste baitugu; orobat, ez da ezarri gutxieneko arautegirik adituek lehentasunezkoztat duten zerbitzu hori baldintza beretan eman dadin lurralde batzuetan eta besteetan. Alde horretatik, etxeko gizarte laguntza argi eta garbi eskasa dela nabarmentzen da beti, baina alde batera uzten da etxeko osasun laguntza ere hobetu behar dela. Horregatik, salatu nahi dugu oraindik ere ez dela eman urrats esanguratsurik lehen mailako koordinazioa bermatzeko gizarte eta osasun arloan, osasun etxeen eta oinarritzko gizarte zerbitzuen artean. Izan ere, lehen mailako koordinazio plan, programa eta protokolorik ezaren ondorioz, ezin dira kasuak kudeatu eta norbere neurriera prestatutako laguntza plan osoak aplikatu.

- **Zaharren eskubideak sustatzeko jarduerak gauzatu ditu, hala nola, zaharren eskubideen gutuna.** Urtean zehar, arartekoak hainbat bilertan hartu du parte zahar taldeekin eta elkarteekin eta, bileroi esker, zaharren kezka nagusiak antzeman ditugu berriz ere; zehazki, Herritarren Eskubideen Gutuna egiteko prozesuan azaleratuak ziren. Areago, familiarrean eta gizartearen gero eta protagonismo txikiagoa izateari etsipenez aurre egiten diotela ikusi dugu.

Izan ere, zaharrek protagonismoa galdu dute egungo gizartearen, eta euren eskubideak ez dira beti errespetatzen; alde horretatik, ez da batere ohiz kanpokoa zaharrak haurrak bailiran tratatzea, eta euren bizimodua erabakitzeko aukera galdu eta bestek erabakitzea non bizi behar duten, euren logelan zein altzari izanen dituzten, eta baita euren baliabide ekonomikoak zertan erabiliko diren ere. Hori dela-eta, beste erakunde batzuek finkatu duten ereduari jarraiki, zaharren eskubideen gutuna osatu eta 2006. urtean adinean oinarritutako diskriminazioaren aurkako kanpaina egin dadin bultzatzeko proiektua lantzen ari gara 2005. urtearen amaieraz geroztik.

2.3.4. "ADIMEN GAIXOEN ALDE"

Jakina denez, arartekoak oso modu aktiboan esku hartu du adimen gaixo larrien eskubideak babesteko, eta 2004. urtean txosten berezia ere egin zuen haiei buruz. 2005. urtean, berriz, honako ekimen hauek gauzatu ditu adimen gaixoen alorrean:

- **Lehentasunezko arreta eman die adimen gaixoen eskubideei buruzko kexei.** Adimen osasunari buruzko kexak gero eta ugariagoak dira, eta adimen gaixo larriak denbora luzez ospitaleratzeko baliabiderik ezari eta nortasun arazoak tratatzeko aukera terapeutiko egokirik ezari buruzkoak dira batez ere. Gaixoak errehabilitatzeko baliabide eskariak ere nahiko ugariak dira, eta gero eta maizago heltzen zaizkigu gizarte eta portaera arazo larriak dituzten auzoak dituzten herritarren kexak; halere, halako egoeren oinarrian adimen arazo larriak eta babesgabetasuna edo gizarte bazterketa egoten dira sarritan.

Klinikaren batean denbora luzez egoteko toki premiari dagokionez, administrazioak ohiko kexa bati emandako erantzuna eman dugu urteko txosten honetan, ezerk ez baitu hobeto islatzen gaixo hauen senitartekoak zein babesgabe dauden.

Gaixoa itxaron zerrendan dago duela bi urtez geroztik baina, tarte horretan, foru administrazioak ez du arrazoizko irtenbiderik bilatu eta aurkitu salatutako arazo larriei aurre egiteko. Are gehiago, Gizarte Ongizateko kontseilariak izenpetu duen txostenak berak dioenez, "eskari askok" osatzen dute zerrenda hori, nahiz eta eskatzaileek laguntza espezializatua behar duten adimen arazo larriak dituztelako. Gainera, datu horien berri izan arren, gizarte zerbitzuen ardura duen administrazioak ez du arazoaren alderdi bat konpontzeko proposamenik ere egin, ekonomikoa bakarrik bada ere, gaixoen eta senitartekoen egoera neurri batean hobetzeko. Aitzitik, esan esan du ez dagoela toki nahikorik eta horretarako esleipen nahikorik aurrekontuan. Hau da, gaixo hauek hartzeko toki eskasia (dela administrazioarena berarena, dela itundutakoa) dagoela onartzen da, baina baita familiek beste konponbide batzuk bilatzeko laguntza ekonomiko nahikoak ez daudela ere.

- **Adimen osasunari buruzko txosten bereziaren jarraipena egin du.** Arartekoak orain bi urte, adimen osasunaren alorreko Nafarroako laguntzari buruzko txosten berezia aurkeztearen kariatara egin zituen gomendioak zenbateraino bete diren aztertu dugu, eta argi-itzalak antzeman ditugu.

Adimen Arazo Larriak dituzten Pertsonak Laguntzeko Programaren ondorioz, gizarte eta osasun baliabide berriak jarri dira abian urtean

barrena eta, ezbairik gabe, aurrerapauso handia da hori. Hala ere, baliabideok abian jartze hori polemikoa izan da, besteak beste, zerbitzuak kanpoko enpresei esleitu zaizkielako, baliabideak Gizarte Ongizateko Departamentuaren mendean daudelako eta, batez ere, gaixoen zenbait zerbitzuren zati bat ordaindu beharko zutela iragarri zelako. Kexa espedientea bideratu behar izan dugu ondorioz, eta oso ontzat jo dugu administrazioak iritziz aldatu eta, azkenean, errehabilitazio psiko-sozialaren doakotasuna bermatu izana. Nolanahi ere, alde handiak daude errehabilitazio psiko-sozialeko zentroen eta beste zentro batzuen artean:

- Adimen osasunaren alorreko sareko beste errehabilitazio sistema batzuen aldean, zentro berrien antolakuntza eskasa da argi eta garbi gutxieneko kalitatea izateko.

- Osasun Departamentuak ezin du bazter utzi laguntzaren zuzendaritza teknikoa eta jarraitutasuna bermatzeko ardura, Gizarte Ongizateko Departamentuak abiatu duen planak ez duelako bermatzen berez laguntza sistemen koordinazioa eta integrazioa.

- Ezinbestekoa da zerbitzuak (hala publikoak, nola itundutako pribatuak) ebaluatu eta zerbitzuen kalitatea kontrolatzeko sistemak askoz ere zehazkiago definitzea, eta inola ere ezin da ahanzi erantzukizun publikoa ezin dela utzi besteren esku.

Edonola ere, adimen gaixoak laguntzeko azken urteotako eskarien muina gizarte alderdiak izateak ez du esan nahi adimen gaixo larrientzako osasun laguntzaren alderdi ugari hobetu behar ez direnik. Ildo horretan, gure txosten bereziko gomendioekin bat, honako hauek beharrezkotzat ditugu oraindik ere:

- Nafarroak adimen osasunaren alorreko plan osoa izatea, zatitu ezin dena eta are gutxiago Gizarte Ongizateko Departamentuaren ardurapean soilik utzi.

- Askotariko jakintza arloetako taldea osatzea gaixo daudela jabetzen ez diren eta ospitaletik atera bezain laster tratamenduak utzi eta berriro gaixotzen diren gaixo larrientzat, eta etxeko laguntza osoa ematea.

- Arazo larria den aldetik, Osasun Departamentuak behar bezala erantzutea krisialdi akutuetako laguntzari, epaileen, Poliziaren eta adimen osasunaren alorreko sarearen arteko koordinazioa bideratuz, eta gaixoak euren borondatearen kontra ospitaleratzeko protokoloa lehenbailehen egitea.

– Nortasun arazoak dituzten gaixoek, patologia duala duten gaixo drogazaleek, eta abarrek planteatzen dituzten arazoei aurre egiteko laguntza hobetzea.

2.3.5. “EZINDU FISIKOEN ETA ZENTZUMENEZKO EZINDUEN ALDE”

Erakundea, adimen osasunaz ez ezik, ezintasun fisikoez eta zentzumenezko ezintasunez ere arduratzen da eta, horregatik, nahiko arreta handia eman die 2005. urtean. Hain zuzen ere, honako ekimen hauek gauzatu ditu alor honetan:

- **Lehentasunezko arreta eman die ezintasunari buruzko kexei.** Aparteko ahulezia egoeran dauden taldeen artean ohikoa denez, ezintasun fisikoei eta zentzumenezko ezintasunei buruz aurkezten den kexa kopurua txikiegia da oraindik ere. Nolanahi ere, aurkeztu direnak hezkuntza behar bereziei, batetik bestera mugitzeko aukerei eta oztopoak desagerrarazteari, gizarte laguntzei, gizarte etxeetarako garraioari, lanerako prestatzeko zentzoei eta enplegu zentro bereziei, eta abarri buruzkoak izan dira funtsean.

Alde horretatik, arartekoak gero eta arreta handiagoa jartzen du hezkuntza behar bereziak dituzten ikasleengan, hala beharrezko dituzten zerbitzu osagarrietan, nola gizarteratze eta bereizte printzipioak Hezkuntza Departamentuak baino malguago uztartu beharrean, baina, edonola ere, hezkuntza berezia sakon aztertu behar da Nafarroan eta, hori dela-eta, gai honetan barnatzeko asmoa dugu 2006. urtean.

Administrazioak lanerako prestatzeko zentroetan eta enplegu zentro berezietan sartzeko siste-

men funtzionamendua ikuskatu eta kontrolatzeko lana ere aztertu dugu aurten, eta ohartu gara ez dagoela aurrez ikusitako askotariko alorretako profesional talderik; berebat, kontrol lanak hainbat departamenturi esleitzearen ondorioz, “nik emango, zuk emango”, salatu dugu departamentuok hainbatetan ez dituztela behar bezainbat hartzen euren gain dagozkien funtzioak.

- **Eremu publikoan ibiltzeko aukerei buruzko txosten berezia egin du.** 2005. urtearen erdialdean, Nafarroako erabilera publikoko zentroetan eta zerbitzuetan fisikoki eta zentzumenen bitartez ibiltzeko aukerei buruzko txosten berezia egiteari ekin diogu. Izan ere, ia 20 urte igaro diren arren 4/1998 Foru Legea xedatu zenetik, ez da guztiz betetzen. Horregatik, beharrezko jo da Foru Komunitateko administrazioek egin behar duten lana ebaluatzea, erabilera publikoko eremuetan, zentroetan eta zerbitzuetan nornahi ibil dadin, oztopo fisiko eta zentzumenezko oztopo berriak sortzen ez utzi eta aurrez zeuden oztopoak ken daitezzen bultzatzeko.

Txostena egiteko, Nafarroako Unibertsitateak txosten juridiko osoa egin du eta Nafarroako 164 udalek eta Nafarroako Gobernuoko departamentu guztiek 36 galderako galdeketa erantzun dute.

Txosten berezia amaitzeke dago oraindik, baina uda aurretik aurkeztuko da Foru Parlamentuan.

- **Ofiziozko kexa aurkeztu du elkarteei ematen zaizkien diru laguntzei buruz.** 2005. urtean ere bideratu da ofiziozko kexarik, ezintasunaren alorrean aritzen diren irabazi asmorik gabeko elkarteek, diru laguntza publikoen banaketa atzeratu egin dela eta zenbatekoa eskasa dela-eta, likidezirik ez dutelako.

2.3.6. "GIZARTE BAZTERTUEN ALDE"

Nafarroako Gobernuak bazterketaren aurka borrokatzeko plana jarri zuen abian 1998. urtean, eta aurrean amaitu da hura indarrean egon den artea. Hori dela-eta, hari buruzko lehenengo iritzia (batik bat, Pobreziaren eta Gizarte Bazterketaren aurka Borrokatzeko Nafarroako Sarearena) jendarrean jakinarazten hasi dira baina, txosten hau egiterakoan, ez dugu Gobernuak berak egin duen ebaluazioaren berri.

- Arartekoak bazterketari buruzko bilerak eta lantegiak antolatu eta haietan parte hartu du. Gai honetan dugun interesaren ondorioz, herritarrak ohartarazi eta beharrezko hobekuntzak jarduteko eztabaidetan eta bileretan parte hartzeaz gain, halakoak antolatu ere egin ditugu. Zehazki, 2005eko ekainean, arartekoak Kataluniako *síndic de greuges* delakoak herritarren eskubideei buruz antolatutako jardunaldietan parte hartu du Bartzelonan, eta "Pobrezia forma berriak" izeneko txostena aurkeztu du; era berean, Nafarroako Unibertsitate Publikoarekin batera, erakundeak gizarte bazterketari eta gutxienekoak bermatzeko sistemari buruzko lantegia antolatu du baina, denborarik ezagatik, atzeratu egin da eta, azkenean, 2006ko otsailaren 6an egin da. Bilera horiei guztiei esker, arartekoak aditu talde handi baten iritzia bildu eta erakundeak gai honi buruz duen iritzia alderatu eta osatu du baina, urteko txostenean errepikatu duenez, arazo honi baztertu bakoitzaren eskubideak urratzen direlako ikuspuntutik heldu behar zaio.

- **Erakundeak bazterketaren aurka borrokatzeko planaren jarraipena egin du.** Eztabaidetan parte hartuz, arartekoak pobreziaren eta bazterketaren Nafarroako egoerari buruzko iritzia emateko aukera izan du:

"Egia da Nafarroako egoera ona dela beste batzuen aldean, baina ezin ahantzi dugu zer duen gizarteak ontzat. Ildo horretan, oso pobrezia maila txikiak esan nahi dute 10.000tik 40.000 pertsonara bitartean pobrezia erlatiboko egoeran bizi direla gure Nafarroa aberats honetan. Pertsona horiek izen-abizenak dituzte, baina ez gara asmatzen ari Konstituzioak onartzen dituen eskubideak bermatzen.

Oso ontzat jotzen da Nafarroan plan osoa izan eta adierazleak aldizka argitaratzea, baina tamalgaria da planaren betearazpena ez dela espero zena lortzen ari eta ez direla departamentuen

(Osasun Departamentuaren, Hezkuntza Departamentuaren, Gizarte Ongizateko Departamentuaren eta beste departamentu batzuen) artean egon izan diren trabak gainditzen ari. Norberaren arabera gizarte laguntza ere ez dirudi espero bezainbeste orokortu denik, planeko elementu giltzarria izan arren.

Bazterketari aurrea hartzeko ekimenak behar baino gutxiago landu izana bereziki kezagarria da, arartekoak behin eta berriro errepikatu duelako behar hori eta hainbat txosten berezi egin ere egin duelako horri buruz: adimen gaixoei buruz, eraso egin dieten emakumei buruz, etorkinei buruz, ezinduei buruz... Badirudi onartu egiten dela gizarte dual eta baztertutako gutxiengoekiko elkartasunik gabea bihurtzen duten faktoreak saihestezinak direla. Ondorioz, gizarteak pertsonak bazterketaren ondorioak neurri batean bakarrik tratatzen jarraitzen dute, a posteriori gainera. Historian barrena, pobrezia gizarte bazterketa ekarri du beti baina, gaur egun, gizarte bazterketak dakar pobrezia.

Haurren egoera ere oso kezagarria da, bazterketa bizitzako lehenengo urteetan hasten baita gehienetan. Alde horretatik, oso kezagarria da hezkuntza sistemak ez lortu izana gizarte esparru jakin batzuetako eskola porrota areago murriztea. Izan ere, pobreziaren inguruko egungo ikuspegia-ekin bat, agerikoa da gizarte bazterketaren alorreko lehenetasun nagusiak haurrek oinarrizko hezkuntza izateko aukera izan dezaten bermatzea izan behar duela, munduari berdintasun egoeran aurre egiteko gai izan daitezen. Ildo horretan, beharrezkoa da eskolan porrot egitearen eta eskola uztearen banaketa geografikoan eta hori guztia eragiten duten faktoreetan sakontzea, arazoari aurrea hartzeko benetako plana egitearren zailtasun gehien antzematen den taldeen baitan eta ikastetxeetan. Ez ikusiarena egitea inoiz ere ez da konponbidea."

Espero dugu Nafarroako Gobernuak zorrotz ebaluatuko duela planaren betearazpena, antzematen dituen hutsuneak zuzentzearen, eta lehenbailehen beste plan bat egiteko gomendatuko duela, gizartearen izandako aldaketak (batez ere, migrazioaren boomak ekarritakoak) eta, planean xedatzen diren neurriak zinez ezartzen direla bermatze aldera, kontrol sistema hobeak kontuan hartzearen.

2.4. GARDENTASUNA ETA HERRITARREN ESKUBIDEAK SUSTATZEA

Arartekoek herritarren eskubideak babesteko erantzukizuna dute, baina ardura hori ezin da mugatu hartzen diren kezak erantzutera. Aitzitik, herritarren eskubideak bermatzeko, eskubideon errespetu orokorra bermatuko duten mekanismoak eta sistemak ezarri behar dira, eta mekanismo eta sistema horiek zinez aplikatu eta betearazten direla bermatu behar da.

Ildo horretan, Europako Parlamentuak Administrazio Jokabide Zuzenaren Europako Kodea onartu zuen 2001. urtean, eta Kodea zenbateraino betetzen den neurtu eta administrazio publikoek bertako balioak eta printzipioak aplikatzeko beharrezko ekimenak sustatzeko agindu zion Europako arartekoari eta, horrenbestez, herrialdeetako arartekoei.

2.4.1. HERRITARREN ESKUBIDEEN GUTUNAREN JARRAIPENA

Agindu hori betetzeko, erakunde honek Foru Komunitateko Herritarren Eskubideen Gutuna osa dadin bultzatu du, eta erronka bota die Nafarroako administrazio publikoei, euren eskubideen gutunak osatu eta zerbitzuen gutun espezifikoak osatzeko konpromisoa har dezaten; zerbitzuen gutun horiek konpromiso zehatzak onartu behar dituzte sektorez sektore ematen dituzten zerbitzuen kalitatearen alorrean. Egun, poza adierazi behar dugu, hainbat ekimen gauzatu delako ildo honetan: Foru Komunitateko administrazioari buruzko 15/2004 Foru Legea eta bertako II. idazpurua, herritarrek foru administrazioarekiko harremanetan dituzten eskubideak onartzen dituen; 21/2005 Foru Legea, politika publikoak eta zerbitzu publikoen kalitatea ebaluatzeari buruzkoa; 72/2005 Foru Dekretua, zerbitzuen gutunak arautzeari buruzkoa; eta Iruñeko Udalak eskubideen gutuna eta zerbitzuen lehenengo gutunak onartu izana. Horien guztien eta beste batzuen berri eman dugu urteko txostenean, eta Nafarroako administrazio publikoek erronka euren gain hartu eta etengabe hobetu eta herritarrentzat lan egiteko estrategian parte hartze aktiboa duten adierazgarri dira.

2.4.2. HERRITARREN ESKUBIDEEN BURUZKO TOKI PLANA

2005. urtearen azken hiru hilabeteetan, gardentasuna eta herritarren eskubideak sustatzeko ekimenekin bat, erakundeak beste proiektu bati ekin dio udalez udal. Hain zuzen ere, "Herritarren Eskubideen buruzko Toki Plana" izena du ekimen horrek, eta honako hau da helburu orokorra: "uda-

lek herritarrekiko harremanak etengabe hobetzeko estrategia aplika dezaten lortzea, herritarrek administrazio zuzena izateko eskubidea bermatzeko, Europar Batasuneko Oinarritzko Eskubideen Gutunak eskubide horixe xedatzen duenez gero".

Nafarroako arartekoaren eginkizuna "gurpila" abian jartzea da funtsean eta, horretarako, txosten berezia egin beharra hartu du bere gain, hasiera bateko ebaluazioa egin eta hobetu beharreko esparruak zein diren azaltzeko. Txosten berezia udal bakoitzeko herritarren iritzian oinarritu da, eta udalek jokabide zuzenaren kodeetan eta Herritarren Eskubideen Gutunean ageri diren printzipioak eta balioak zenbateraino neurtzen dituzten neurtu du; hau da, ebaluazioa herritarrek udalek ematen dituzten zerbitzuei buruz duten iritzian oinarritu da.

Hasierako ebaluazioa aurrez zehaztutako metodologiari jarraiki egiten da eta, harekin bat, udal arduradunak elkarriketatzeaz gain, bi inkesta egiten dira: bata telefono bidez egiten zaio ausaz aukeratutako herritarren lagin adierazgarri bati, eta bestea udalerrri bakoitzeko erakunde eta elkarte guztietako informatzaile giltzarriei egiten zaie.

Ekimen honetan parte hartzea guztiz borondatezkoa da baina, horretarako, dagokion hitzarmena formalizatu behar da aurrez. Ildo horretan, 2005eko abenduaren 21ean, lankidetzaren hitzarmenak sinatu dira Tuterako, Burlatako eta Zizur Nagusiko udalekin.

Lana bera 2005eko abenduan egin da. Bilerak egin dira hitzarmena izenpetu duten lau udaletan, eta udalerrriko herritar elkarte eta talde guztiak gonbidatu dira bertara. Guztira, 91 elkartek hartu dute parte ekimenean, eta bete beharreko bi galdeketak erantzun dituzte. Bestalde, ERYBA enpresaren zerbitzuak alokatu dira telefono bidezko inkesta egiteko, eta 400 inkesta egin dira gutxienez udalerrri bakoitzean.

Une honetan, txostenak egin egiten ari dira.

2.4.3. GARDENTASUN PUBLIKOAREN ALDEKO APUSTUA

Unibertitate Konplutentseak 2005eko udan antolatu dituen ikastaroen esparruan, arartekoak kudeaketa publikoaren gardentasunari buruzko hitzaldia eman du. Laburpena urteko txosten honetan txertatu dugu, eta gardentasun publikoaren eta herritarren eskubideak sustatzearen oinarritzko printzipioak sintetizatzen ditu; hain zuzen ere, gardentasun publikoa eta herritarren eskubideak sustatzea erakundearen lanaren funtsezko ardatzetako bat dira, eta alor honetan aurrez ikusi ditugun proiektuen euskarri lana egiten dute.

Gizartearen esparru guztietan boterearen ikuspegi demokratikoa izateak informazioaren gardentasuna eta erabakiak hartzeko prozesuetan, esparru publikoko eremu orotan parte hartze aktiboa izatea izan behar du oinarri.

Alde horretatik, gardentasuna, legezko betebeharrak ez ezik, beharra ere bada, etengabe hobetzeko, eta baita aukera ere, bereizkuntza faktorea den aldetik, herritarren konfiantza eskuratzeko, eta, ildo horretan, kultur maila handitzearen eta informazioa eskuratzeko aukera orokorra izatearen ondorioz, gardentasuna gero eta eskakizun handiagoa da.

Administrazio sistema gardenak ezin du legezko arautzea bakarrik izan oinarritzat, haren funtsezko helburua gehiegikeriak eta interesen arteko gatazkak saihestea baino ez delako. Aitzitik, kalitatearen inguruko printzipioak eta bitartekoak ere baliatu behar ditu, hala nola,

- Erabakiak hartzeko prozesuak gardenak izatea.
- Kontratazio prozedurak gardenak izatea.
- Administrazio jokabide zuzenaren kodeak.
- Prozedurak barnetik kontrolatzeko sistemak.
- Helburu eta xede zehatz eta publikoak.
- Kalitateari buruzko konpromiso zehatzak hartzen dituzten eskubideen eta zerbitzuen gutunak.
- Autoebaluazioa eta kontuak jendaurrean ematea.

- Informazio publikoa eskuragarri izatea.
- Kontuak kanpoko kontrol erakunde beregainek ikuskatzea.

Gaur egun, arartekoek nortasun juridiko garbia dute, eta horrek egiten dituzten ebaluazioen eta txosten berezien ezaugarriak baldintzatzen ditu, hein handi batean. Etorkizunean, baina, ombudsmanek alor gehiagotako ezaugarriak izanen dituzte eta, hartara, kanpotik ikuskatuko dute zinez administrazioek euren legezko betebeharrak zenbateraino betetzen dituzten eta herritarrek hartzeko eskubidea duten zerbitzuak egokiro bermatzen dituzten.

Erakundeek herritarren eskubideak kanpotik ikuskatzeko, ordea, beharrezkoa da

- Kalitate eta gardentasun politika aktiboak sustatzea administrazio publikoetan.
- Administrazioak kanpotik ebaluatu eta eskubideak ikuskatzeko metodologia berriak lantzea, alderdi ekonomikoak soilik ez ikuskatzeko.
- Berme sistemak jartzea abian, herritarrek indar handiagoa izan dezaten euren eskubideak betetzeko eskatzerakoan (empowerment).
- Autonomia erkidegoek eskura duten informazioa konparatzeko sistemak (eta oinarrizko adierazleak) lantzea.
- Administrazio publikoei politika zehatzak izan ditzaten eskatzea, dagokion planean azaltzen direnak, aurrekonturik esleituta dutenak eta helburu eta jarraipen adierazle zehatz eta publikoak xedatzen dituztenak.

2.5. KEXAK, ALORREN ETA DEPARTAMEN- TUEN ARABERA

5. atalean, kexei buruzko ebaluazio orokorraren barnean, herritarrek alorrez alor eta departamentuz departamentu aurkeztu dituzten kexen arrazoi nagusien azterketa xehea egin da. Honako laburpen hau interes orokorreko alorrei buruzkoa da batik bat eta, ahal dela, 4. atalean azaldukoak ("Ahulenen eskubideen zeharkako defentsa") errepikatzea ekiditen du.

GIZARTE ONGIZATEA

Gizarte ongizateko alorrean, 2005eko kexa kopurua eta kexak eragin dituzten arrazoiak ez dira aldatu funtsean aurreko urtearen aldean. Jaki-na, alor honetako kexa gehienak 4. atalean azaldukoari buruzkoak izan dira, alegia, talderik ahulenei (haurrei, zaharrei, emakumeei, ezinduei, adimen gaixoei, eta abarri) buruzkoak, eta ez dugu uste beharrezkoa denik egindakoaren laburpen honetan errepikatzea. Horrenbestez, hitzarmenei eta diru laguntzei buruzko egungo politika berriro aztertu eta Gizarte Ongizate, Kirol eta Gazteria Departamentuarekin hitzarmena sinatu duten eta hark diruz laguntzen dituen zentroetako kalitatea ebaluatu eta kontrolatzeko sistemak hobetu beharra errepikatu besterik ez dugu egingo.

Alor honetan, urteko txostenak arartekoak 2005eko apirilean Nafarroako Parlamentuan aurkeztu duen proposamenaren berri ematen du. Hain zuzen ere, proposamena Nafarroako foru eraentza berrezarri eta hobetzeko Lege Organikoa erreformatzeari buruzkoa da eta, txostenean diogunez, Legea erreformatu egiten bada azkenean, aldaketa testuan gizarte eskubideei buruzko atala txertatzeko aprobeztatu behar da; atal horri esker, botere publikoak areago lotuko litzazkioke euren betebeharrak (gizarte eskubideak modu eragingarrian bermatu beharra) betetzeko konpromisoari.

Beste horrenbeste esan daiteke Nafarroako Foru Komunitateko gizarte zerbitzuei buruzko legea egiteko oinarritzko dokumentuari buruz. Helburua gizarte zerbitzuei buruzko foru lege berriak (gai honi buruzko lege zaharra ordezkatzuko due-nak) kontuan hartu beharko lituzkeen printzipioei eta edukiei buruz eztabaidatzen eta gogoeta egiten hastea da baina, erakundearen ustez, ezin da zerbitzuen zerrenda edo egokitzapen hutsa izan. Aitzitik, zerbitzuen kopuruari eta kalitateari buruzko estandarrak eta konpromiso zehatzak finkatzeko eskatu behar zaie botere publikoei, eta zerbitzu horiek lurralde guztian eskatu beharko liratekeen gutxieneko gizarte zerbitzuak bermatu behar dituzte. Horretarako, ordea, finantziazioa zerbitzu-

on kudeaketan esku-hartze zuzena duten toki erakundeekin hitzartu behar da.

Bestalde, uste dugu beharrezkoa dela, nazioarteko adopzioan parte hartzeko beharrezko gaitasun egiaztatzea eskuratzeko, Gizarte Ongizate, Kirol eta Gazteria Departamentuaren aurrean jarraitu beharreko prozesua denbora eta forma aldetik berehala berrikustea, baita prozesu haue-tan laguntzen duten erakundeen jarduna ere.

HEZKUNTZA

Aurrez adierazi dugunez, 2005. urtean hezkuntza arloan hartu ditugun kexen kopurua aurreko urteko kexen kopuruaren bikoitza izan da ia, eta hazkunde hori oso lotuta egon da instalazioen desegokitasuna behin eta berriro salatu izanarekin; izan ere, instalazioek gero eta akats gehiago dituzte, batetik, aurrekontua eskasa delako nabarmen eta, bestetik, instalazioak mantendu, amortizatu eta berritzeko irizpide teknikoak ez daudelako behar bezala finkatuta. Horren guztiaren ondorioz, norbere eskumenak ez daude behar adina zehaztuta eta, azkenean, "nik emango, zuk emango, amona goseak hil".

Bestalde, 2005. urtean hezkuntza behar bereziak dituzten ikasleak laguntzeari buruzko kexen kopurua nabarmen handitu da, baina aurten dugu kexa horiek aztertzeke asmoa. Era berean, bizikidetzari eta ikastetxeetan diziplina neurriak ezartzeari buruzko kexak aurkeztu dira lehenengo aldiz.

Hezkuntza arloko beste gai asko aurreko urteetako txostenetan jorratu ditugu baina, hala ere, azaleratzen jarraitu dute: ikastetxeetan tokia eskuratzeko, ikasle etorkinak ikastetxe jakin batzuetan metatzea eta behar berrien eta hezkuntzaren plangintzaren arteko harremana, besteak beste; hain zuzen ere, behar berri horiek D hizkuntz eredia ezartzeari eta instalazio zein ikastetxe berriak eraikitzeari buruzkoak dira batik bat, hala nola, Iruñeko Patxi Larraintzar ikastetxe publikoari eta Arturo Campión ikastetxe publikoko ikasleak García Galdeano ikastetxe publikora aldatzeari buruzkoak.

Gainera, Otik 3 urtera bitarteko haurren hezkuntzaren egoerak kexa ugari eragin ditu berriro ere 2005. urtean.

Azkenik, auzo berrietako ikastetxeen eraikuntza atzeratu egin dela-eta, hirigintza proiektuen eta horretarako beharrezko azpiegitura eta zerbitzu publiko berrien plangintza eta eraikuntza denbora aldetik koordinatu beharra planteatu behar da eta, alde horretatik, hirigintza plan berriak beharrezko ikastetxe eta zerbitzu publikoen plangintza onartzearekin bat baimentzea komeniko litzateke. Edo-

nola ere, jakin badakigu arazo hori ez dela hezkuntza arlokoa bakarrik, zentro eta zerbitzu publiko orori dagokion neurrian: osasunari, garraio publikoari, eta abarri.

OSASUNA

Lehenengoz, kexa kopururik handiena osasun arloari buruzkoa izan da, eta horren arrazoia da adimen osasunaren, zerbitzu mediko orokorraren, botika zerbitzuaren, itxaron zerrenden, eta abarren alorreko kexen kopurua handitu egin dela. Alde horretatik, adimen gaixoak laguntzeari buruzkoak izan dira ugarienak. Aurreko atalean aipatu dugu gizarte eta osasun arloko laguntza baina, zehatz-mehatz, Osasunbideak adimen gaixoak (batez ere, nortasun arazoak dituztenak) tratatu eta laguntzen ez dituelako aurkeztu dira kexak.

Lehenbiziko aldiz ere, kexa multzo handi bat atzerapenek eragin dute, espezialitate jakin batzuetan itxaron zerrenda luzeak daudela eta; izan ere, Foru Komunitatean ez dago medikuari kontsulta egin eta anbulatorioan azterketak egin arte gehiezin igaro daitekeen epea mugatuko duen araurik eta, ondorioz, gaixoak erabat babesgabe daude eta ez dute inolako bermerik osasun laguntza egokia hartzeko eskubidea erabiltzeko. Hori dela-eta, gomendioa egin diogu Osasun Departamentuari, baina hark entzungor egin du.

Bestalde, emakumezko haurdun batek aurkeztu duen kexaren berri eman beharrean gaude. Umekiari malformazio larria diagnostikatu ziotela-eta, emakumeak haurdunaldia eten behar izan du, eta Nafarroatik irtetera behartu izana eztabaidan jarri du. Gainera, iraintzat hartu du Osasun Departamentuak (hain zuzen ere, Nafarroatik kanpoko klinika batera bidali zuen hark) 130 euro ordaintzeari uko egin izana, bidaia gastuen, bidaian lagundu dionaren ordainaren eta klinikan eman dizkionten sendagaien trukean. Aitzitik, bere bidaia gastuak bakarrik ordainduko zaizkio (22,66 euro), goizeko bederatzietan operatu behar zutela-eta, ebakuntzaren aurreko egunean ospitaleratu eta hurrengo eguneko arratsaldeko zortzietan eman badiote ere alta; gainera, gauean ez du lagunik izan, klinikako barne arauekin bat, ezin delako beste pertsonarik egon eta, beraz, klinikara lagundu duenak klinikatik kanpo eman behar izan delako gaua.

Argi eta garbi dago zalantzan jartzen dugula Departamentuaren jokabidea. Berebat, Nafarroatik kanpoko erietxe batera bidali izana, azalpenen arabera, "Osasunbideko ginekologo batzuk kontzientzia eragozleak" izatearen ondorio izan denez gero, beharrezko neurriak har ditzan gomendatu diogu Osasun Departamentuari, kontzientzia era-

gozpenak prozesuan parte hartu behar duten langile guztien edo batzuen artean bere horretan jarraitzen duen egiazta dezan. Azkenik, halako egoeretan garraioa eta egunsariak ordaintzeko gastuak bere gain hartzeko gomendatu diogu eta, horrez gain, dagozkion hitzarmenak sinatzeko beste erietxeekin, gaixoek lagunik izan dezaten alboan halako egoera berezietan. Departamentuak eman duen erantzun bakarra izan da Nafarroako emakumezkoek haurdunaldia eteteko eskubidea dutela legediak xedatzen dituen egoeretan eta, bidaia, ostalua eta mantentzea ordaintzeko sariei dagokienez, uztailaren 30eko 212/2005 Foru Dekretua aplikatu baino ez duela egin, Osasun Departamentuak 2005. urtean egin dituen txostenak nabarmenki eskasak izan diren eta gure gomendoei jaramon gutxi egin dien adierazgarri.

Ospitaleetako larrialdi zerbitzuak geldirik egon direlako salaketa publikoak ere izan dira urte honetan barrena. Unean uneko arazotzat har daitezke geldialdi horiek, baina nabarmen hobetu daitezkeen sistema dute oinarri; izan ere, instalazioak eskasak eta desegokiak dira, eta gaixo gehiegik orduak eta orduak eman behar dituzte korridoretako andetan. Gainera, okerrera da ez dirudiela plangintzarik egin denik epe ertainerako eta luzerako.

Azkenik, lehen mailako profesionalen eskariak oihartzuna izan dute komunikabideetan 2005. urtean. Euren eskakizunak Parlamentuan bertan ere azaldu dituzte, eta Departamentuak konpromisoa hartu behar izan du zenbait baliabide handitzeko. Ez dirudi egokia denik hainbestetan azaldu ditugun arazoibideak berriro ere errepikatzea eta, horregatik, baliabideak mugatzeak herritarren eskubideetan duela eragina gogoratu besterik ez dugu egingo.

KULTURA, KIROLA ETA ELEBITASUNA

Kultur arloan izan diren kexa urriak ondare historikoaren kontserbazioari buruzkoak izan dira, eta kirol arloan, udal instalazioak erabiltzeko baldintzei buruzkoak. Elebitasun arloan, berriz, bi egoera jakin aipatu genituen aurreko urteko txostenean, eta berriz planteatu behar direla uste dugu; izan ere, administrazioaren eta herritarren arteko harremanean, eremu mistoan batez ere, administrazioak zehaztutako eredu eta irizpide homogeneorik ez izateak, batetik, eta epaileek hainbat motatako eta edukitako ebazpenak eman izanak, bestetik, ez du alor hau argitzen laguntzen batere. Alde horretatik, Nafarroako Parlamentuan eratu den batzorde txostengilea aukera handia zen, aurreko txostenean nabarmendu genuenez baina, zoritxarrez, ez ditu espero genituen fruituak eman. Hala

ere, erakundearen iritzia emanen dugu berriro ere: Nafarroako gizarteak adostasuna lortu behar du alor honetan, herritarren eskubideak argi zehazteko ez ezik, baita nafarren arteko bizikidetzaren normalizatu eginen litzatekeelako ere hartara. Guztiok bat gatoz haurrak bizikidetzan hezi behar ditugula; bada, ezin ahantzi dugu etsenpluaren bidez predikatzen dela.

Azkenik, errepideetako seinaleak direla-eta, Nafarroako Gobernuak berak onartutako toponimia ofizialarekin bat gaztelaniazko eta euskarazko izenez osatutako izen ofiziala duten udalerrietan aplikatu beharreko xedapenak aztertu ondoren, gomendioa egin dugu udalen bi izen ofizialak ager daitezen seinaleetan.

OGASUNA

Ogasun arloan, aipatzekoa da errentaren gaineko zergaren alorreko araubide zehatzailea hobetu beharra, nabarmen bidegabeak diren egoerak jazotzen baitira hainbatetan, hala nola, batere proportziorik ez dagoenean subjektu pasiboak egiten duen arau-haustearen eta errenta ez adierazteagatik edo oker adierazteagatik ezartzen zaion zigorraren artean. Beste horrenbeste gertatzen da familien gutxieneko diru sarreraren alorreko kenkariekin (aurrekoengatikoeekin eta ezintasunagatikoeekin), urtean barrena zergadunen euren eta senitatekoen egoera aldatu egiten denean; esate baterako, aurrekoa familiarean bizi bada 364 egunez eta sortzapen egunaren aurreko egunean hiltzen bada, ez da inolako zenbatekorik arintzen, baina aurrekoa sortzapen egunaren aurreko egunean hartzen duenak, berriz, egun bakarrez bizi arren harekin, zenbateko osoa arindu dezake. Horrenbestez, egoki jo dugu neurriak aztertu eta hartzea zerga ordainketa zuzenagoa izan dadin, neurriok sortzapen unean ezartzearen ondorioak kontuan izanik betiere.

Ogasun arloko beste kexa iturri batzuk zergei buruzko informazioa, foru auzitegi ekonomiko administratiboan aurkezten diren erreklamazioak ebazten izaten diren atzerapenak eta, batik bat, toki zergen zenbatekoa bat-batean handitu izana izan dira.

HIRIGINTZA ETA ETXEBIZITZA

Hirigintza arloko kexak alor horretan diziplinarik ez izateari eta plangintza egiteko prozesuak ilunak izateari buruzkoak izan dira. Alde horretatik, berriro ere nabarmendu beharra dago hirigintza arloko administrazioak doakienaren eskubidea bermatzera behartuta daudela; hain zuzen ere, interesdunek hirigintza planak egin, bideratu eta kudeatzeko

prozesuetan parte hartzeko eta ekimenak aurkeztu eta informazioa izateko eskubidea dute.

Zalantzarik gabe, etxebizitza eskuratzeko arazoak eta zailtasunak gure gizartearen kezka nagusietako bat dira.

Aipatzekoa da babes ofizialeko etxebizitzak esleitzeko irizpideek zein baremoek eta irizpide eta baremo horiek zuzen ebaluatzeak etengabeko kexak eragiten segitu dutela. Besteak beste, eztabaidan jarri da gutxieneko diru sarrera jakin batzuk ez dituztenak sustapen hauetatik kanpo geratzea, halako etxebizitzak etxebizitza duina eskuratzeko zailtasunak dituztenentzat izan arren hain zuzen. Halaber, gutxieneko diru sarrera jakin batzuk izateko baldintza betetzen dela azken bi zerga aldietan egiaztatu beharra eztabaidatu da eta, batez ere, Nafarroan jarraituki errolatuta egon behararren aurkako iritzia eman dute dena delakoagatik aldi baterako Nafarroatik kanpo errolatu behar izan duten herritarrek, sustapen prozesu hauetatik kanpo gelditu direlako.

Bestalde, argi eta garbi jakinarazi behar da kexak helarazi zaizkigula alokatzeko babes ofizialeko etxebizitzaren alorrean kontratu bidezko harremanetan sortzen diren arazoei eta etxebizitzok erabili eta bertan bizitzeko baldintzei buruz.

Berriro ere, gogorarazi beharra dago administrazio publikoek ezin dituztela babes ofizialeko etxebizitzak sustatu bakarrik egin; izan ere, neurri horrek herritar ugariaren egoera konpontzen laguntzen badu ere, oraindik nahikoa ez dela ikusi da eta, gainera, berez, ez du etxebizitzaren prezioaren gorakada gelditzen laguntzen. Aitzitik, administrazio eskudunek lurzoru eta etxebizitza arloan esku hartzeko bitartekoak diseinatu eta ezartzeko aukera guztiak baliatu behar dituzte eta, batik bat, ahal dela, ez dituzte egin behar lurzoruaren prezioa handiarazten duten ekintzak. Esate baterako, Iruñeko Udalak zortzi udal orube enkantean jarri ditu, 258 etxebizitza eraikitzeko; 45 milioi euro baino gehiago ordaindu dira orubeen trukean eta, hori dela-eta, lurzoruak jasan duen kostua 180.000 eurotik gorakoa izan da etxebizitza bakoitzeko. Horren guztiaren ondorioz, erakundeak ofiziozko kexa aurkeztu du. Ildo horretan, gogorarazi diogu Udalari, udalen lurzoru ondareak besterendu behar badira, enkante publiko bidezko sistema bertan behera uzteko proposatu zela Arartekoak Koordinatzeko XVIII. Jardunaldietan, ez baitirudi sistema hori bateragarria denik udal lurzoruak berez izan beharko lukeen erabilerekin; hain zuzen ere, lurzoru hori babes ofizialeko etxebizitza sustatzeko erabili beharko litzateke, beste baliabide batzuen bitartez finantza daitezkeen beste hel-

buru batzuetarako erabili beharrean, helburuok interes publikokoak izan arren.

FUNTZIO PUBLIKOA

Funtzio publikoaren alorrean, administrazio publikoko lanpostuak lortu eta hornitzeko prozedurak, funtzionarioen mugikortasuna eta funtzionarioen eskubideak eta betebeharrak izan dira kexa arrazoi nagusiak.

LANA, GIZARTE SEGURANTZA ETA ATZERRITARRAK

Lanaren eta Gizarte Segurantzaren alorrean, alarguntasun pentsioak hartzen dituzten zenbait alargunek jakinarazi digute ez daudela batere ados Nafarroako Gobernuak Pertsona Fisikoen Errentaren gaineko Zergari buruzko otsailaren 17ko 1/2004 Foru Legea aplikatzen ari den moduarekin eta aplikazio horren ondorioekin; hain zuzen ere, lege horrek arautzen ditu alarguntasun pentsioengatikoen kenkariak. Euren egoera ulertzeko, adibide bat aztertu besterik ez dago: 2005. urtean, Espainiako gutxieneko pentsioen hazkundea % 6,5ekoa izan da baina, 1/2004 Foru Legeak efektu anizkuneko errenta adierazle publikoa dela eta xedatzen duen osagarriaren gehieneko zenbatekoaren ondorioz, Nafarroako Gobernuak ordaintzen zuen osagarria hileko 53 eurotik hileko 29 eurora jaitsi da; hori dela-eta, alarguntasun pentsioaren zenbatekoa hileko 469 eurotik hileko 472 eurora pasatu da 2004. urtetik 2005era bitartean, hau da, 3 eurotan bakarrik handitu da urte batetik bestera.

Atzerritarren alorrean, bestalde, kexa kopurua nabarmen handitu da. Lehenik eta behin, aipatzekoa da Maroko eta Espainia arteko mugan gertatutakoa salatu dela; hain zuzen ere, bost etorkin hil ziren bertan. Ondorioz, kexa eta arartekoaren iritzia helarazi dizkiegu berehala Espainiako Atzerri Arazoetako eta Lankidetzako Ministerioari eta arartekoari; izan ere, ez zaigu arrazoizko iruditu, hainbat egunen ostean, Espainiako eta Marokoko gobernuek gertatutakoari buruz azaleratutako informazio kezkgarriak gezurtatu edo behar bezala azaldu ez izana eta etorkinak horren kokaileku desegokietara eramateko arrazoi berri eman ez izana. Horrenbestez, hain egoera laidogarria amaiarazteko beharrezko neurriak lehenbailehen hartzeko eskatu diegu, uste baitugu Espainiako Gobernuak eta Europar Batasunak ezin diotela inola ere ez ikusiarena egin etorkinen zoriari, atea itxi eta arrisku handiko egoeran abandonatu ondoren. Autonomia erkidegoetako eta Espainiako arartekoek ere bat egin dute iritzi horrekin, baterako adierazpena onartu dute eta.

Azkenik, ohikoak izan dira, Espainiako hainbat kontsuletzetan bisak eskuratu nahian, laguntza eskasa eta atzerapenak izan dituztenen kexak eta, horregatik, bitartekotza lanak egin eta, gainera, emaitzak onak lortu ditugu hainbat kontsulatutan, Espainiak Ekuadorren eta Kolonbian dituen kontsuletxeetan batik bat.

INGURUMENA

Ingurumenari buruzko kexak nabarmen handitu dira, % 60 egin baitute gora, eta, aurten ere, alor honetako kezarik ugarienak zaratari eta beste igorpen gogaikarri batzuei buruzkoak izan dira. Alde horretatik, administrazio eskudunen esku-hartzeak eraginik izan ez duela antzeman dugu, dela arazoa gutxietsi egin dutelako (jasan egin daitezkeen "eragozpen hutsak" izan direlako), dela euren legezko betebeharrak eta euren garrantzi edo esangura ahaztu egin dituztelako. Hori dela-eta, gogoan izan beharra dago jurisprudentziak gero eta gehiago jotzen duela zarata esparru pribatuaren inbasioa dela, pertsona orok esparru hori berezko eta ezin bortxatuzkotzat hartzeko eskubidea duen arren, eta, ondorioz, txosten berezi bat egiteari ekin diogu, baina oraindik ere amaitzeke dago.

Ingurumen arloko beste kexa iturri esanguratsu bat herritarrek ingurumenari buruzko informazioa eskuragarri izateko eskubidea da. Ildo horretan, aurkeztu den kexa batek aparteko interesa piztu du gure artean, eta gomendioa egin diogu Ingurumen, Lurraldearen Antolamendu eta Etxebizitza Departamentuari, beharrezko bitartekoak ezarri eta herritarrek (batik bat, ahulenek) airean (batez ere, Erribera aldean) dagoen ozono troposferikoaren kopuruari buruzko informazioa izan dezaten bermatzeko, indarrean dagoen legediak xedatzen duenarekin bat.

Sakelako telefono deien oinarrizko estazioek kexak eragiten jarraitu dute aurten ere. Maiatzaren 6ko 10/2002 Foru Legea onartu bazen ere Nafarroan sakelako telefono deien oinarrizko estazioak antolatzeke, ia lau urte igaro dira dagoeneko eta oraindik ere ez dira onartu lurraldeetako azpiegitura planak, beharrezkoak diren arren halako instalazioak baimentzeko. Gainera, Foru Legeak beste neurri batzuk ere xedatzen ditu, hala nola, instalazioak aldizka ikuskatu, instalazioek zenbat igortzen duten kontrolatu eta ikuskatu eta ikerkuntza epidemiologikoan aritzea eta, horregatik guztiagatik, ofizioz lan egiten hasi gara, baina eskatu dugun informazioa hartzeko zain gaude oraindik.

HERRI LANAK ETA ZERBITZU PUBLIKOAK

Herri lanen alorreko kexa iturri nagusiak azpiegitura lanek besterengan dituen ondorio txarrekin, azpiegituren kontserbazio eta mantentze desegokiarekin eta nahitaezko desjabetze prozesuekin lotuta egon dira.

Bestalde, 2005. urtean hainbat kexa aurkeztu da zerbitzu publikoen alorrean. Gehienak telefonia finkoko oinarriko zerbitzuari buruzkoak izan dira, baita zerbitzu horren erabiltzaileek bezeroentzako bulegorik ez izateagatik dituzten arazoei, idatzizko erreklamazioak aurkeztu behar diren helbideari buruzko informaziorik ezari eta erreklamazioak telefono bidez egin beharrari (eta, ondorioz, inon ez erregistratzeari) buruzkoak ere. Horregatik guztiagatik, telefonia zerbitzuak kontsumitzaileek beste sektore batzuetan baino askoz ere kexa gehiago aurkezten dituzten eragin du eta, gainera, ez da posible izan azken urteotako goranzko joera zuzentzea.

BARNEA

Barne arloan, kexa gehienak zirkulazioarekin lotutako espediente zehatzaileak bideratu izanari buruzkoak izan dira, nahiz eta kexa kopurua ia erdira murriztu den aurten. Halako prozeduren zehatze funtzio hutsetik kanpo, baina haren ildoan (ez, ordea, ildo berebean), agintaritzaren agenteen jokabidea oker edo desegoki jotzeagatik kexek ohiko izaten jarraitzen dute. Hori dela-eta, euren mendean polizia indarrak dituzten Nafarroako administrazio publikoei gomendio orokorra egitea erabaki da urte amaieran, agenteen balizko araz kanpoko jokabideak kontrolatzeko sistemak hobetu beharra nabarmentzearen.

Ohiko beste kexa iturri bat herritarrek (batik bat, atzerritarrek) beste herrialde batzuetan eskuratutako gidabaimenak trukatzeko edo baimenak Nafarroan onar daitezten lortzeko dituzten zailtasunak dira.

JUSTIZIA

Justizia arloko kexa kopurua % 40 inguru handitu da, eta erregistro zibileko espedienteak bideratu eta ebazteko atzerapenak eta epaileek zuzentzen dituzten prozeduretan izan diren atzerapenak izan dira alor honetako kexa arrazoi nagusiak.

Zorionez, badirudi Nafarroako Erregistro Zibileko arazoak konpontzeko egin diren zuzemenak fruitua ematen ari direla, baina ezin esan daiteke gauza bera Erregistro Zibil Nagusiari buruz; hain zuzen ere, hari buruzkoak izan dira kexa asko. Edonola ere, azaroaren 18ko 4/2005 Legearen ondorioz egin diren legezko aldaketek Erregistro Zibil Nagusiaren eta udal erregistro zibilen funtzio tradizionalak banatzeko arauetan izan dute eragina, eskumen gehiago esleitu baitzizkiete udaletako-
ei, eta, aurrerantzean, litekeena da dinamika hori nolabait zuzentzea.

2.6. ZABALKUNDE JARDUERAK

Arartekoaren erakundea berria da oraindik ere eta, beraz, zabalkunde jarduerak gauzatzen jarraitu behar du, herritarrei bere eginkizuna eta mugak jakinarazi eta haiek zerbitzu publiko berri hau egokiro erabil dezaten. Izan ere, erakundea nahiko ezaguna da, baina bere eginkizunak, ordea, ez hainbeste.

Herritarren % 91k Nafarroako arartekoaren erakundearen berri entzun du, baina herritarren % 63k soilik daki bere eginkizunak zein diren.

Lehenengo aldiz erakundea martxan jarri zenez, komunikabideetan presente egoteaz gain, arartekoa tokiko komunikabideekin lankidetzan aritu da; izan ere, bi irratsaitotan parte hartzen du hilero.

Halaber, aurreko urteetan 900 702 900 doako telefono zenbakia ezagutarazteko egin diren kanpainak indartze aldera, erakundeak publizitate kanpaina jarri du abian; hain zuzen ere, "Egin" da kanpainako leloa.

Bestalde, indarrean dagoen araudiak euren web orrialdeak egokitu eta sarean ibiltzeko estandarrak 2005eko abenduaren 31 baino lehen betetzera behartzen ditu administrazio publiko guztiak. Betebehar hori arartekoaren erakundeari ere dagokio eta, hori dela-eta, kanpoko enpresa bat alokatu du, bere web orria eskakizun tekniko horietara egokitzearren.

Azkenik, Nafarroako arartekoak Alcalá de Henaresko Unibertsitateak giza eskubideak babesteari buruz antolatu ohi duen II. masterrean hartu du parte, txostengile gonbidatu gisa, eta hainbat gairi buruzko solasaldi eta hitzaldi publikoak eman ditu hainbat bileratan.

2.7. ERAKUNDEEN ARTEKO LANKIDETZA JARDUERAK

Erakundeen arteko lankidetzak jarduerak arartekoaren ezaugarrietako bat dira, are gehiago 2005. urtean; orduan, antzeko erakundeekiko jardueren kopuruak gora egin du, Foru Komunitateko bi unibertsitate nagusiekiko lankidetzak areagotu egin da, Nafarroako toki erakundeekiko eta elkarteekiko koordinazio lanean jarraitu da, etab.

Aurten ere arartekoak koordinatzeko jardunaldiak antolatu dira eta, berriro ere, erakundeetako buruen eta aholkularien arteko bilgunea izan dira. Hain zuzen ere, Arartekoak Koordinatzeko XX. Jardunaldiak Alacanten egin dira, 2005eko urriaren 17tik 19ra bitartean, eta, lehenengoz, talde jakin baten arazoei buruzkoak soilik izan dira, haurren eta gazteek osatzen duten taldea besteak baino are ahulagoa delako eta, hortaz, arartekoek lehen-tasuneko arreta eman behar diotelako. Zehatz-mehatz, honako gai hauek landu dira bertan:

- “Haurrak eta errealtate teknologiko eta mediatiko berriak”
- “Justizia administrazioa eta haurrak”
- “Gazteen osasunaren alorreko erronka berriak”
- “Interneteko delituzko edukiak eta eduki kaltegarriak”
- “Eskolako eta familiarteko indarkeria”
- “Haurrak babesteko sistema eta indarkeriari aurrea hartzea”
- “Hiriko tribuak eta indarkeria”
- “Gazteria eta genero indarkeria”

Beti bezala, Nafarroako arartekoak oso parte hartze aktiboa izan du, proposamenak egin dituelako lantegietan eta, batik bat, txostena aurkeztu duelako Jardunaldietan; hain zuzen ere, “Eskolako eta familiarteko indarkeria” izeneko txostena aurkeztu du bertan, eta txostenak eta txostena aurkeztu osteko eztabaidak gizarteak bizikidetzan hez dadin esku hartzearen aldeko ekimena ekarri du ondotik.

Bestalde, maiatzaren 5ean eta 6an ohiz kanpoko koordinazio jardunaldiak antolatu dira Baezan estatutuen erreformei, gizarte eskubideei eta auto-

nomia erkidegoetako arartekoei buruz. Arartekoen eta konstituzio zuzenbidean ikasiak diren zenbait adituren ikuspegiak erkatu dira bertan, eta bi ildo nagusi landu dira:

- Autonomia erkidegoetako arartekoak eta estatutuen erreformak
- Estatutuen erreforma, gizarte eskubideak areago bermatzeko bide gisa

Nafarroako arartekoak egindako ekarpena dela-eta, jardunaldian bertan banatu den dokumentua azter daiteke; hain zuzen ere, dokumentu hori Nafarroako foru eraentza berrezarri eta hobetzeko Lege Organikoa erreformatzeari buruzko txostena eginen duen autogobernu batzordeari Nafarroako arartekoaren eskumeneko gaiei buruz eman zaion proposamen txostenaren oinarria izan da, eta sakonago jorratuko dugu, urteko txosten honetako 10.2. atalean.

Era berean, arartekoek ohiko hainbat koordinazio bilera egin dute 2005. urtean, pobreziari eta etorkinei buruzko adierazpen bateratua osatu dute, Herritarren eskubideak aldizkaria argitaratu eta kaleratu dute, adierazpide gisa, eta bilera egin dute Espainiako gobernuko presidentearekin.

Halaber, 2005eko azaroaren 14tik 17ra, arartekoa Espainiako autonomia erkidegoetako arartekoen ordezkari aritu da Iberoamerikako Ombudsmanen Federazioko X. Batzarrean eta Biltzarrean; hain zuzen ere, bilera Asuncionen egin da, Paraguain.

2005eko irailaren 14an, berriz, Asturietako Printzerriko Biltzar Nagusiak Asturietako Printzerriko arartekoari buruzko lege proiektua aztertzen duen parlamentuko batzordearekin lan egitera gonbidatu du Nafarroako arartekoa.

Nafarroako Unibertsitate Publikoaren eta arartekoaren arteko esparru akordioaren ildoan, bi erakundeek herritarren eskubideei buruzko hiru lantegi antolatu eta egin dituzte 2005. urtean, herritarren eskubideak sustatu eta babestearren.

Azkenik, aurreko urteetako joeraren ildoan, 13 lankidetzak hitzarmen formalizatu dira Nafarroako toki erakundeekin eta, hartara, 94 hitzarmen daude indarrean gaur egun, aurrez sinatutakoak kontuan hartuz gero.

2.8. ARARTEKOAK NAFARROAKO PARLAMENTUAN IZANDAKO PRESENTZIA

Arartekoak egindako zuzemenen berri ematen dio urtero Nafarroako Parlamentuari, urteko txostenaren bitartez; hain zuzen ere, ohiko bileretan aurkezten du berau. Gai jakin batzuk garrantzi handikoak edo larriegiak izanez gero, ostera, litekeena da txosten bereziak, ohiz kanpokoak edo monografikoak ere aurkeztea. Zehatz-mehatz, arartekoa hirutan agertu da Parlamentuaren aurrean 2005. urtean, 2004ko urteko txostena eta prostituzioari eta zaharrei buruzko txosten berezi bana aurkezteko.

Era berean, arartekoak Foru Parlamentuaren tzako ekimen esanguratsu bat sustatu du 2005. urtean: Nafarroako Gobernuko lehendakariarekin, Parlamentuko lehendakariarekin eta Parlamentuko taldeetako ordezkariekin bildu da eta Nafarroako foru eraentza berrezarri eta hobetzeko Lege Organikoaren erreformari (zehazkiago, Nafarroako arartekoaren eskumeneko gaiei) buruzko proposamen txostena helarazi die. Testuaren zirriborroak eta proposamena arrazoitzeko txostenak osatzen dute egindako proposamen txostena, baina bi ezaugarri nagusitan labur daiteke:

- Gure oinarrizko legeak foru erakundeek Nafarroako herritarrei bermatu behar dizkieten eskubideak eta askatasunak berariaz aipatzeko aukera, Konstituzioan ageri diren xedapen orokorrak (zehazkiago, gizarte eskubideei buruzkoak) behar bezain sakonki osatzearen

- Delako testuak Nafarroako Foru Komunitateko arartekoa bera eta arartekoaren eskumenak azaltzeko komenigarritasuna

Bestalde, aurrez aipatu dugunez, arartekoak proposamen txostena egin du haurrak babesteko legea bideratu dela eta. Izan ere, lege proiektuaren beraren garrantziaren ondorioz, arartekoak egoki jo du erakundeak gaiari buruz duen iritzia adieraztea, eta Nafarroako Parlamentuko lehenda-

kariak zuzenean esku hartzeko eskatu du, azken ahalegina egin eta Parlamentuko taldeen iritziek bat egin zezaten, ahal bezain legerik onenean adoste aldera.

Azkenik, Foru Parlamentuak 2005. urtean hartu dituen bi erabakik berebiziko garrantzia izanen dute erakundearen etorkizunean, legezko eta arauzko aldaketa esanguratsuak onartu baitira honako alor hauetan:

- **3/2005 Foru Legea xedatu da**, Foru Komunitateko arartekoa hautatzeko sistema nabarmen aldatzen duena. Orain arte, Parlamentuko kideen hiru bosten behar ziren arartekoa izendatzeko baina, Foru Legeak ekarri duen aldaketaren ondorioz, lehenengo bozketan gehiengo osoa izatea besterik ez da beharko aurrerantzean. Bigarren aldiz bozkatu behar izanez gero, berriz, nahikoa izanen da, hautagai bakarra bada, gehiengo soila izatea eta, bi hautagai badaude, bestek baino boto gehiago lortzea.

- **Erakundearen antolaketa eta funtzionamenduari buruzko arautegia onartu da**, eta honako hauek dira berrikuntza nagusiak:

- Arartekoak urteko txostenaren laburpena egin behar du Parlamentuko osoko bilkuraren aurrean.

- Koordinazioko eta Barne Araubideko Batzordea ezarri da aholkularitza lana egin dezan.

- Arartekoak eman ditzakeen ebazpen motak zehatzago definitu dira.

- Adiskidetze edo hitzarmen formulak proposatzeko aukera onartu da, kexak behar bezala eta bizkor ebatz daitezen, baita bitartekotza lanak egiteko ere.

- Langileei eta araubide ekonomikoari buruzko hainbat gai arautu da eta Nafarroako Parlamentuak ordezkari bat izendatu du plantilako langileak hautatu eta izendatzeko prozesuetan esku har dezan.

2.9. INFORMAZIO EKONOMIKOA

2.9.1. AURREKONTUAREN LIKIDAZIOA

Erakundearen aurrekontuaren likidazioak 196.594,71 euroko finantziazio superabita eman du, eta gastuen aurrekontua (aitorturiko betebeharrak) 810.861,71 eurokoa izan da. Hau da, betetze maila % 80,75ekoa izan da.

2005eko ekitaldian, eragiketa arrunten aurrekontu betetzearen maila % 87,89koa izan da –gastuen egoera orriko I.-V. kapituluak– eta kapital eragiketen betetzeak % 27,96 egin du.

Eragiketa arruntak egiteko hitzartutako kredituen ehunekoa % 99,99koa izan da, eta kapital eragiketarako egiteko hitzartutakoa, % 100ekoa.

Langileak ordaintzeko aurrekontu bateratuak gastuen % 65,23 egin du.

Bestalde, Comptos Ganberaren txostenak erakundearen kontabilitatea eta jardun ekonomikoa ona dela egiaztatzen du:

- “2005eko aurrekontuaren likidazioaren egoera orriak behar bezala azaltzen du ekitaldi horretako jarduna”
- “Egoera balantzeak behar bezala agertzen du 2005eko abenduaren 31ko finantza eta ondare egoera”
- “Oro har, arartekoa legezketasun printzipioari jarraituz jardun da ekonomia eta finantza arloan”

2.9.2. 2006ko AURREKONTUA

2006ko aurrekontu proiektuaren arabera, gastua % 4,3 handituko da 2005eko aurrekontu bateratuaren aldean, inbertsio errealei buruzko atalean (VI. kapituluak) 42.000 euro esleitu direla-eta erakundearen egoitzako girote sistema berritzeko lanei aurre egiteko; bederen, horixe erabaki du eraikinaren jabeak, Nafarroako Gobernuak (zehazkiago, Toki Administrazio Departamentuak).

Alde horretatik, zenbateko hori aurkezten ari garen aurrekontu proiektutik kanpo utziko bagenu, aurrekontua 2005. urteko aurrekontuaren antzekoa izanen litzateke; izan ere, 2005. urtean ez da hazkunderik izan gastuen alorrean 2004ko aurrekontu bateratuaren aldean, eta erakundearen lan egiten duten pertsonen kopurua orduko berbera izan da.

2.10. LANGILEEI BURUZKO INFORMAZIOA

2005. urtean Nafarroako Arartekoaren Bulegoan lan egin duten langileen plantila organikoaren osaera aurreko urteetako berbera izan da; hau da, lau aholkulariz eta arartekoaren beraren idazkari batez osatuta egon da. Lanpostu horiek guztiak izendapen librekoak dira, eta funtzionarioei gordetako postuak, berriz, administrazio kudeaketako teknikari bat, bi administrari eta gelazain bat dira.

2005eko langileen plantila organikoa Nafarroako Parlamentuko Mahaiaren erabakiaren bidez onartu da, 2005eko urtarrilaren 24ko bilkuran, eta Nafarroako Parlamentuko Aldizkari Ofizialean argitaratu, 2005eko urtarrilaren 26an (4. zenbakian).

LANPOSTUA	KOPURUA	ARAUBIDE JURIDIKOA	MAILA	IZENDAPEN LIBREA	BATERAEZIN-TASUNA	LANPOSTUA	MAILA OSAGARRIA
Arloko aholkulari arduradunak	2	C	–	X	–	–	–
Aholkulari teknikoak	2	C	–	X	–	–	–
Arartekoaren idazkaria	1	G	–	X	–	–	–
Administrazio kudeaketako teknikaria	1	F	B	–	35	24	–
Administrariak	2	F	C	–	–	36,68	12
Gelazaina	1	F	D	–	–	27	15

F: Funtzionarioa

C: Arartekoaren bulegoko behin-behineko kargua, izendapen librekoa

G: Kabineteko behin-behinekoa, izendapen librekoa

2.11. 2006. URTEKO PLANGINTZA ETA HELBURUAK

2006. urtean, hiru urteko planean ezarritako ildo estrategikoekin bat datorren hainbat ekintza egin eta hainbat helburu lortzeko asmoa dugu.

2006ko helburuak finkatzerakoan, kontuan izan dugu egungo arartekoaren agintaldia 2007ko otsailean amaituko dela. Hori dela-eta, erakundearen erabateko jarraitutasuna eta normaltasuna bermatzearen, zehaztu dugun plangintza 2007. urtearen erdialdera bitartean gauzatu beharko dela kalkulatu dugu.

Honako hauek dira 2006. urtean lortu nahi ditugun helburu nagusiak:

1. Kexei ematen zaien erantzunen kalitatea hobetzea

- Erakundearen bulegoetan hasiera batean ematen den laguntza hobetzeko neurriak jartzea abian

- Kexak bideratzeko tartea gutxienez % 10 murriztea

- Prozedurak normalizatzea

- Erakundearekin aritzeko erraztasunak handitzea

- Erakundeko zerbitzuen gutuna osatzea, herritarrekiko kalitate konpromisoak arautzearen

- Herritarren iritzi orokorra eta erakundearen baliagarritasunaz duten iritzia ebaluatzea

2. Txosten bereziak

Hain zuzen ere, honako txosten hauek egin nahi ditugu 2006. urtean:

- Eremu publikoan ibiltzeko aukerei buruzko txosten berezia

- Zaratari buruzko txosten berezia

- Haurrak babesteari buruzko txosten berezia

- Honako hauei buruzko ofiziozko txostenak:

- Ingurumenari buruzko informazioa eskuratze-ko eskubideari buruzkoa

- Erradiazioei eta telefonia mugikorrari buruzkoa

- Osasun arloko eskubideen babesa bermatzeko sistemei buruzkoa

3. Herritarren eskubideak sustatu eta zabalitzea

- Bizikidetasunean hezteko ekimenak

- Zaharren eskubideen gutuna egitea

- Gardentasun publikoaren aldeko ekimenak

- Herritarren Eskubideei buruzko Toki Plana. Hain zuzen ere, honako hauek dira alor honetan finkatutako helburuak:

- Dagokion hitzarmena formalizatzea 10.000 biztanletik gorako udalekin –orain arte, Tuterako, Lizarrako, Burlatako eta Zizur Nagusiko udalekin formalizatu da–.

- Gutxienez sei udali buruzko ebaluazio txostenak aurten amaitzea.

- Zerbitzuen gutunei buruzko jardunaldiak antolatzea udalentsat, alor honetako adituekin eta erakundeetako ordezkariekin batera.

4. Herritarren eskubideak zabalitzea

- Eskuorria: herritarrek administrazio publikoen aurrean dituzten eskubide orokorrak

- Eskuorria: osasun zerbitzuak eskuratzeko eskubideak

2.12. LANKIDETZA BETEBEHARRA EZ BETETZEA

Urte hauetan eskuratutako esperientziari esker, esan genezake administrazioen eta arartekoaren arteko lankidetzaren nabarmen hobetu daitekeela oraindik ere, dela eskatzen ditugun txostenak igortzen atzeratzen direlako, dela txosten batzuen kalitatea eskasa delako.

4/2000 Foru Legeko 31. artikulua dioenez, arartekoaren betebeharrerako bat, edozein administrazioi ikerketa lana oztopatuz gero, horren berri urteko txostenean ematea da. Alde horretatik, arartekoak kexa espedienteen ildoan egiten dituen informazio eskariei eta ematen dituen ebazpenei behin eta berriro ez erantzutea dugu oztopotzat eta, horregatik, eginkizun hori hiru alditan edo gehiagotan bete ez duten administrazioen berri eman dugu urteko txostenean.

2005. urtean, espedienteen % 48ren ondorioz, informazio eskaria behin errepikatu behar izan diogu hainbat erakunderi, erantzuteko epea bete ez duelako; % 12ren ondorioz, birritan errepikatu behar izan dugu; eta, % 7ren ondorioz, dena delako erakundea arartekoaren lana oztopatzen ari zela ohartarazi behar izan dugu, hiru alditan errepikatu behar izan diogulako eskaria. Hala ere, azkenean, inongo administrazioek ez dio uko egin espedienterik bat ikertzeko eskatutako informazioa emateari.

Zehatz-mehatz, honako espediente hauen ondorioz egin behar izan dugu eskaria hiru alditan edo gehiagotan:

- Osasun Departamentua: Iruñeko Bideko Ama Birjina Ospitalean egindako eskanerraren emaitzak ematen atzeratu izanari buruzko espedientea
 - Hezkuntza Departamentua: ikasleak ikaste-txeetan onartzeko irizpide osagarriei buruzko espedientea
 - Vianako Printzea Erakundea – Kultura eta Turismo Departamentua: Baluarteko idazkunei, eskuorriei eta programei buruzko espedientea
 - Ingurumen, Lurraldearen Antolamendu eta Etxebizitza Departamentua: Elizondoko Oilar Besta ospatzeko baldintzei buruzko espedientea
 - Tuterako Udala: etxebizitzetako garajeetako ateeak eragindako eragozpenei buruzko espedientea
 - Atarrabiako Udala: pasabideko ate metalikoek eragindako eragozpenei buruzko espedientea eta udal gainbalioari eta premiamendu espedienteari buruzko informazio eskasari buruzko espedientea
 - Leitzako Udala: udal hodi biltzaileen funtzionamendu okerrak egindako kalteak erreklamatzeari buruzko espedientea
 - Erromantzatuko Udala: ehiza barrutia ustiatzeagatiko diru sarreraren erabilerari buruzko espedientea
 - Garesko Udala: eraikin bateko lanak udal baimenarekin bat etorri gabe egin izanari buruzko espedientea
 - Baztango Udala: Xehetasun azterketako edukiei eta lerrokatzei buruzko espedientea
 - Corellako Udala: gazte elkarteak tokian eragindako eragozpenei buruzko espedientea
 - Andosillako Udala: zeharbidea berritzeko lanek bertako etxebizitzetan izandako ondorioei buruzko espedientea
 - San Martin Unxeko Udala: herriko bide edo kale baten baldintzei buruzko espedientea
 - Andosillako Udala: zeharbidea berritzeko lanek bertako etxebizitzetan izandako ondorioei buruzko espedientea
 - Ollarango Udala: zergadun batek informazioa eskatu izanari buruzko espedientea
 - Irunberriko Udala: argi zerbitzu publiko eskasari buruzko espedientea
 - Murchanteko Udala: gazte biltzarrak tokian eragindako eragozpenei buruzko espedientea
 - Berriozarko Udala: sakelako telefono deien oinarritzko estazioa abian izateko baldintzei buruzko espedientea
 - Arlegiko Kontzejua: Kontzejuko kide bati eman izan zaion informazioari buruzko espedientea
- Bestalde, Osasun Departamentuak eta Iruñeko Hiritarren Babeseko Alorrak eman duten laguntza eskasa nabarmendu beharra dago txosten honetan; izan ere, oso bestelakoa da Nafarroako Gobernuak eta Iruñeko Udaleko beste departamentuak eta sail batzuen jarrera onaren aldean.

03 GARDENTASUNA ETA HERRITARREN ESKUBIDEAK SUSTATZEA

Arartekoaren eginkizuna herritarren eskubideak administrazio publikoen gehiegikerien eta arduragabekeriaren kontra babestea da eta, horretarako, lau tresna mota erabiltzen ditu funtsean. Batzuk atzerantzko edo erreakziozkoak dira, eta beste batzuk, aurrerantzkoak:

- Kexak erantzutea, zalantzarik gabe, erakundearen eguneroko jardunaren muina da, mekanismo horrek kanpoko erakunde batek administrazioaren jarrera ikuska dezan bermatzen baitie herritarrei euren eskubideak urratu egin direla uste badute.

- Alor esanguratsuei buruzko txosten bereziak egitea administrazioaren jardunaren egokitasuna ebaluatzeko biderik onena da baina, horretarako, prozedurak sakon ikertu behar dira, gomendio orokorrak egite aldera. Oro har, txostenok talderik ahulenei buruzkoak dira (zaharrei, haurrei, ezinduei, eta abarri buruzkoak), euren behar batzuei ez zaielako behar bezala erantzuten eta, ahulak direla-eta, zailtasunak dituztelako arartekoarengana jotzeko ere.

- Bitartekotza lanak (gero eta ohikoagoak eta, maiz, eragingarriak izanen badira zinez, herritarrek ohartu gabe egin beharrekoak)

- Herritarren eskubideak sustatzeko ekimenak, izenak berak dioenez, gizartearen baitan herritarren eskubideak sustatu nahi dituzten ekimenak dira. Hain zuzen ere, helburua herritarrei eta gizarteko buruei azaleratzen ari den eskubide bat onartu beharraz ohartarazi eta horren berri ematea, diskriminaziorik eza bultzatzea, administrazio publikoei jokabide zuzenaren kodeak eta gardentasun printzipioak aplikatzeko kontzientzia harraztea, etab. da.

Erraz asko uler daitekeenez, herritarren eskubideak sustatzeko ekimenak erakundeak herritarren alde hartu duen konpromisoaren gauzatzea dira; izan ere, uste sendoa dugu herritarren eskubideak babesteko biderik onena gizartearen kontzientzia aldarazten duten eta administrazio publikoak gardentasun balioak eta printzipioak eta jokabide zuzenaren kodeak aplikatzen has daitezten lortzen duten ekimenak direla.

Administrazio publiko guztien baitan gardentasuna eta herritarren eskubideak sustatzen dituzten ekimen orokorrak bakarrik azalduko ditugu atal honetan. Gizarteko talde jakin batzuen (hala nola, zaharren eta haurren) eskubideak sustatzeko ekimenak, berriz, 5. atalean azalduko ditugu, herritarren eskubideen zeharkako defentsari buruzkoan.

Lehenik eta behin, sustatu ditugun ekimenen kontzeptuzko oinarriei helduko diegu eta, jarraian, erakundearen ildo estrategiko honetan gauzatutako lehenengo ekimenak zehaztuko ditugu.

3.1. GARDENTASUNA ETA HERRITARREN ESKUBIDEAK SUSTATZEKO EKIMENEN KONZCEPTUZKO OINARRIAK

3.1.1. ADMINISTRAZIO JOKABIDE ZUZENAREN EUROPAKO KODEA

Arartekoek herritarren eskubideak babesteko erantzukizuna dute, baina ardura hori ezin da mugatu hartzen diren kexak erantzutera. Aitzitik, herritarren eskubideak bermatzeko, eskubideon errespetu orokorra bermatuko duten mekanismoak eta sistemak ezarri behar dira, eta mekanismo eta sistema horiek zinez aplikatu eta betearazten direla bermatu behar da.

Ildo horretan, Europako arartekoa (ombudsmana) "administrazio zuzena" definitzen ahalegindu da, justizia auzitegiaren jurisprudentzia eta Europako administrazio zuzenbidearen printzipioak oinarri hartuta. Premisa horiei jarraiki, botere publikoa erabiltzeko, ondasun publikoak egokiro administratzeko erantzukizun handia ez ezik, zerbitzuzko eta errespetuzko jarrera eta demokrazian tinko sinestea ere behar dira.

Europako arartekoaren lan horrek eman du emaitzarik, Europako Parlamentuak Administrazio Jokabide Zuzenaren Europako Kodea onartu baitzuen 2001eko irailan:

www.euro-ombudsman.eu.int/code/pdf/es/code_es.pdf

Kodeak Europar Batasuneko Oinarrizko Eskubideen Gutunak xedatzen duen "administrazio zuzena izateko eskubidea" zer den zehazten du praktikan; hain zuzen ere, Europar Batasuneko Oinarrizko Eskubideen Gutuna Nizako goi bileran onartu zen, 2000ko abenduan, eta Europako Konstituzioaren proiektuan txertatu da berrikitan. Orobat, Kodeak administrazioaren aurrean dituzten eskubideen berri ematen die herritarrei eta administrazioak bere funtzioak betetzean zaindu behar dituen printzipioak ezartzen ditu.

Administrazio Jokabide Zuzenaren Europako Kodea onartzearekin batera, Europako Parlamentuak ebazpen bat onartu zuen; harekin bat, Kodea zenbateraino betetzen den neurtu eta administrazio publikoek bertako balioak eta printzipioak aplikatzeko beharrezko ekimenak sustatzeko aginduzion Europako arartekoari eta, horrenbestez, herrialdeetako arartekoei.

Alde horretatik, koherentea da Administrazio Jokabide Zuzenaren Europako Kodea sustatu eta ebaluatzeko erantzukizuna arartekoei egokitu izana, azken batean, administrazio zuzena izateko herritarren eskubidea bermatzeko konpromisoak biltzen baititu Kodeak.

3.1.2. NAFARROAKO AURREKARIAK: HERRITARREN ESKUBIDEEN GUTUNA

Oinarrizko eskubideak eta askatasun publikoak zabaltzeko eta sustatzeko estrategiaren harira, Foru Komunitateko arartekoak planteatutako lehenengo ekimenetako bat herri galdeketa egiteko prozesua martxan jartzea izan zen, Europako arartekoaren ekimenaren ildoan, Nafarroako Foru Komunitateko Herritarren Eskubideen Gutuna osatzearen.

Horretarako, erakundeak gizarteko taldeengana eta herritar elkarrengana hurbiltzeko prozesu handinahia jarri zuen abian eta, haien parte hartzeari esker, beharrezko galdeketen bitartez, talde horiek Nafarroako egoerari buruz duten iritziaren berri jakin genuen. 40 udalerrri baino gehiago bisitatu genituen eta 300 elkartetan baino gehiagok hartu zuten parte, arartekoak herritarrek Gutuna egiten parte har zezaten egin zuen ahaleginaren adierazgarri.

Prozesuaren emaitza Eskubideen Gutuna xehea osatzea izan zen, elkarren artean oso bestelakoak diren bi atalek eratzen dutena:

www.defensora-navarra.com/espanol/publicaciones.html

- Herritarrek administrazio publikoekiko harremanetan erantzun (harreman mota, administrazio zuzemenak, administrazioaren eragingarritasuna, komunikazio sistemak, etab.) egokia izateko eskubideari buruzko kapitulu batek

- Sektorekako (hezkuntzaren, etxebizitzaren, gizarte arazoaren, osasunaren... alorreko eta talderik ahulenen –hala nola, zaharren, haurren, emakumeen, etorkinen eta ezinduen–) oinarrizko eskubideak sustatu eta garatzeari buruzko kapitulu batek

Zehazki, lehenengo atala laguntza egokia izateko eskubideari buruzkoa da. Administrazio Jokabide Zuzenaren Europako Kodeko printzipioak barneratzen ditu eta, parte hartze prozesuaren ekarpenei esker, baita garatu eta osatu ere.

Ildo horretan, arartekoak Foru Komunitateko eskubideen lehenengo gutuna lantzeko erronkari heldu zion, eta erronka bota zien Nafarroako administrazio publikoei, ereduari jarraitu eta gutuna beteko zutela bermatu edo euren eskubideen gutunak osatzeko.

Bigarren kapitulua, berriz, sektorekako (hezkuntzaren, etxebizitzaren, gizarte zerbitzuen, osasunaren... alorreko) oinarrizko eskubideei buruzkoa da eta, ildo horretan, arartekoak zerbitzuen gutun espezifikokoak egiteko konpromisoa har zezaten proposatu zien administrazio publikoei; gutun horiek konpromiso zehatzak adierazi behar zituzten kalitate arloan.

Zorionez, ekimen hori hasi da ematen fruiturik, hala Nafarroako Gobernuaren baitan, nola udalez udal. (ikus Eskubideen Gutuneko 3.2. atala)

3.1.3. KUDEAKETA PUBLIKOAREN GARDENTASUNA ETA KONTROLA: ARARTEKOAK UNIBERTSITATE KONPLUTENTSEAN EMANDAKO HITZALDIA

Nafarroako arartekoak uztailaren 27an San Lorenzo del Escorialen Unibertsitate Konplutentsean 2005eko udan antolatu dituen ikastaroen kariatara eman duen hitzaldia oso-osorik transkribatu dugu atal honetan.

Izan ere, testu honek gardentasun publikoaren aldeko eta herritarren eskubideak sustatzeko ekimenen funtsezko printzipioak sintetizatzen dituela uste dugu; hain zuzen ere, horietatik dira erakundearen oinarrietako bat, eta alor honetan aurrez ikusi ditugun proiektuei eusten diete.

Arratsalde on:

Ohore handia da niretzat Unibertsitate Konplutentsean antolatu duen udako ikastaro interesgarri honetan parte hartzea, eta landuko dudana gaia "Esparru publikoaren gardentasuna" izanena da, ararteko oro erakartzen duen aldetik. Horregatik, gonbita eskertu nahi diet antolatzaileei. Eskerrik asko, Antonio (Díaz).

Ezin ukatu dizuet, ikastaroaren izen orokorra ("Administrazio publiko adimentsua") jakin nuenean, ausartegia nintzela iruditu zitzaizkidan, bilera honetan esku hartzeko beharrezko aginpidea eta gaitasuna niretzat hartu nahiagatik.

Hala ere, itxuraz hain handinahia den izena aukeratzeagatik, antolatzaileak "argiak" zirela ulertu nuen berehala, gardentasuna herritarren zerbitzura dagoen administrazio adimentsuaren baldintza eta emaitza baita aldi berean, agerraldi honetan arrazoitzen saiatuko naizenez.

ZERGATIK DA BEHARREZKOA GARDENTASUNA?

Legezko betebeharra

Miguel Sánchez irakasleak hain ondo adierazi duenez, legediak gardentasun eta parte-hartze printzipioekin bat jardutera behartzen ditu administrazio publikoak.

Legediaren aginduz, administrazioak objektibotasunez erantzun behar die interes orokorre, eta eragingarritasun printzipioarekin bat eta, jakina, zuzenbideari men eginez jokatu behar du.

Herritarren zerbitzura egoteak, zuzentasunak, fede onak eta konfiantza zilegiak gidatu behar dute zerbitzari publikoen zeregina eta, gainera, zerbitzariok alderdikeriarik gabe eta beregainki jokatu eta euren ebazpenak behar bezala arrazoitu behar dituzte.

Herritarrek doazkien prozeduretako zuzemene eta edukien berri izateko eskubidea dute uneoro, baita prozedurak bideratzen dituzten agintariak eta langileak zein diren jakin eta, baldin badagokio, euren erantzukizuna onar dezaten eskatzeko ere.

Dena dela, administrazioa herritar guztiei prozedura, zerbitzu eta laguntza publikoei buruzko informazio orokorra eta administrazioaren beraren funtzionamenduari buruzko informazioa ematera ere behartuta dago, herritarrek ezer egiaztatu beharrik gabe. Horretarako, araudiak xedatzen du aurrerapen teknologikoek bide ematen duten bitartekorik egokienak erabili behar direla.

Nafarroan, legezko printzipio horiek Foru Komunitateko administrazioari buruzko abenduaren 3ko 15/2004 Foru Legeak indartu eta hedatu berri ditu, aparteko arreta eman baitie publizitate printzipioari eta administrazio zuzena izateko eskubideari, Europako Konstituzioaren proiektuan xedatzen den eskubideari jarraiki. Hitzaurreak berariaz dioenez, printzipio horiek administrazio jokabide zuzena izaten laguntzen dute, herritarren zerbitzura egoteak izan behar duelako administrazioaren jardun osoaren helburu eta, azken batean, administrazio publikoaren beraren existentzia arrazoitzen duelako.

Oso interesgarria da arau horrek informaziorako eskubidea arautzen duen modu berria. Izan ere, herritarrek ondasun eta zerbitzu publikoen erabilerari buruzko informazioa eskatu eta eskuratzeko eskubidea dute eta, gainera, administrazioa eskatzen zaion informazioa argi eta ulertzeko moduan ematera behartuta dago. Ildo horretan, Nafarroako Gobernuak eskubide honen erabilera arautzeko konpromisoa hartu du.

Ausardia demokratikoa

Zerbitzu publikoen baitan, legezko betebeharra ez ezik, gardentasuna konpromiso etiko eta politikoa ere bada, eta ez zaio ustelkeriari eta bidegabeko aberasteari bakarrik kontrajarri behar, herritarrek nola edo hala ematen duten boterea desegokiro erabiltzeko forma orori ere baizik:

botere abusuari, baliabideen erabilera eskas edo eragingarritasunik gabeari, eta abarri.

Botere publikoa erabiltzeko, ondasun publikoak egokiro administratzeko erantzukizun handia ez ezik, zerbitzuzko eta errespetuzko jarrera eta demokrazian tinko sinestea ere behar dira.

Egungo herritarra trebatuago dago, eta areago parte hartu nahi du berarengan zuzeneko eragina duten erabakiak hartzeko prozesuetan, baita informazioa eskuratzeko aukera gehiago izan ere.

Gizartearen esparru guztietan boterearen ikuspegi demokratikoa izateak informazioaren gardentasuna eta erabakiak hartzeko prozesuetan, esparru publikoko eremu orotan parte hartze aktiboa izatea izan behar du oinarri.

Nor harritu liteke gaur egun erraustegia instalatuko den herri bateko biztanleek informazioaren gardentasun osoa edo, are gehiago, erabakitzeko prozesuan euren iritzia kontuan hartzeko eskatzeaz?

Nolanahi ere, gero eta ohikoagoak dira administrazioaileen eta administratuen artean gero eta distantzia handiagoa dagoela ohartarazten duten ahotsak: hauteskundeetan gero eta abstentzio handiagoa izatea eta Frantziako eta Herbehereetako hauteskundeetako emaitzak horren adierazgarri baino ez dira.

Kezka hori alderdi politiko guztien hauteskunde programetan islatzen da, eta agerikoa da politikariak jakitun direla euren sinesgarritasunak eta zilegitasunak handiagoa izan behar duela.

Batzuk besteak baino zehatzagoak badira ere, guztiek egiten dute ordezkarien eta ordezkatuaren artean hurbiltasun handiagoa lortzeko formulen alde. Horrenbestez, badirudi herritarrei demokrazian sakontzeko prozesuan areago parte harraraztea konpondu gabeko arazoa dela oraindik ere.

Guztiek esparru publikoaren gardentasunaren aldeko konpromisoa adierazten dute, ondasun publikoak administratzen diren moduaren kontu eman behararen aldekoa, kontrol mekanismo eragingarriak eta kargudun publikoen jarrera ikuskatzeko neurriak bermatzearen aldekoa, demokrazia sendotu eta zilegitzeko formulak diren aldetik.

Kontu auzitegien eginkizuna areagotu beharra onartzen dute eta, horretarako, beharrezko bitartekoak esleitu beharra; bateraezintasun araubidea aipatzen dute; euren jarduerak eta ondasunak aitortzeko konpromisoa hartzen dute; eta alderdi politikoaren finantziarioa ikertzeko batzordeak sortu eta Alderdi politikoaren finantziarioari buruzko Legea erreformatzearen alde ere egiten dute.

Hortaz, esanenez, teoriarik bederen, gaur egun guztiek dakitela herritarrek informazio politika gardena eta botere publikoen jarduna orekatzeko kontrol mekanismoak eskatzen dituztela.

Tamalez, programari buruzko adierazpen horiek ez dira errealitatearekin bat etortzen sarri: hauteskundeetako programa egiten duenean edo oposizioan dagoenean, inork ez du ahazten gardentasunaren garrantzia, baina gobernu bere gain hartzen duenean, aldiz, ez da gauza bera gertatzen. Gardentasuna dela-eta, gobernu erasotzen errazagoa izateko beldurraren ondorio da hori.

Sir Anthony Jay Britainia Handiko telebistan eman zen saio ezagun baten (Yes, Minister saioaren) egilea da eta, umoretsu, zerbitzari publiko gehienak gardentasunaren beldurrak zergatik hartzen dituen azaltzeko hainbat gako argitu zuen burokraziak bizirik jarraitzeko dekalogoan:

- *“Gorde ezazu isilpean. Jendeak ez badaki zertan ari zaren, ez da ohartuko oker egiten ari zarela”.*

- *“Ezerk ez dio kalte handiagoa egiten karrera burokratikoari salaketa publikoak baino. Horregatik, sekretua funtsezkoa da”.*

- *“Ahal dela, ez ezazu parametririk finka. Zure arrakasta neurtzeko irizpide objektiboak badaude, jendea porrot egin duzula ere ohar daiteke. Ezarritako parametroak besterentzat, baina frogatzen ezazu horietako bat ere ezin zaizula aplikatu”.*

Ikuskera negatiboa hain orokorra izanik, ez da harrizkoa gardentasunaren alde egiteko apustu argia ausardia demokratikoaren seinale garbitzat hartzea oraindik ere.

Hala eta guztiz ere, gardentasuna adimen politikoaren adierazgarritzat zergatik dudatan arrazotzen ahaleginduko naiz.

Beharrezkoa eta egokia

Hainbeste mehatxu antzematen diren eta segurtasuna nola edo hala bilatzen den mundu honetan, sinesgarritasuna goranzko balioa da, eta goranzko balioa izanen da gero eta gehiago. Gardentasunik gabe, ordea, ez da sinesgarritasunik.

Kultur maila handitzearen eta informazioa eskuratzeko aukera orokorra izatearen ondorioz, gardentasuna gero eta eskakizun handiagoa da, politika arloan ez ezik, baita finantza arloan eta gobernu kanpoko erakundearen baitan ere.

Alabaina, GKE ugari jabetzen ari dira gardentasun irudia abian jarraitzeko faktore bihurtzen ari dela, gardentasuna giltzarria den aldetik herritarren

konfiantza bereganatu eta diruz lagundu dezaten lortzeko. Ildo horretan, 100 erakundek baino gehiagok euren funtzionamenduari eta gobernuaren, finantziarioaren gardentasunaren, funtsen erabilerearen, jokabide kodeen, urteko kontuen, eta abarren gaineko ebaluazioa kanpoko erakundearen baten bitartez egiten dute euren borondatez.

Ildo berean, finantza sektorean nagusi diren enpresak gobernu zuzena eta gardentasuna bermatzeko neurriak hartzen ari dira gero eta gehiago euren ekimenez, merkatuek eta akziodunek sozietateen gobernu eragingarri, bizkor, arduratsu eta gardenagoa izan dadin galdatzen dutelako, euren interesak hobeto babestearren.

Erreforma mugimendu horren jatorria anglosaxoia da baina, globalizazioa dela-eta, mundu guztian barrena zabaltzen ari da, enpresen irudi publikoa erabakigarria delako inbertitzaileen konfiantza eskuratzeko eta, gainera, gardentasuna eta jarrera etikoa epe luzean errentagarriak direla ikusi delako.

Gardentasunaz baliatzeko aukera galduz gero Espainiako enpresa nagusien lehiakortasuna arriskuan dagoela ikusirik, Gobernuak administrazio kontseiluentzako kode etikoa aztertu eta finantza arloko merkatuetan gardentasuna eta segurtasuna sustatzeko batzorde bereziak sortzea erabaki zuen, baina batzordeak egindako txostenetako gogoeta asko administrazio publikoan ere aplikatu beharrekoak dira.

Bestalde, ezin ahaztuzkoa da burtsan kotizatzen duten enpresa nagusiak urteko kontuak kanpoko erakundearen bitartez ikuskatu eta txostenak argitaratzera behartuta daudela legez, gardentasuna bermatze aldera akziodunen aurrean.

Halere, harrizkoa da eskakizun hori administrazio publikoaren esparruan ere orokortu ez izana, herritar guztiok izan arren “akziodun” edo “zergadun”.

Azken batean, finantza arlo lehiakorren, gardentasuna modernotasunarekin eta enpresa nagusiekin lotuta dago, inbertitzaileen konfiantza eskuratzeko faktore bereizgarritzat hartzen den heinean.

Kultur aldaketa: kalitatearen kultura

Jokabide hori ez da funsgabea; aitzitik, kalitate osoaren inguruko ikuspegi modernoarekin lotuta dago eta, harekin bat, erakundearen iraunkortasuna esku hartzen duten eragile guztiak (bezeroak, langileak, akziodunak...) irabazian atera daitezkeen lortzearen arabera da.

Kontrola eta autoebaluazioa dira kalitatearen oinarritzko bitartekoak, eta kontuak gardenak izatea, elkarrekiko konfiantza lortzeko eskakizuna; hain zuzen ere, elkarrekiko konfiantza da eragile guztiek prozesuan benetan esku hartzeko elementu giltzarria.

Ikuspegi honek, baina, kultur aldaketa dakar zinez. Erakundearen helburua emaitzak etengabe hobetzea da eta, horretarako, erabakiak datuetan oinarritzen dira; norbere jarduna onenenarekin erkatu eta haiengandik ikasten da; bezeroa edo herritarra entzun egiten da, bere behar eta gogo errealean berri izateko; eta arazoak ez dira isiltzen, heldu eta konpontzen saiatu baizik.

Finean, gardentasuna, legezko betebeharra ez ezik, beharra ere bada, etengabe hobetzeko, eta baita aukera ere, bereizkuntza faktorea den alde-tik, herritarren konfiantza eskuratzeko.

Demokrazia benetakoa izanen bada, herritarrek informatuta egon behar dute eta, zerbitzu publikoetako "zergadun" diren aldetik, eskubide osoa izan behar dute erkidegoari ematen dizkion baliabideak nola erabiltzen diren jakiteko.

GARDENTASUNAREN EUSKARRIAK

Transparency International erakundeak dioenez, "sistemaren zuzentasun moralari hainbat euskarrik heltzen diote: botere banaketak, epaileen eta parlamentuaren kontrolak, guztiz beregainak diren kontrol erakundeak eta komunikabide askeak izatea eta bere burua antolatu eta bere eginkizunak betetzeko legezko esparruak dituen gizarte zibilak".

Edonola ere, herritarren kontzientziak eta gizartearen balioek finkatzen dute euskarri horien oinarria; hartara, herritarren kontzientzia handia bada eta gizartearen balioak irmoak badira, euskarri heldu eta sendotu egiten dituzte.

Adierazi dudanez, gardentasunaren inguruko ikuspegia ustelkeriara mugatu behar ez badugu ere, ezbairik gabe, harreman argia dago bi kontzeptu horien artean.

GARDENTASUNAREN MEKANISMOAK: KONTRAPISUAU SORTZEKO TRESNAK

Gardentasunaren alorrean, beharrezkoa da hitza ekintza bihurtzea, beste edozein alorretan baino gehiago agian.

Gobernu modernoek barne funtzionamendua eta kontu-ematea kontrolatzeko sistemak, mekanismoak eta arauak dituzte, eta kanpoko erakunde beregainak ebaluatzen dituzte, boterea orekatzeko eta kalitatea hobetu eta neurrigabekoak diren edo eragingarriak ez diren jarrerak mugatzeko.

Nire ustez, agerraldi honetan azaldu dudanez, administrazio sistema gardenak ezin du legezko arautzea bakarrik izan oinarritzat, haren funtsezko helburua gehiegikeriak eta interesen arteko gatazka saihestea baino ez delako. Aitzitik, kalitatearen inguruko printzipioak eta bitartekoak ere baliatu behar ditu, hala nola,

- *Erabakiak hartzeko prozesuak gardenak izatea*
- *Kontratazio prozedurak gardenak izatea*
- *Administrazio jokabide zuzenaren kodeak*
- *Prozedurak barnetik kontrolatzeko sistemak*
- *Helburu eta xede zehatz eta publikoak*
- *Kalitateari buruzko konpromiso zehatzak hartzen dituzten eskubideen eta zerbitzuen gutunak*
- *Autoebaluazioa eta kontuak jendaurrean ematea*
- *Informazio publikoa eskuragarri izatea*
- *Kontuak kanpoko kontrol erakunde beregainek ikuskatzea.*

Utz iezadazue, labur bada ere, aipatutako printzipio edo baliabide bakoitza aipatzen. Jarraian, kanpoko kontrol erakundeetan eta, batik bat, egun buru nauen erakundeak gaur egun duen, eta etorkizunean izan beharko lukeen, eginkizunean jarriko dut arreta.

Erabakiak hartzeko prozesuak gardenak izatea

Erabakiak hartzeko prozesuak gardenak izanen badira, beharrezkoa da politika arloan hain ohikoak diren nagusikeria eta ilunzaletasun jarre-rak gainditu eta zabaltasun handiagorearen eta demokrazian sendoago sinestearen alde egitea. Izan ere, zerbitzari publikoek herritarren eskariak entzuteko prest egon behar dute, baita talderik ahulenenak ere, eta euren erabakiak arrazoitu eta informazioa eskuratzeko eskubidea beharrezkoa denean baino ez murrizteko betebeharra hartu behar dute euren gain.

Alde horretatik, oso esanguratsua da Århusko (Danimarkako) Hitzarmena, ingurumen arloko informazioari eta herritarrek alor horretako erabakietan parte hartzeari buruzkoa. Espainiak ere berretsi zuen hitzarmen hori eta, bertan, herritarren iritzia ingurumenean eragina duten proiektuak erabakitzeko prozesuetan eragin erreala izan beharra onartzen da; horretarako, aukera guztiak oraindik ere posible direnean, proiektuok jendaurrean jartzeko gomendatzen da, herritarrek alegazioak aurkez ditzaten.

Nolanahi ere, administrazioa alor honetan eta beste batzuetan isilik gelditzearen ondorioz, kexa ugari aurkezten dira, eta boterearen erabileraren benetako helburua herritarrak zerbitzatea izateko bidea egiteke dagoen adierazgarri da hori.

Hala ere, hainbatek uste dugu oraindik ere litekeena dela partaidetzazko demokrazian aurrera egitea; izan ere, espiritu horrek Konstituzioa kutsatzen duen arren, aurrerapena oso eskasa izan da orain arte.

Kontratazio prozedurak gardenak eta eredugarriak izatea

Kontratazio prozedurak gardenak izatea legezko eskakizuna da baina, horretarako, lehia libre eta egiazko aukera berdintasuna bermatu behar da.

Alor honetan, arriskua hain handia da, zuhurtsuna inoiz ez da gehiegizkoa eta, ildo horretan, ezin ahaztuzkoa da goi zerbitzari publikoek in vigilando erantzukizuna dutela. Horregatik, oso komenigarria da egitura guztiari mezu argiak helarazi eta jarrera eredugarria izatea. Azken batean, sinesgarritasuna horren arabera da hein handi batean.

Sektore publikoaren jokabide zuzenaren kodeak

Jokabide zuzenaren kodeak sustatzea gardentasunaren alde egiteko borondate garbia adierazteko modurik eragingarrienetakoa izan liteke. Hori dela-eta, halako kodeek gero eta garrantzi handiagoa dute sektore publikoan eta pribatuan, gardentasun eta zintzotasun sistemak lantzeko.

Administrazioaren jarrera eta jokabide batzuk ezin dira eskatu juridikoki, baina zuzeneko eragina dute gardentasunean eta herritarrei ematen zaien zerbitzuaren kalitatean, administrazio publikoekiko tratuan espero eta galda litekeen jarrerari buruzko informazioa ematen dutelako.

Era berean, administrazio jokabide zuzenaren kodeak egitea funtzionarioentzat eurentzat ere da baliagarria, herritarrekiko harremanetan nola jokatu behar duten azaltzen dietelako; horregatik, funtzionarioek kodeak osatzen parte hartzea komeni da, xedatzen diren balioekin guztiz bat etor daitezten.

Gure esperientzia oso positiboa izan da alor honetan, Administrazio Jokabide Zuzenaren Kodea idatzi bainuen 2002. urtean.

Hala ere, uste dut honelako erakunde batek ez lukeela kontentatu behar jokabide zuzenaren kode bat egitearekin; aitzitik, administrazio publikoek ereduari jarraitu eta euren kodeak jendartera

ditzaten bultzatzeko erantzukizuna hartu behar du bere gain.

Prozedurak barnetik kontrolatzeko sistemak

Prozeduren kalitatea eta gardentasuna bermatzeko, prozedurak barnetik kontrolatzeko sistemak jarri behar dira abian, zorionez ohikoa ez den ustelkeria antzeman eta, batez ere, askoz ere ohikoagoak diren akatsei aurrea hartu eta akatsok aldeztu aurretik antzematearren.

Nire ustez, administrazio askok eta askok barne funtzionamendua kontrolatzeko modu argi bat ezarri beharko lukete: kontuak hartu eta ikuskatzeko barne sistemak; funtzioak bereiztea, kudeaketaren, kontabilitatearen eta kontabilitatearen gaineko kontrolaren arteko interes gatazkak saihesteko; nahitaezko txosten juridikoak egin beharra ezartzea...

Izan ere, langileak gizakiak dira eta, beraz, huts egiteko eskubidea dute. Gogoan izan behar dugu hori, eta hutsak herritarrengan eraginik ez izateko mekanismoak ezarri.

Neurri handi batean, erakunde nagusiak, hutsak isildu beharrean, heldu egiten dietelako eta haietatik ikasten dutelako dira nagusi: "Huts egiten baduzu, onar ezazu eta azter itzazu arrazoiak".

Ez da errudunik bilatu behar, arazoaren arrazoiak baizik.

Helburu eta xede zehatz eta publikoak

Nire ustez, administrazio publikoaren gardentasunaren gabezia nagusietako bat programen arabera aurrekonturik eza da; izan ere, hauek izan beharko lukete kudeaketa publikoaren oinarritzko bitartekoa: helburu eta xededun aurrekontuak, arduradundunak eta adierazle zehatz eta publikodunak.

Jendaurreko konpromisoak dira sistemaren eragile eta akuilu nagusiak, eta gardentasun borondate argiaren seinale dira; konpromisorik gabe, aldiz, ez dago sistema objektiboki neurtzerik.

Ezbairik gabe, adierazle bilakaera aztertu eta finkatutako helburuak eta xedeak betetzen diren ala ez egiaztatzeko informazio sistemak elementu erabakigarriak dira kontuak jendaurrean emateko sistema ororen barnean, ekonomia arloaz harago.

Kalitateari buruzko konpromiso zehatzak hartzen dituzten eskubideen eta zerbitzuen gutunak

Kalitateari buruzko konpromiso zehatzak hartzen dituzten eskubideen eta zerbitzuen gutunak

egin eta zabaltzea aurreko ildo beretik dator, nahiz eta interesgarriagoa den herritarrentzat.

Alde horretatik, eskubideen eta zerbitzuen gutunak erakundeek herritarren interesen eta eskubideen inguruko konpromiso zehatzak hartze-ko biderik aurreratuen dira gaur egun.

Izan ere, herritarrei euren eskubideen eta erakundeek hitzartzen duten kalitate mailaren berri emanez gero, herritarrok eskubide eta maila horiek gauza daitezkeen eskatzeko irizpideak dituzte eta, gainera, eskubideak eta kalitatea zenbateraino betetzen diren ebalua daiteke, hala kanpoan, nola barruan.

Zerbitzuen gutunen aldaerarik aurreratuenak eskubideak eta kalitatea bermatzen ez diren egoeren aurka babesteko klausulek ere osatzen dituzte.

Esate baterako, gizarte eskubide asko aukerakoak dira eta, ondorioz, ez dago zenbateraino galda daitezkeen ezarriko duen araurik; osasun arloan ere, osasun zerbitzuak izateko eskubidea hain araututa dagoen arren, ez da egoten gehie-nez itxaron beharreko denbora tarteari, laguntza- ren kalitatearen gutxieneko mailari, eta abarri buruzko araurik.

Hori dela-eta, erakundeak Foru Komunitateko eskubideen lehenengo gutuna osatzeko konpromisoa onartu zuen, eta erronka bota zien Nafarroako administrazio publikoei ereduari jarraitu zie-zaieten.

Zorionez, ekimen hori hasi da ematen fruiturik: Nafarroako Gobernuak zerbitzuen gutunak arau- tzeke dekretua xedatu du, eta Iruñeko Udalak, berriz, Herritarren Eskubideen eta Betebeharren Gutuna onartu du.

Eskubideen gutuna egite aldera, erakundeak gizarteko taldeengana eta herritar elkartengana hurbiltzeko prozesu handinahia jarri zuen abian. Prozesu horren ondorioz, erakundearen eta Nafarroako elkartearen arteko harremanak estutu egin ziren eta, haien parte hartzeari esker, beharrezko galdeketen bitartez, talde horiek Nafarroako egoe- rari buruz duten iritziaren berri jakin genuen.

40 udalerrri baino gehiago bisitatu genituen eta 300 elkartek baino gehiagok hartu zuten parte, arartekoak herritarrek Gutuna egiten parte har- zezaten egin zuen ahaleginaren adierazgarri.

Autoebaluazioa eta kontuak ematea

Etengabeko hobekuntza emaitzak objektiboki neurtuz gero bakarrik da posible. Horretarako, ordea, nor bere burua ebaluatu eta kontuak jen- daurrean emateko sistema jarri behar da martxan,

eta sistema horrek adierazle aproposak izan behar ditu, finantza egoerari eta kostuen kontabili- tateari buruzkoak barne.

Nire ustez, txostena aurkeztu beharko litzateke urtero nahitaez zerbitzu eta administrazio orotan, eta urteko txosten horrek aurrekontuan finkatzen den helburu eta xede bakoitza zenbateraino lortu den argitu beharko luke.

Era berean, txosten orok ematen den zerbitzu- aren kalitatea zenbaterainokoa den, zerbitzuen gutuneko eskubideak eta konpromisoak zenbate- raino betetzen diren eta horri guztiari buruzko iri- tzia zein den adierazi beharko luke. Zoritxarrez, ohitura hau ez da orokortu oraindik administrazio publikoen baitan.

Informazio publikoa eskuragarri izatea

Administrazio publikoen kudeaketa gardena izanzen bada, jarrera aldatu egin behar da herrita- rrek informazioa eskatzen dutenean, eskariok desegokitzat jotzen baitira sarriegitan. Europako Kontseiluak berak ere hartu du neurririk alor hone- tan, informazioa eskuragarri izatea erabakigarritzat duen aldetik zuzenbide estatuko printzipioak (askatasuna eta demokrazia) sendotzeko.

Hasiera batean, informazioak publikoa izan beharko luke oro har, eta informazioa eskuratzeko murrizketak behar bezala arrazoitu beharko lirate- ke, legezko funtsetan eta beste batzuen interes zilegietan bakarrik oinarrituta betiere. Izan ere, zer- bitzu publikoaren baitan nagusi den "sekretuaren kultura" alde batera utzi eta "zabalkundearen kul- tura" aplikatzen hasi beharrean gaude.

Ildo horretan, ezin ahaztuzkoa da indarrean dagoen araudiak ingurumen arloan eskatzen den informazioa ematera behartzen duela dagoeneko, herritarrek ezer adierazi edo egiaztatu beharrik gabe.

Kanpo ikuskatzea eta kontrol erakundeak

Aurreko neurri horiek guztiak gardentasun publikoa lortzeko borondatearen adierazgarri dira, baina norbera kanpoko ikuskatze sistemek eta erakunde beregainek kontrola dezaten erabaki- tzea jotzen da ausardia demokratikoaren adieraz- pide gorentzat.

Horren lekuko da hainbat erakunde sortu eta abian jarri izana, hala nola, kontu auzitegiak eta ombudsman edo arartekoa. Halako erakundeak Parlamentuaren agindupean eta, horrenbestez, botere betearazlearengandik bereiz daude, haren boterea orekatzen dute eta zerbitzari publikoek zorrotasuna areagotu dezaten laguntzen dute berez.

Nafarroan, kontu auzitegiak Comptos Ganbera izena du, eta bere eginkizuna funts publikoen ekonomia eta finantza arloko kudeaketa, kontabilitatearen gaineko erantzukizuna eta kontratazio prozedurak kontrolatu eta aurrekontuak aldatzea da, besteak beste.

Arartekoaren erakundea, berriz, Parlamentuak sortu zuen duela lau urte baino ez, eskubideen eta askatasunen babesa bermatu eta hobetzearen, eta bere funtsezko egitekoa herritarren administrazioaren balizko gehiegikeriaren eta ardura-gabekeriaren aurka babestea da.

Erakunde horiek euren eginkizuna behar bezala beteko badute eta botere politikoaren zurigari huts bihurtuko ez badira, hobekuntza bitartekotzat hartu behar dira eta, horretarako, ezinbestekoa da hainbat baldintza betetzea:

- *Guztiz beregainak izan behar dute eta gehiengo indartuko aukeraketa sisteman oinarritu behar dute.*
- *Nahi bezala antolatu eta funtzionatzeko autonomia onartu behar zaie.*
- *Alderdikieririk gabe jokatu behar dute eta alderdikieririk gabe jokatzeko dutela eman behar du.*
- *Bateraezintasun araubide zorrotza ezarri behar dute.*
- *Erakundeko langileek zorrotzak izan behar dute teknikoki eta euren lana egiteko gai izan.*
- *Behar adina baliabide izan behar dute.*
- *Egiten dituzten txostenak iragarri behar dituzte, txostenok Parlamentuan aurkeztuz, Aldizkari Ofizialean argitaratuz eta komunikabideei sistematikoki helaraziz.*

ARARTEKOEN EGINKIZUNA KONTROL PUBLIKOAREN ALORREAN

Espainiako arartekoek erabat betetzen dituzte beregintasan irizpideak, gure egitekoa autonomia osoz gauzatzeko dugulako, legez inongo aginduren mendean ez gaudenez eta inongo agintarrik ezer agindu ezin digunez gero. Gainera, gehiengo indartuz aukeratu gaituzte, nahiz eta, tamalez, Nafarroako arartekoa gehiengo soilez aukeratu ahal izan den etorkizunean arautegia aldatu egin berri dela eta.

Arartekoaren irudia ezin bortxatuzkoa eta immunitateduna da, bateraezintasun araubide zorrotza bete behar du eta bere agintaldiak sei urte irauten du; horrek guztiak are autonomia handiagoa ematen dio.

Foru Komunitateko erakunde guztiak ikertzeko eskubidea du, baita toki erakundeak, erakunde autonomoak, sozietate publikoak, haien mendeko gainerako erakunde publikoak eta zerbitzu publikoetan jarduten diren erakundeek kudeatzen dituzten zerbitzuak ere, erakundeon araubidea dena delakoa.

Nafarroako Foru Komunitateko arartekoa ikertu edo ikuskatu egiten ari denean, bertako botere publiko eta erakunde guztiak lehenetsunez eta lehenbailehen laguntzera behartuta daude, eta ezin diote ukatu administrazioaren alorreko edo ikergaiarekin lotutako txostenak eta dokumentuak eskuratzeko eskubidea; areago, laguntzeari uko egin edo laguntzen ez dutenek delitu penala ere egin dezakete.

Bere jardunaren ondorioz, arartekoak legezko betebeharreri buruzko gomendioak, iradokizunak eta gogorarazpenak egiten dizkie erakunde esku-dunei, eta legedia aldatzeko gomendioak ere egiten ditu. Ez da betearazlea. Aitzitik, limurtzen ahalgintzen den epailea da eta, hortaz, bere eragingarritasuna erakundearen prestigioan eta sinesgarritasunean eta txostenak jendartean zabaltzeak ematen dion indarrean oinarritzen da; gainera, txostenok Parlamentuaren aurrean aurkezten ditu sistematikoki, baita komunikabideen bitartez plazaratu ere.

Betearazlea ez den arren, arartekoek kexei ematen dieten erantzuna nahiko eragingarria dela ikusi da: esate baterako, Nafarroan, administrazio publikoek gure ebazpenen edo gomendioen % 70 onartzen dute azkenean.

Hala eta guztiz ere, kasu bakoitzaren gaineko kontrola ez da nahikoa gure egitekoaren eragingarritasuna bermatzeko. Izan ere, gizarteak baztertutakoek, haurrek, adimen gaixoek, mendekotasun egoeran dauden zaharrek, eta abarrek nekez aurkezten dute kexarik arartekoaren aurrean eta, horrenbestez, herritarren eskubideak babesteko, erreklamazioei aurrea hartu eta arazo jakin batzuk sakonki ikertu ere egin behar dira; hain zuzen ere, txosten berezien bitartez heltzen diogu eginkizun horri.

Hartara, hainbat txosten berezi egin dugu, besteak beste, adimen gaixoei, sexu esplotazioaren, erasoaren eta tratu txarren biktima diren emakumei, etorkinei eta mendekotasun egoeran dauden zaharrei buruz; haurren egoerak ere bereziki kezkatu gaitu, eta zenbait txosten berezi egin ditugu haiei buruz.

Gaur egun, arartekoek nortasun juridiko garbia dute, eta horrek egiten dituzten txosten berezien ezaugarriak baldintzatzen ditu, hein handi batean.

Etorkizunean, baina, ombudsmanek alor gehiagotako ezaugarriak izanen dituztela uste dut eta, hartara, kanpotik ikuskatuko dute zinez administrazioek euren legezko betebeharrak zenbateraino betetzen dituzten eta herritarrek hartzeko eskubidea duten zerbitzuak egokiro bermatzen dituzten.

Erakundeek herritarren eskubideak kanpotik ikuskatzeko, ordea, beharrezkoa da

- Kalitate eta gardentasun politika aktiboak sustatzea administrazio publikoetan;
- Administrazioak kanpotik ebaluatu eta esku-bideak ikuskatzeko metodologia berriak lantzea;
- Berme sistemak jartzea abian, herritarrek indar handiagoa izan dezaten euren eskubideak betetzeko eskatzerakoan (empowerment);
- Autonomia erkidegoek eskura duten informazioa konparatzeko sistemak (eta oinarritzko adierazleak) lantzea;
- Administrazio publikoei politika zehatzak izan ditzaten eskatzea, dagokion planean azaltzen direnak, aurrekonturik esleitura dutenak eta helburu eta jarraipen adierazle zehatz eta publikoak xedatzen dituztenak.

Alor honetako gure esperientzia nahiko txikia da oraindik ere, baina ebaluazio prozedura berria jartzen ari gara abian, adierazle egokiak dituen, gizartean eragin handia duten esparru jakin batzuetan izandako aurrerapenaren jarraipena egiteko aldizka.

Bestalde, erakundeen arteko lankidetzaren autonomia erkidegoetako arartekoen nortasun ezaugarrietako bat da, zorionez. Ildo horretan, baterako jardunaldiak eta ekitaldiak antolatzen ditugu urtero, eta unibertsitateekin eta gobernuz kanpoko erakundeekin aritu ohi gara. Horri esker, gero eta ebaluazio tresna eragingarriagoak batera lantzen sakondu dezakegu, zalantzarik gabe.

GARDENTASUNA ETA ZERBITZUEN PRIBATIZAZIOA

Ez nuke agerraldi hau amaitu nahi autonomia erkidegoetako arartekoak izugarri kezkatzen dituen egoera bat aipatu gabe: "Enpresa edo sozietate publikoek kudeatzen dituzten herritarren eskubideen gaineko kontrolrik ezak kezkatu egiten gaitu".

Guztiok bat gatzoz gero eta formula eragingarriagoak behar direla zerbitzuak kudeatzeko baina, premia hori dela-eta, hainbat motatako erakunde ugari sortzen ari dira eta "administrazio zuzenbidearen ihes" izendatu den fenomeno gertatzen ari da. Hain zuzen ere, erakunde horiek zuzenbide

pribatuak arautzen ditu hein batean edo bestean, baina administrazioak sortu, kontrolatu eta arautzen ditu. Baliabide, kapital eta ondare publikoak dituzte, eta interes orokorreko beharrei erantzun eta interes orokorreko zerbitzuak ematen dituzte; hau da, funtzio publikoa betetzen dute.

Zalantzarik gabe, bide hori ezinbestekoa da neurri batean, baina zalantza eta galdera asko planteatzen ditu:

- Zergatik sortzen dira halako erakundeak egoera jakin batzuetan baina ez antzeko beste batzuetan? Zein dira irizpideak?
- Zergatik ez dira administrazio guztiaren baitan orokortzen, zerbitzuak eragingarriago kudeatzen badituzte?
- Nola aplikatzen dituzte administrazio publiko zuzenaren printzipio orokorrak: haiekin harremanetan dagoen bestek aukera berberak izatea, merezimendu eta gaitasun printzipioak errespetatzea, lehia librea izatea, kontratazioa objektiboa izatea eta jarduna arrazoitzea?

• Zein betebeharrak dituzte publizitate, kontu-ernate, erantzukizun eta gardentasun aldetik?

• Eta, batik bat, nola bermatzen dute herritarren eskubideak guztiz errespetatzea?

Nire ustez, ordea, garrantzizkoena da, "gehiegitan, enpresa publikoak sortu baina publikoki kontrolatzen ez" direla.

Inola ere ezin dugu ahaztu erantzukizun publikoa ezin dela beste inoren esku utzi eta ez dela txikiagoa, ezta gutxiago ere, zerbitzua ematen duen erakundea zuzenbide pribatuak arautzen duelako. Areago, kontrol mekanismo publikoak areagotu behar dira, halako erakundeei aplikatu beharreko araubidea eta herritarrek administrazioaren aurrean dituzten eskubideak bermatzen dituzten printzipioak, arauak eta neurriak betetzea bateraezinak ez direla bermatzeko.

Azken finean, aparteko garrantzia du administrazio publikoek sustatzen dituzten erakunde autonomoei, partzuergoei, sozietate publikoei eta fundazioei aplikatu beharreko gardentasun printzipioak arautzea.

AGURRA

Ezbairik gabe, euren eskubideak aldarrikatzen dituzten gizon-emakume ikasien gizartea administrazio askoz ere konplexuagoa da eta, horretarako, demokrazian sendo sinesten duten eta boterearen erabilerearen inguruko ikuspegi demokratikoa duten zerbitzari publikoak behar dira.

Zoritxarrez, ez da erraza beharrezko aldaketa sustatzeko motibazio eta konpromiso nahikoa lortzea, ez zerbitzari publikoen artean, ez herritarren artean ere; izan ere, herritarren jarrera ere heldugabea izaten da askotan.

Etengabeko soka da, eta berdintasunezko baldintzetan erlazionatzen diren herritar arduratsuen artean beste konfiantza eredu bat bultzatuz bakkirik eten daiteke, informazioaren gardentasunean oinarrituta betiere.

Azken batean, zintzoki kontrolatu eta informatzea gure erantzukizuna da eta, horretarako, herritarrek zinez errespetatu behar dira”

3.2. HERRITARREN ESKUBIDEEI BURUZKO TOKI PLANA: “ZURE ESKUBIDEEN ALDE”

Gardentasuna eta herritarren eskubideak sustatzeko ekimenen kontzeptuzko oinarriari buruzko atalean azaldu ditugun printzipioekin bat, erakundeak eskubideak sustatzeko beste ildo bati jarraitu dio 2005eko azken hiru hilabeteetan. Hain zuzen ere, Herritarren Eskubideei buruzko Toki Planaren bitartez, udal esparruan jarri du arreta, eta helburua udalek herritarren eskubideak areago susta ditzaten erdiesteia izan da.

Zehatz-mehatz, abian jarritako ekimenaren xedea udalek Nafarroako Eskubideen Gutunean eta Administrazio Jokabide Zuzenaren Europako Gutunean ageri diren balioak eta printzipioak onartzea da eta, hartara, Europako Parlamentuak emandako agindua betetzea; izan ere, Europako Parlamentuak Kodea zenbateraino betetzen den neurtu eta administrazio publikoek bertako balioak eta printzipioak aplikatzeko beharrezko ekimenak sustatzeko agindu zion Europako arartekoari eta, horrenbestez, herrialdeetako arartekoei.

Nabarmendu dugunez, gizartea aldatu egiten ari da azkenaldian, eta aldaketa horrek berebiziko garrantzia du. Egungo herritarra trebatuago dago, eta areago parte hartu nahi du berarengan zuzeneko eragina duten erabakiak hartzeko prozesuetan, baita informazioa eskuratzeko aukera gehiago izan ere. Ikuspegi horrek, baina, kultur aldaketa dakar zinez, eta herritarrekin harremanetan egoteko beste modu batzuk ezartzea.

Alabaina, kultur eta jarrera aldaketa lortzea ez da samurra, herritarrek ohartarazi egin behar baitira eta kontzientzia eta konpromiso sendoa harraza behar baitzaie, demokrazian tinko sinetsita betiere.

Aurreko ataletan argitu dugunez, gobernu sistema modernoek gobernu bera etengabe hobetzeko mekanismoak eta arauak ezarri behar dituzte, onenengandik ikaste aldera. Arazoak ez dira isildu behar, heldu eta konpontzen saiatu baizik. Zerbitzari publikoek herritarren iritzia entzuteko prest egon behar dute, baita talde gutxituenak ere, euren behar eta gogo errealean berri izatearren, eta, horretarako, herritarrek zuzenean parte hartzeko neurriak hartu behar dira, gizarte arloan aurreratuago dauden herrialdeetan daudenak bezalakoak.

Ezbairik gabe, etengabe hobetzeko estrategia da aukerarik egokiena herritarren eskubideak aktiboki sustatzeko konpromisoa egiaz hartu nahi duten administrazioetan. Haren abiapuntua hasierako egoera ebaluazio tresna normalizatuen bitartez aztertzea metodori onena delako premisa da, administrazioa unean uneko eskasiei buruz ohartarazi eta zerbitzari publikoei (funtzionario direnei eta ez direnei) zerbitzua hobetzeko planei ekin behar zaielako kontzientzia harrarazteko.

Aurrera egiteko estrategia guztiekin gertatzen den bezala, ordea, etengabe hobetzeko lehenengo pausoa norbere gabeziez ohartzea da, hobetu beharreko alorrak antzemanaz. Horretarako, metodori onena erakundearen alor bakoitzeko hasiera bateko egoera norbere borondatez ebaluatzea da.

Ildo horretan, uste dugu agintariei arartekoak hasiera bateko egoeraren ebaluazio doako, hitzartutako eta positiboa egin dezan eskaintzea dela herritarren eskubideak sustatzeko lankidetzaren estrategiarik eragingarriena.

Kontzientzia harrarazteko lanaren muinak agintariei herritarren eskubideen sustapenean eta gardentasun publikoan inbertitzea errentagarria dela sinestaraztea izan behar du, etengabe hobetzeko mekanismoa eta, batez ere, besterengandik bereizi eta herritarren konfiantza lortzeko aukera den neurrian. norbere borondatez arartekoak kanpo ebaluazioa egiteko arriskua onar dezaten limurtzea, ausardia demokratikozko eta gardentasun publikozko mezu garbia helarazten diotelako hartara gizarteari.

Ombudsman erakundearen esperientzia oso txikia izan da orain arte administrazioak ebaluatzen, arartekoaren baliabide eskasek eta, batik bat, esku- dauden baliabideen bitartez aplikatu daitekeen metodologia zorrotz eta ebaluazio tresnarik ezak mugatu egin dute eta.

3.2.1. PROIEKTUAREN HELBURUAK ETA METODOLOGIA

Lortu nahi izan dugun helburu nagusia udalek herritarrekiko harremanak etengabe hobetzeko estrategia aplika dezaten lortzea da, herritarrek administrazio zuzena izateko eskubidea bermatzeko, Europar Batasuneko Oinarritzko Eskubideen Gutunak eskubide horixe xedatzen duenez gero.

Helburu espezifikoak, berriz, honako hauek izan dira:

- Udalek jokabide zuzenaren kodeak edo antzeko ekimenak onar ditzaten lortzea, herritarren eskubideak zorrozki errespetatu daitezzen bermatzeko
- Udalek eskubideen gutunak, zerbitzuen gutunak edo antzekoak egin ditzaten lortzea, zerbitzu publikoen kalitatearen eta gardentasunaren inguruko konpromisoak hartzeko jendaurrean
- Udalek komunikazio estrategia berriak aplika ditzaten lortzea, herritarrei ematen dieten informazio publikoa hobetzeko
- Udalek herritarrekin harremanetan egoteko bide eta modu berriak ezar ditzaten lortzea, herritarren iritziak gizarte demokratiko aurreratu batean merezi duen protagonismoa izateko

ZER DA?

Proposatutakoaren antzeko prozesu batean murgiltzean, zehatz-mehatz mugatu behar da proiektua zertan datzan. Zehazki, zer lortu nahi den finkatu behar da:

- Administrazioak herritarrekiko harremanak hobetzeko aukeraz ohartarazi nahi dituen proiektua da.
- Erakundeak eta herritarrak hurbiltzen dituen proiektua da.
- Arreta eskubideetan jartzen duen proiektua da.
- Egin daitekeen ahalegina behar duen proiektu errealista da.
- Ebaluazio tresna estandarizatuak lantzen laguntzen duen proiektua da.

ZER EZ DA?

Udal esparruan herritarren eskubideak sustatzeko proiektua zer den eta helburua zein den ulertzea bezain garrantzitsua da zer ez den ulertzea:

- Helburua ez da ebaluazio osoa egitea; aitzitik, eskubideen esparrura mugatzen da.

- Helburua ez da inor kontrolatzea.
- Arreta ez du zerbitzuen kalitatean jartzen.
- Ez da beharrezkoa kalitate planik egitea.

IKUSPEGI POSITIBOA ETA HOBETZEA HELBURU

Kontrol bitartekoa izan ezean, eskubideak sustatu eta hobetzeko proiektua delako hain zuzen ere, proposatu dugun plana borondatezkoa da erabat eta, horrenbestez, erakundeen arteko lankidetzaren esparruan sartzen da.

Hala ere, lankidetzazko eta elkarrekiko konfiantzazko giroan gauzatuko bada, beharrezkoa da erakundeen arteko leialtasunaren alorreko hainbat printzipio eta eskakizun betetzea:

- Borondatezkotasuna
- Adostasuna
- Malgutasuna
- Doakotasuna
- Erakundeen arteko leialtasuna eta bi alderdien konpromisoa
- Ikuspegi positiboa eta hobetzea helburu

METODOLOGIA

Administrazio zuzena izateko eskubidea sustatzeko metodo nagusia aukeratzekoan, udal bakoitzean "etengabe hobetzeko ziklokako metodoa" aplikatzea erabaki da; funtsean, metodo hori unean uneko egoera ebaluatu, hobetu beharreko alorrak zein diren antzeman, alor horiek hobetzeko ekintzak lehenetsi eta antolatuz, ekimenok gauzatu eta berriro ebaluatzen hastean datza.

Nafarroako arartekoaren eginkizuna "gurpila" abian jartzea da funtsean eta, horretarako, hasiera bateko ebaluazioa egin, hobetu beharreko esparruak zein diren antzeman eta udalbatzari esparruok hobetzeko proposamenak egiteko modua aholkatzeko ardura hartu du bere gain.

Hasierako ebaluazioa egite aldera, aurrez finkatutako galdeketak eta formularioak erabili dira, Zerbitzu Publikoen Kalitaterako Behatokiarekin eta Kalitatearen inguruko Konpromisoetarako Nazioarteko Fundazioarekin batera landutakoak.

Hain zuzen ere, honako hauek egin dira:

- Elkarrizketa erdiegituratu udal arduradunei
- Galdeketa informatzaile nagusiei
- Telefono bidezko inkesta herritar lagin bati

Elkarrizketa erdiegituratua udal arduradunei

Udal arduradunak elkarrizketatzearen helburua administrazio zuzenaren sistema onen egungo garapena ebaluatu eta udal bakoitzak egin dituen edo egin nahi dituen ekimenen eta, proiektuaren helburuen arabera, bideragarrien jotzen diren hobekuntza proposamenen berri izatea da.

Galdeketa elkarteei eta informatzaile nagusiei

Informatzaile nagusiak galdekatzearen helburua udalbatzarekin zerikusirik ez duten gizarteko buruek udal bakoitzeko administrazio zuzenaren balioen eta printzipioen garapenari eta udal zerbitzuei buruz duten iritzia berri jakitea da.

Halaber, proiektuaren helburuekin lotutako hobekuntza proposamenak biltzeko bidea ere bada.

Telefono bidezko inkesta udal bakoitzeko herritar lagin bati

Udal bakoitzeko herritar lagin bati telefono bidezko inkesta egitearen helburua herritarrek udal bakoitzeko administrazio zuzenaren balioen eta printzipioen garapenari eta udal zerbitzuei buruz duten iritzia berri jakitea da.

Udal bakoitzeko herritarren lagin adierazgarri bati egin zaio inkesta: herritarrok ausaz aukeratu dira, adinaren eta sexuaren arabera banatuta baina izena eman gabe. Esangura maila % 95ekoa izan da, eta errakuntza tarteak, % 5ekoa.

EBALUATU BEHARREKO EZAUGARRIAK

Bi alderdi mota ebaluatu dira:

- Nafarroako Herritarren Eskubideen Gutuneko balioak. Udal bakoitzak informazioaren gardentasunaren eta administrazio jokabide zuzenaren balioak eta printzipioak betetzen dituen aztertu da, herritarrekiko harremanetan hobetu egin daitezkeen esparruak antzematearren.

- herritarrek udal zerbitzuei buruz duten iritzia. Herritarrek udal zerbitzuei buruz duten iritzia ebaluatu da, kalitateari buruzko konpromiso zehatzak hartzen dituzten zerbitzuen gutun espezifikoak egite aldera.

Aurrez aipatu dugunez, sustatu eta ebaluatu nahi diren balioak Nafarroako Foru Komunitateko Herritarren Eskubideen Gutunekoak dira, hala Administrazio Jokabide Zuzenaren Europako Kodekoak, nola gure legediak gardentasunaren eta parte hartzearen printzipio demokratikotzat xedatzen dituen balioak.

Administrazio jokabide zuzenaren alorrekoak

- Adeitasuna eta bana-banako aholkularitza
- Hartu izanaren adierazpena eta prozeduraz arduratzen den funtzionarioa nor den jakitea
- Betiere erantzuna hartzeko eskubidea eta administrazioaren isiltasunik eza
- Zerbitzu eskudunera bidaltzea
- Jardunaren koherentzia eta esperantza zilegiak errespetatzea
- Hizkuntza ofizialetan hitz egin eta erantzuna hizkuntza ofizialetan hartzeko eskubidea
- Iritzia eman eta oharrak egiteko eskubidea eta herritarren iritzia aditzea
- Arrazoizko epean erantzun eta zuzemenak eta prozedurak ebazten bizkorrak izatea
- Herritarrek haiengan eragina duten espedientei buruzko informazioa eskuragarri izatea
- Erabakiak arrazoitzea
- Legediari lotu eta araudia betetzea
- Justizia, objektibotasuna, proportzionaltasuna, alderdikiarik eza, tratu berdintasuna eta diskriminazio zein botere abusurik eza
- Erabakiak egokiro jakinaraztea
- Apelatzeo aukeren berri ematea eta kexak aurkezteko erraztasuna
- Isilpekotasuna eta datuen babesa
- Artxiboak egokiro mantentzea

Beste printzipio eta balio demokratiko batzuk

- Zerbitzu publikoak oztoporik gabe eskuratzeko eskubidea (hurbiltasuna, ordutegi zabala, oztopo arkitektoniko eta bazterketarik eza...)
- Prozedurei, zerbitzuei eta laguntzei buruzko informazio publikoa eskuratzeko eskubidea
- Zerbitzu publikoei eska dakiekeen kalitate mailaren berri izateko eskubidea eta kalitateari buruzko konpromiso publikoak hartzen dituzten zerbitzuen gutunak
- Zerbitzu publikoetan parte hartzeko eskubidea
- Hartzen diren zerbitzuei buruzko iritzia aldizka emateko eskubidea
- Dokumentuak eskuragarri izatea, besteren eskubideak urratzen ez badira betiere

- Administrazioak egiten dituen ekimenen berri izan eta kontu hartzeko eskubidea

Ez da komeni eskubideen ebaluazioak alderdi orokorretan soilik jartzea arreta eta ematen diren zerbitzuei buruzko iritzia inola ere ez aipatzea. Aitzitik, erabiltzaileen iritzia aditu ere egin behar da, hartzen dituzten zerbitzuei buruz duten iritzia aldizka entzutea administrazioak bete behar dituen gardentasun eta parte-hartze printzipioak betetzeko biderik onena delako zalantzarik gabe.

Zerbitzuak oro har ebaluatzeko sistema lortzeko, beharrezkoa da zerbitzuon zerrenda sinplifikatu eta zerbitzurik esanguratsuenak eta herritarrek hobekien uler eta antzeman ditzaketenak bakarrik zerrendatzea. Hori dela-eta, honako zerbitzu hauei buruzko iritzia ebaluatzen da:

Udal zerbitzuei buruzko iritzia

- Emakumeari laguntzeko politikei buruzkoa
- Etxeko laguntza zerbitzuei buruzkoa
- Zahar etxeei eta zaharrentzako gizarte etxeei eta eguneko zentzuei buruzkoa
- Haurren babesari eta laguntzari buruzkoa
- Etorikinen eta gutxiengo etnikoen gizarteratzeari buruzkoa
- Ezinduen laguntzari buruzkoa
- Pobreziari eta gizarte bazterketari buruzkoa
- Haurtzaindegiei eta haur eskolei buruzkoa
- Udal bakoitzean ematen den hezkuntza eta ikastetxeekiko zuzeneko lankidetzaren hobetzeko interes mailari buruzkoa
- Udal bakoitzean osasun arloan ematen den laguntza eta osasun etxeekiko zuzeneko lankidetzaren hobetzeko interes mailari buruzkoa
- Etxebizitza politikari buruzkoa
- Udal bakoitzaren garapen ekonomikoari (turismoari, merkataritzari eta industriari) buruzkoa
- Herritarren segurtasunari buruzkoa
- Zirkulazioaren antolamendu orokorrari, apar-kalekuei, seinaleei, eta abarri buruzkoa
- Udaltzaingoak zirkulazioa zaintzeko egiten duen lanari buruzkoa
- Hirigintzari eta baimenei buruzkoa
- Parkeei eta lorategiei buruzkoa

- Kaleen asfaltatzeari eta espaloien, kaleko argien, bankuen, eta abarren mantentzeari buruzkoa
- Kaleen garbitasunari buruzkoa
- Urari eta zaborrari buruzkoa
- Zarataren, isurketen, kearen, eta abarren gaineko ingurumen arloko kontrolari buruzkoa
- Kirol instalazioei eta jardueri buruzkoa
- Kultur instalazioei eta jardueri buruzkoa
- Gazteentzako instalazioei eta jardueri buruzkoa
- Haur parkeei eta haurrentzako jardueri buruzkoa
- Aldiriko auzoetako zerbitzuei buruzkoa
- Udal zergei buruzkoa

Azken txostena udal bakoitzari eman eta arartekoaren web gunean argitaratuko da. Era berean, Foru Parlamentuari kopia bat igorri eta ondorioak arartekoaren urteko txostenaren bitartez plazaratuko dira.

Jendaurreko aurkezpena, berriz, udal bakoitzeko alkateak eta arartekoak egiten dute.

3.2.2. TUTERAKO, LIZARRAKO, BURLATAKO ETA ZIZUR NAGUSIKO UDALAKIN HITZARMENAK SINATZEA

Bertatik bertarako lana eta ondoko txostena egiteko, erakundeak aparteko ahalegina egin behar du eta, horregatik, esku hartzen dugun udalen kopurua mugatu beharrean gaude. Ildo horretan, 10.000 biztanletik gorako lau udali (Nafarroako lau udalik handienetakoei) eskaini diegu hasiera batean hitzarmena formalizatzeko aukera. Eman diguten erantzuna bikaina izan da eta, azkenean, guztiek onartu dute esperientzian parte hartzea.

2005eko abenduaren 21ean, lankidetzaren hitzarmena sinatu dugu Tuterako, Lizarrako, Burlatako eta Zizur Nagusiko udalekin (ikus eranskina) eta, Iruñean eta Tuteran antolatutako prentsaurreko banaren bitartez, sinadura ekitaldiaren berri eman diegu komunikabideei.

Pixkanaka-pixkanaka, erakundearen asmoa ekimen hau 10.000 biztanletik gorako gainerako udaletara hedatzea da eta, jarraian, 10.000 biztanletik beherako hainbat udaletara.

3.2.3. TELEFONO BIDEZKO INKESTAK ETA ELKARTEEI EGINDAKO INKESTAK. BERTATIK BERTARRAKO LANA, EGINA

Metodologiaren berri eman dugunean azaldu dugunez, lan handia egin da bertatik bertara hasiera bateko egoera ebaluatzearen. Hain zuzen ere, 2005eko abenduan egin da lan hori,

hitzarmena sinatu duen udal bakoitzean bilerak eginez, eta udal bakoitzeko elkarte eta talde guztiak gonbidatu dira bilerotara.

Honako egun hauetan egin dira bilerak:

- 2005eko abenduaren 13an, Zizur Nagusian
- 2005eko abenduaren 15ean, Burlatan
- 2005eko abenduaren 21ean, Lizarran
- 2005eko abenduaren 22an, Tuteran

Bilera horietan guztietan, gurekin batera lan egiteko eskatu diegu elkarte guztiei, eta bi galdeketa betetzeko:

- Administrazio jokabide zuzena izateko eskubidea zenbateraino errespetatzen den argitzeko iritzi inkesta

– 24 galderaz osatuta dago. Horietako 22 alderdi espezifikoak buruzkoak dira, eta beste biak, orokorrak: bata udalak administrazio jokabide zuzenaren balio eta printzipio orokorrak zenbateraino sustatu eta errespetatzen dituen ebaluatzen du, eta besteak, udalak herritarren arazoak konpontzeko balio duen.

– Gehienez ere zerbitzua hobetzeko 10 proposamen egiteko aukera ematen du.

- Udal jarduerari eta zerbitzuei buruzko iritzi inkesta

– 30 galderaz osatuta dago. Horietako 28k udal zerbitzuei buruzko iritzia ebaluatzen dute, banan-banan, eta beste biak orokorrak dira: bata iritzi orokorrari buruzkoa da, eta bestea, udal zerbitzuetako hiru arazo nagusiei buruzkoa.

– Gehienez ere zerbitzua hobetzeko 10 proposamen egiteko aukera ematen du.

Guztira, 91 elkarte hartu dute parte ekimenean, eta bete beharreko bi galdeketa erantzun dituzte.

Bestalde, ERYBA enpresaren zerbitzuak alokatu dira telefono bidezko inkesta egiteko zerbitzuen kalitateari eta administrazio jokabide zuzenari buruz.

Bertatik bertarako lana abenduan barrena egin da, eta 400 inkesta egin dira gutxienez udalerrri bakoitzean.

- 28 galderaz osatuta dago guztira. Udal zerbitzuei buruzko iritziaren alderdi espezifikoak eta orokorrak ebaluatzen ditu, administrazio jokabide zuzena izateko eskubidea zenbateraino errespetatzen den eta udal bakoitzeko hiru arazo nagusiak zein diren.

2006ko lehenengo hiru hilabeteetan analizatuko dira datuak eta idatzi txostenak eta, hortaz, urte horretako txostenean ageriko dira emaitzak.

3.3. NAFARROAKO HERRITARREN ESKUBIDEEN GUTUNAREN ILDOKO EKIMENEN JARRAIPENA

Aurrez azaldu dugunez, erakunde honek Foru Komunitateko eskubideen lehenengo gutuna osatu du, eta erronka bota die Nafarroako administrazio publikoei, euren eskubideen gutunak osatu eta zerbitzuen gutun espezifikokoak osatzeko konpromisoa har dezaten; zerbitzuen gutun horiek konpromiso zehatzak onartu behar dituzte sektore sektore ematen dituzten zerbitzuen kalitatearen alorrean.

Gehiegi luzatu gabe, Nafarroako administrazio publikoek erronka onartu dutela eta zerbitzua etengabe hobetu eta herritarrentzat lan egiteko estrategian murgildu direla erakusten duen hainbat ekimen zerrendatuko dugu jarraian. Espero dugu ekimen hauek guztiak gardentasun eta partaidetza publikoa lortzeko borondate argiaren adierazgarri izanen direla, behar bezainbesteko jarraipena izanen dutela eta behar adina sakonduko dela. Arartekoaren erakundeak, bederen, jendaurrean hartu diren konpromisoak bete egin daitezzen zainduko du:

- 15/2004 FORU LEGEA, abenduaren 3koa, Nafarroako Foru Komunitateko administrazioari buruzkoa. II. idazpuruak herritarrek Foru Komunitateko administrazioarekiko harremanetan dituzten eskubideak xedatzen ditu eta, zehatz-mehatz, honako eskubide hauek biltzen ditu:

- Erantzun egokia izateko eskubidea
- Administrazio zuzena izateko eskubidea
- Publizitate printzipioa
- Konfiantza zilegia izan eta informazioa eskuratzeko eskubidea
- Herritarrek idatziak eta dokumentuak aurkezteko eskubideak
- Administrazio espedienteak, artxiboak eta erregistroak eskuragarri izateko eskubidea
- Eskatzeko eskubidea
- Zerbitzu publikoak baldintza berberetan eskuratzeko eskubidea
- Bana-banako tratu egokia izateko eskubidea
- Zerbitzu publikoen kalitatea nahikoa izateko eskubidea
- Iradokizunak eta erreklamazioak egiteko eskubidea
- Informazioa argia eta ulerterraza izateko eskubidea

- Ondasun eta zerbitzu publikoen erabilerari buruzko informazioa eskuratzeko eskubidea eta eskatzailearen nortasuna isilpean geratu den bermea

- Bideratzen ari diren prozeduren egoerari edo edukiari buruzko informazioa eskuratzeko eskubidea

- Prozedurak bideratzeko ardura duten agintariak eta funtzionarioak nor diren jakiteko eskubidea

- 21/2005 FORU LEGEA, abenduaren 29koa, politika publikoak eta zerbitzu publikoen kalitatea ebaluatzeari buruzkoa

- 72/2005 FORU DEKRETUA, maiatzaren 9koa, Nafarroako Foru Komunitateko administrazioaren eta haren erakunde autonomoen zerbitzuen gutunak arautzen dituena

- 46/2004 FORU AGINDUA, uztailaren 15koa, Nafarroako Foru Komunitateko administrazioak eta haren erakunde autonomoek herritarrekiko harremanetan aplikatu beharreko administrazio jokabide zuzenen orientabidea onesten duena, Foru Komunitateko herritarrei ematen zaizkien zerbitzu publikoen maila handitzeko

- 119/2005 FORU AGINDUA, urriaren 11koa, Lehendakaritza, Justizia eta Barne Kontseilariak emana, Nafarroako Foru Komunitateko administrazioaren eta haren erakunde autonomoen zerbitzuen gutunen diseinua eta egitura arautzen dituena

- 151/2005 FORU AGINDUA, azaroaren 15koa, Lehendakaritza, Justizia eta Barne Kontseilariak emana, Nafarroako Foru Komunitateko administrazioaren eta haren erakunde autonomoen eskumeneko administrazio prozeduren inbentarioaren berri ematen duena

- 38/2006 FORU AGINDUA, otsailaren 23koa, Lehendakaritza, Justizia eta Barne Kontseilariak emana, Nafarroako Foruzaingoaren zerbitzuen gutuna onesten duena

- Iruñeko Udalak onartutako herritarren ESKUBIDEEN ETA BETEBEHARREN GUTUNA

- Iruñeko Udalak 18 udal esparrutan onartutako ZERBITZUEN GUTUNAK, eskaintzen diren jardueren berri eman eta eskaintzen diren zerbitzu publikoen kalitatea ebaluatu eta hobetzeko hainbat konpromiso hartzen dutenak

- Iruñeko Udalak argitaratutako ZERBITZUEN GIDA

- Tuterako, Barañaingo, Burlatako eta Atarrabiako udaletako zerbitzuen gutunen hasiera

- Herritarrak lagundu eta informatzeko sistemak, udal informazioari buruzko buletinak, web guneak, tokian tokiko informazioa emateko Infocal telefonoa, etab. osatzea pixkana-pixkana

- Herritarrek parte hartzeko ekimen berriak eta auzoek, besteak beste, emakume, osasun, hezkuntza, immigrazio, gazteria eta etxebizitza arloan parte hartzeko udal kontseiluen sustapena

04 HERRITARREN ESKUBIDEEN ZEHARKAKO DEFENTSA

Urteko txostenaren atal honetako zeharkako ikuspegiaren jomuga gizarteko pertsonarik ahulena dira (hala nola, haurrak, zaharrak eta ezindurak), eta helburua erakundeak talde horien eskubideak babesten dituen modua osorik islatzea da.

Aurrez argitu dugunez, arartekoaren erakundeak lau bitarteko motaren bidez egiten du bere lana: kexak erantzunez, txosten bereziak eginez, bitarteko arituz eta herritarren eskubideak sustatzeko ekimenak planteatuz.

Horrenbestez, 2005. urtean lehentasunezko talde bakoitzaren baitan aipatu bitarteko bakoitzaren bidez gauzatu ditugun ekimenak azaltzen ahalginduko gara.

4.1. HAURRAK: "HAURREN ALDE"

Zalantzarik gabe, haurren alde egitea izan da 2005eko lehentasun nagusia.

Biztanle kopuru txikia dela-eta, ez dirudi kome-nigarria denik Nafarroan haurrak babesteko arartekoa sortzea berariaz, ez litzatekeelako eragingarria gainera. Hala eta guztiz ere, arre-ta talde honetan jartzen duen lan esparrua taxutu behar da, haurrak babesteak ararteko ororen lehentasun nagusia izan behar duen aldetik ez-bairik gabe.

Euren eskubideak bete daitezzen zaindu, talde honentzat sortzen diren ekimenak etengabe lehenets daitezzen bermatu eta haurrek erakundeak eskuragarriago izan dezaten lortzea erakundeak epe ertainean haurrak babesteko dituen aholkularia izateko arrazoi nahikoak dira nabarmen.

Horrexegatik, lan esparru propioa eratzeko lehenengo pausoak eman ditugu dagoeneko, "Haurren alde".

Eskematikoki, honako hauek izan dira 2005. urtean haurren eskubideen alde egiteko gauzatu diren ekimenik adierazgarrienak:

- Haurrei buruzko kexei erantzutea
- Txosten bereziak
 - Nafarroako administrazio publikoek haurrak eta nerabeak babesteko gauzatzen dituzten ekimenak ebaluatzeko txosten berezia egiten hastea
 - Oti-k 3 urtera bitarteko haurren hezkuntzari buruzko txosten bereziaren jarraipena
- Bitartekotza lanak
 - Haurrak babesteko legeari buruzko proposamen txostena

- Haurren eskubideak sustatzeko ekimenak
 - Balioetan hezteari buruzko lantegia
 - Bizikidetasunean hezteko gizarte ekimena
 - Haurrak Interneten aurka babesteko kanpaina

Xehe-xehe, ekimen bakoitzaren berri emanen dugu jarraian.

4.1.1. HAURREI BURUZKO KEXEI ERANTZUTEA

Haurrei buruzko kexak kexa guztien % 12 egin dute eta, jakina, hezkuntza arloari buruzkoak izan dira batez ere. Zehatz-mehatz, kexak honako alor hauei buruzkoak izan dira, kexa gehien eragin dutenetatik gutxien eragin dutenetara ordenatuta:

- Hezkuntza premia bereziak dituzten ikasleak
- Oti-k 3 urtera bitarteko haurren hezkuntza
- Ikastetxeen eta ikastetxeetako instalazioen egoera
- Ikastetxeetan tokia lortzeko sistemak
- Hezkuntza arloko plangintza
- Ikastetxeen funtzionamendua eta bizikidetasun arazoak
- Nazioarteko adopzioa
- Haurren babesa eta babesgabetasun egoerak

Kexen gaineko analisisia 5. atalean egingen dugu, "2005. urteko kexei buruzko ebaluazio orokorra" izenekoa; beraz, ezer errepikatzea saiheste aldera, urteko txosteneko atal horri lotuko gaitzaizkio.

4.1.2. NAFARROAKO ADMINISTRAZIO PUBLIKOEN HAURRAK ETA NERABEAK BABESTEKO GAUZATZEN DITUZTEN EKIMENAK EBALUATZEKO TXOSTEN BEREZIA EGITEN HASTEA

Adierazi dugunez, erakundearen lehentasunetako bat haurrak eta nerabeak babestea izan da betidanik. Ildo horretan, honako hauek izan dira alor honetako ekimenik adierazgarrienak:

- Haurren aurkako sexu erasoei eta tratu txarrei aurre egiteko laguntzari, prozedurari eta jarraipenari buruzko gomendioa egin izana 2003. urtean, alor honetan aritzeko protokoloa lehenbailehen aurkez zezan eskatu ziona Nafarroako Gobernuari
- Nafarroako botere publikoei haurrak laguntzeko foru legea xedatzeko proposatu izana 2003. urtean, orduan maila txikiagoko arauetan sakabanatuta zeuden araudiak testu bakarrean bateratze-arren

- Nafarroako Parlamentuan “Haurrentzako nor-tasun bat. Oitk 3 urtera bitarteko haurrentzako hezkuntza Nafarroan” izeneko txosten berezia aurkeztu izana 2004. urtean

- Arartekoak eta Nafarroako Unibertsitateak haurren eskubideak zabaltzeko egindako argitalpen bat, Haurren eskubideak izenekoa, plazaratu izana 2004. urtean

Hasierako ekimen horiek administrazio publikoek hurrei eman behar dieten laguntzaren eta babesaren zenbait alderdi nabarmentzen zuten, baina beharrezkoa zen haurrak babesteko Foru Komunitateko sistemaren gaineko ebaluazioaz eta azterketaz osatzea. Izan ere, babes sistemaren funtzionamendua da adierazlerik esanguratsua hurrei onartzen zaizkien eskubideak zenbateraino betetzen diren neurtu eta eskubideok bete egin daitezzen bermatzeko, baita administrazioak alor honetan bere gain hartu behar dituen betebeharrak zenbateraino betetzen dituen neurtu eta betebeharrak bete egin ditzan bermatzeko ere.

Gainera, Nafarroako Foru Parlamentuak Haurrentzako eta nerabeentzako sustapenari, laguntzari eta babesari buruzko abenduaren 5eko 15/2005 Foru Legea onartu ostean, erakundeak are protagonismo handiagoa lortu du haurren eta nerabeen eskubideen defentsan eta zaintzan. Alde horretatik, 15/2005 Foru Legea onartu izanak une honetan oso labaina eta garrantzitsua den gaia azaleratu du berriro ere; hain zuzen ere, gai hau Haurren babes juridikoari buruzko urtarrilaren 15eko 1/1996 Lege Organikoak eta Haurren erantzukizun penala arautzen duen urtarrilaren 12ko 5/2000 Lege Organikoak jorratu eta erreformatu zuten hurrenez hurren Espainian.

Ekimen horiek guztiak gizarteak haurren inguruan duen ikuspegi berriaren isla baino ez dira; harekin bat, haurrak subjektu aktiboak, parte hartzaileak eta sortzaileak dira eta euren ingurune pertsonala eta soziala aldatu, euren beharrak (azken batean, euren eskubideen eta eskubideon babesaren ardatza) bilatu eta beharroi erantzuteko gaitasuna dute.

Bestalde, haurrak nahasita dauden egoeren kopuruak gora egin du azken urteotan, gizarteak kontzientzia handiagoa hartu du pixkana-pixkana horri buruz eta, ondorioz, subjektu juridikorik ahulena babestu beharra dago. Horrek guztiak halako lan bati ekin beharra areagotu du.

Azkenik, Nafarroako Gobernuak eta Gizarte Arazoetako Nafarroako Parlamentuko Batzordeak Gizarte Egoera Zailan dauden Haurrak eta Nerabeak Laguntzeko Plana onartu zuten, 2001eko azaroaren 19an eta 2002ko irailaren 17an hurre-

nez hurren, eta, hori dela-eta, haurrak babesteko gure sistema publikoari buruzko azterketa orokor orok Planak xedatzen dituen programak eta ekimenak zenbateraino betetzen diren nabarmendu behar luke.

Horregatik guztiagatik, 2005. urtearen amaieran egoki iritzi diogu Nafarroako administrazio publikoek haurrak eta nerabeak babesteko gauzatzen dituzten ekimenak ebaluatzeko txosten berezia egiten hasteari.

Txostenaren helburuak eta garrantzia

Hasi berri dugun txosten bereziaren helburu orokorra haurrak babesteko funtzio publikoa nola gauzatzen den eta, Nafarroako Haurrak eta Nerabeak Laguntzeko Plana egituratzen duten programei jarraiki, epaileen zigorrek haurrentzako laguntza nola bermatzen duten neurtzea da.

Helburu espezifikoak, berriz, honako hauek dira:

- Nafarroako administrazio publikoek haurren eskubideak urratzen diren egoerei aurrea hartu eta egoerok (indarkeria fisikoa, abandonu fisiko edo emozionala, etab.) goiz antzemateko ekimenak behar bezala gauzatzen dituzten ebaluatzea
- Halako egoeretan jarraitu beharreko prozedura, argibide eta protokolorik dagoen eta, baldin badago, egokia den
- Esku har lezaketan zerbitzuen eta estamentuen (gizarte zerbitzuen, hezkuntza zerbitzuen, osasun zerbitzuen, Poliziaren, eta abarren) arteko koordinazioa egokia den
- Estatistika, kontrol eta ebaluazio sistemak nolakoak diren
- Baliabiderik dagoen eta, baldin badago, nahikoa den
- Nafarroako administrazio publikoek haurrak babesteko prozedurak irauten duen bitartean egiten duten lana ebaluatzea
- Ikertze eta bideratze fasea, erabakiak hartzeko sistema, etab.
- Erabakiak hartzeko irizpide teknikoak, protokoloak, etab.
- Babes neurriak aplikatu eta betearazteko plangintza
- Ezartzen diren neurrien, laguntza teknikoaren, bitartekoen eta planen jarraipena
- => Familiaren esku-hartzearena
- => Familiarteko harrerarena

- => Egoitzetako harrerarena
- => Adopzioaren aurreko harrerarena
- Zerbitzuen kontrola eta ebaluazioa
 - Nafarroako administrazio publikoek haurrak epaileen zigorren bitartez nola laguntzen dituzten ebaluatzea.
 - Hartzen diren neurriak
 - Neurriok betearazteko baliabideak
 - Nafarroako administrazio publikoek haurrak babesteko gauzatzen dituzten ekimenak ebaluatu eta aztertzerakoan kontuan izan beharreko beste egoera berezi batzuk ebaluatzea
 - Helduen laguntzarik gabeko haur atzerritarak
 - Nazioarteko adopzioa

4.1.3. Otitik 3 URTERA BITARTEKO HAURREN HEZKUNTZARI BURUZKO TXOSTEN BEREZIAREN JARRAIPENA

Gogoan izan beharra dago Nafarroako arartekoak Otitik 3 urtera bitarteko Nafarroako haurren hezkuntzari buruzko txosten berezia aurkeztu zuela 2004ko urrian Foru Parlamentuaren aurrean.

Txostenak nabarmendu zuenez, borondatezkoa izan arren Otitik 3 urtera bitarteko haurrentzat, hezkuntzarako eskubidea beste edozein alderdi ekonomikori edo egiturazkori gailendu behar zaio. Horregatik, administrazio publikoek haur hezkuntzaren alorreko eskaintza eta kalitatea argi eta garbi hobetu beharra aldarrikatu zuen.

Zehatz-mehatz, honako hauek izan ziren txosten bereziaren gomendio nagusiak:

- Ikastetxe publikoek eta pribatuek Otitik 3 urtera bitarteko haurrei eskaintzen dizkieten tokien eskola mapa prestatzea, adinen eta udalerrien arabera
- Lehen haurtzaroko zerbitzuen egiazko eta ezkutuko eskaria aztertzea
- Jabetza publikoko ikastetxeetako itxaron zerrendak (tokirik lortu ez duten behin-behineko izen emateak) argitaratzea
- Otitik 3 urtera bitarteko haurren hezkuntzarako diruzko konpromiso publikoak areagotzea
- Familiarteko errentaren gehieneko kopurua handitzea, soldatapean lan egiten duten amen seme-alabak Otitik 3 urtera bitarteko haurrentzako hezkuntzan sar daitezzen

2005. urtean barrena egiaztatu denez, herritar talde eta plataforma ugari Otitik 3 urtera bitarteko

haurren hezkuntza dela-eta planteatutako gizarte arazoak bere horretan jarraitzen du; hau da, gabeziak ditu oraindik ere. Ondorioz, 14.000 pertsonak baino gehiagok eta 67 udalek legegintzarako herri ekimena aurkeztu ere egin dute Foru Parlamentuan. Nafarroako Parlamentuko Mahaiak, ordea, ukatu egin du, 2005eko apirilaren 11n egindako saioan, Gobernuaren erabaki batean oinarrituta; harekin bat, Gobernuak aurka egin zuen, aurrekontuetako kredituak handitu beharra zekarrelako.

Hezkuntza Departamentuak, berriz, oraindik ez du argitaratu mapa eta itxaron zerrenda, eta toki publikorik ezak bere horretan jarraitzen du. Horren lekuko da Iruñeko egoera: 2005. urtean, eskaintza 540 tokikoa izan zen, eta eskaria, 1.701ekoa.

Bestalde, arartekoak hainbat bilera egin du Haur Hezkuntzako Profesionalen Plataformarekin; hain zuzen ere, haur hezkuntzako ikastetxeak arautu eta bertan kalitatea kontrolatzeko irizpide teknikoak aplikatu beharra aldarrikatu du Plataformak. Ildo berean, 2005eko amaieran aurkeztutako kexen berri eman nahi dugu; haien bitartez, doakienek administrazioak 3 urtetik beherako haurrak hartzen dituzten Nafarroako ikastetxeen alorrean egiten duen lana ikuskatu beharko genuke, batik bat, ikastetxeok bete beharko litzaketen gutxieneko baldintzak eta baldintza horien gaineko kontrola ikastetxeok jardunean dauden bitartean.

Kexa horiek planteatzen dituzten gaiak batera tratatze aldera, arloz arlo bilduz gero, administrazioak honako alor hauetan egiten duen lana jartzan da zalantzan:

- Ikastetxe guztiek bete beharreko gutxieneko baldintzak batera arautzen
- Gutxieneko baldintza horien gaineko kontrolean, 3 urtetik beherako haurrak hartzen dituzten ikastetxeak ireki eta abian jartzeko baimena emateko
- Ikastetxeek jardunean dauden bitartean gutxieneko baldintzak betetzen jarraitzen dutela ikuskatzen

Kexa horiek guztiek gai honi buruzko arautegiaren behin-behinekotasuna nabarmentzen dute, hezkuntzari buruzko lege organiko berria xeda litekeela-eta, baita auzi hau arautuko duen arautegi bateraturik ezak ekar litzakeen ondorioak ere.

Egiaz, jakitun gara gaur egun arau urriak daudela Otitik 3 urtera bitarteko haurren hezkuntzaren alorrean, hein handi batean, hezkuntza sistema arautzen zuten lege organikoak bata bestearen atzetik aldatu eta indargabetu egin direlako. Gainera, egun dagoen araudia zatikatuta dago, ez zaio-

lako bateraturik eta, ondorioz, modu egoki eta koherenteago batean heldu.

Batetik, Hezkuntzarako eskubidea arautzen duen 1985eko Lege Organikoak eskolaurreko zentroak ikastetxeak direla onartu zuen, eta 1004/2001 Errege Dekretuak ikastetxeok bete behar dituzten gutxieneko arauak xedatu zituen. Hezkuntzaren kalitateari buruzko Lege Organikoak, ordea, Hezkuntzarako eskubidea arautzen duen Lege Organikoa indargabetu zuen eta, horren ondorioz, eskolaurreko hezkuntza ez da araubide orokorreko irakaskuntzen sailean sartzen eta eskolaurreko ikastetxeei ez zaie jada delako Errege Dekretua aplikatzen.

Bestetik, gai honi buruzko Foru Komunitateko arautegi bakarra 3086/2001 Ebazpenak, Nafarroako Gizarte Ongizatearen Institutuko zuzendari kudeatzailearenak, eta 41/2005 Foru Aginduak, Hezkuntza kontseilariarenak, osatzen dute; hain zuzen ere, 41/2005 Foru Agindua 3086/2001 Ebazpenaren ondoren eman da, eta toki erakundeekin hitzarmenak sinatzeko oinarriak eta haur hezkuntzako ikastetxeek bete behar dituzten gutxieneko eskakizun edo irizpideak ezartzen ditu, teknikarien ustez, egungo eskakizun edo irizpideak eskasak baitira argi eta garbi eta inola ere ez baitatoz bat haurren garapenean erabakigarria den aldi honetan bete beharko lituzketenekin.

Azken batean, kezkatu egiten gaitu, hezkuntzari buruzko lege organiko berria xedatzearen ondorioz, arautegiaren behin-behinekotasuna gehiegi luzatu eta, horregatik, 3 urtetik beherako haurrak hartzen dituzten Foru Komunitateko ikastetxeetako baldintzak egokiro ezin kontrolatzea.

4.1.4. HAURRAK BABESTEKO LEGEARI BURUZKO PROPOSAMEN TXOSTENA

2004. urtean, erakundeak haurrak laguntzeko foru legea emateko gomendatu zuen, eta delako lege testuak gure ustez jorratu beharko lituzkeen oinarritzko ildoak biltzen zituen proposamen zehatza ere egin genuen.

Urte hartan bertan, geuk egindako proposamenari erantzunez, Gizarte Ongizate, Kirol eta Gazteria Departamentuko orduko kontseilariak haurrak babesteko foru legearen aurreproiektua helarazi zigun, eta Nafarroako Gobernuak hari zegokion lege proiektua onartuko zuela iragarri zigun.

Azkenik, 2005. urtean, Gobernuak aurrerapauso esanguratsua eman du, foru legearen behin betiko proiektua Nafarroako Parlamentuari igorri eta bideratu egin baitu. Hala ere, Parlamentuko hainbat taldek osoko zuzenketak proposatu dituzte, iritzi diotelako lege proiektuak ez diela egokiro

erantzuten haurren arazoei, eta haurren alorrean aritzen diren talde eta elkarte jakin batzuek ere arartekoarengana jo dute, euren ustez foru legearen proiektuak arazoak, gabeziak eta zailtasunak dituela salatzen.

Lege proiektuak haurren eskubideak babeste aldera berebiziko garrantzia izan lezakeela eta izan beharko lukeela ikusirik eta Gobernuak proposatutako testuaren egokitasunari buruzko desadostasunak ikusirik, arartekoak egoki jo du erakundeak gaiari buruz duen iritzia ematea, eta zuzemenak egin ere egin ditu, ahalik eta adostasun handiena lortzeko haurrak babesteko lege proiektua onartzerakoan; izan ere, lege proiektua bideratu egiten ari zen orduan.

Txostenaren bitartez, arartekoak poza adierazi du, erakundeak 2004. urtean egin zuen gomenduari jarraiki, haurren babes osorik arautuko duen lege testua existitzen delako azkenean, eta honako oharpen hauek egin ditu, besteak beste:

- Lege proiektuak hobetu egin litezkeen alderdi esanguratsuak ditu, eta horietako batzuk jendartean azaleratu dira, hala nola, osotasuna bermatu beharra, administrazioak alor jakin batzuen gaineko erantzukizuna besteren esku ezin utzia eta, batez ere, legea onartzerakoan, beharrezko baliabideak esleitu eta legea arau bidez lehenbailehen garatu beharra, administrazioak haur eta neraberik babegabeenen bizi baldintzak hobetzeko beharrezko bitartekoak izan ditzen.

- Uste dugu egokiagoa izan litekeela alor honetan jarduteko hainbat irizpide orokor legez xedatzea arau bidez garatzeko uztea baino. Izan ere, Gizarte Ongizate, Kirol eta Gazteria Departamentuak 2004. urtean egin zuen foru legearen aurreproiektua 169 artikuluz osatuta zegoen, eta foru legearen egungo proiektua, berriz, 102z; hau da, lehenengo proiektuak arautzen zuen hainbat alderdi ez da ageri Nafarroako Parlamentuari onartu egin dezan helarazi zaion proiektuan edo, bestela, laburrago agertzen da.

- Ildo horretan, uste dugu beste alderdi batzuk ere hobetu egin daitezkeela: babesgabatasun prozeduretako berme juridikoak, harrera familientzako laguntzak, helduen laguntzarik ez duten haur etorkinen laguntza, gizarte ekimenaren sustapena... Era berean, uste dugu legeak haurren eskubideak teknologia berrien, publizitatearen eta ikus-entzuzkoen aurka babestu beharra aipatzea komeni dela.

- Haurrak babesteko sistema eragingarria lortzeko aukera paregabea dugula uste dugu, gizarte babeseke sistema aurreratuaren muina lantzekoa.

- Helburua gure haurrak eta nerabeak babes-tea bada, uste dugu orain arte gizarte eragileen eta eragile politikoen artean izan diren iritzi desberdintasunak inola ere ezin direla izan ezin gaindituzkoak.

- Guztiok dugu ahalik eta lege onena lortzeko betebeharra eta, alde horretatik, nekez aurkituko dugu alderdi guztiek halako ahalegin handia egin behar duten beste esparru bat ahal bezain adostasunik handiena lortzeko.

2005eko urriaren 11n azaldutakoaren harira, arartekoak idatzia bidali dio Nafarroako Parlamentuko lehendakari Rafael Gurrea Induráin jaunari, zuzenean esku har dezan eskatzeko, Parlamentuko taldeek azken ahalegina egin eta euren iritziek bat egin zezaten, ahal bezain legerik onenean adoste aldera.

Era berean, honako hau zioen arartekoaren idatziak: "Jakina, arartekoak inola ere ez du sartu nahi Parlamentuko taldeek lege proiektua bideratzen jarraitzeari edo azkenean osoko zuzenketak onartu ala ezesteari buruz izan lezaketen iritzi zilegian. Besterik gabe, planteatu diren proposamen guztiek dena delakoak sustatu dituelako gutxietsi beharko ez lirakekeen ekarpen esanguratsuak dituztela gogorazi nahi dut".

Azkenean, Parlamentuko osoko bilkurak Haurrentzako eta nerabeentzako sustapenari, laguntzari eta babesari buruzko 15/2005 Foru Legea onartu du abenduaren 5ean, Parlamentuko taldeek proposatutako hainbat zuzenketa txertatu ostean. Alde horretatik, hain garrantzi handiko testuak lortu beharko lukeen adostasuna erdietsi ez bada ere, testuak berak ez du aurkako inolako botorik hartu, nahiz eta, bitxia bada ere, izan izan den zioen azalpenaren aurkako botorik.

Nabarmentzekoa da arartekoaren gomendioa ageri dela Foru Legean:

14.3. artikulua. Arartekoak haurren eta nerabeen eskubideak babesteaz arduratu behar du eta, horretarako, beharrezkoak diren neurriak hartu behar ditu, besteak beste, honako hauek:

a) jardutea, bere kabuz edo norbaitek eskubideak urratzeari buruzko kexa jarri duelako

b) Nafarroako Foru Komunitateko administrazioari foru lege honekin zerikusia duten gaietan jardun dezan eskatzea

c) Nafarroako Foru Komunitateko haurrek eta nerabeek duten egoera ebaluatzea urteko txostenean

d) Nafarroako Foru Komunitateko administrazioari legeak xedatzen dituen programak eta ekimenak benetan bete daitezten eskatzea

Eskertzen dugu gure erakundean uste osoa jartzea, eta haurren eskubideak are gehiago zaintzeko erronkari helduko diogu. Ildo horretan, aipatu dugunez, Nafarroako administrazio publikoek haurrak eta nerabeak babesteko gauzatzen dituzten ekimenak ebaluatzeko txosten berezia egiten hasi gara dagoeneko, eta egungo baliabideak ebaluatu eta hobetu egin daitezten eta administrazioak hartu dituen konpromisoak bete eta legea arau bidez berehala gara dezan zainduko dugu bereziki.

4.1.5. BIGARREN HEZKUNTZAN BALIOAK ETA ESKUBIDEAK TXERTATZEKO ESTRATEGIEI BURUZKO LANTEGIA

Arartekoak eta Nafarroako Unibertsitate Publikoak lankidetzaz hitzarmena izenpetu zuten gizarte eskubideei buruzko lantegiak egiteko batera eta, hitzarmen horren esparruan, eztabaida lantegia antolatu dute ekainaren 17an balioak eta eskubideak bigarren hezkuntzan txertatzeko estrategiei buruz.

Era berean, Europako Kontseiluak Herritartasunean Hezteko Urte izendatu zuen 2005, hezkuntzak herritartasunean berebiziko garrantzia duela nabarmentzearen, eta lantegia haren esparruan ere egin da.

Jardunaldia eztabaida bilera gisa antolatu da. Pedagogia Kaierak argitalpen entzutetsuko zuzendari Jaume Carbonell jaunak zuzendu du, txostengile nagusi eta eztabaidaren koordinatzaile gisa ere jardun denak, eta Balioetan Hezteko Kataluniako Sareko kide Isabel Carrillo de la Red eta Espainiako Filosofia Elkarteko lehendakari, CIVES Fundazioko patroia eta Paideia aldiakari zuzendari Luis María Cifuentes ere izan dira bertan, txostengile gisa.

Gai honetan itzal handiko esperientzia duten honako profesional nafar hauek ere aurkeztu dute txostenik lantegian: Hezkuntzaren Berriztapen Ataleko buru Germán González Estremad jaunak, Espainiako Hezkuntza eta Zientzia Ministerioko Hezkuntza Saileko zuzendari Guillermo Herrero jaunak, Nafarroako Unibertsitate Publikoko Psikologia eta Pedagogia Saileko kide Reyes Berruezo andreak, Hezkuntza Departamentuko Zeharkako Gaietarako eta Balioetarako aholkulari María Antonia García Gurria jaunak, Iruñeko Irakaskuntzarako Gaitasun Ikastaroko zuzendari Nicolás Uriz jaunak, Tuterako bigarren hezkuntzako institutuko zuzendari Manuel Campillo jaunak, Plaza de la Cruz institutuko irakasle Tomás Yerro jaunak eta

Hezkuntza Departamentuko Eskola Orientazioko teknikari Irene Labarta Calvo andreak.

Nafarroako Unibertsitate Publikoko errektore jaunak eta Nafarroako arartekoak burutu dute ekitaldia, lantegia bi erakundeok sustatu duten neurrian, eta Eskola eta Lanbide Irakaskuntzaren zuzendari nagusi Fermín Villanueva Ferreras jaunak, Eskola Antolamendu eta Berriztapenerako Zerbitzuko buru Pedro José González Felipe jaunak eta Institutu Zuzendarien Elkarteko lehendakari Pedro Antona jaunak ere hartu dute parte bertan.

Azkenik, Nafarroako irakaskuntzarako gaitasun ikastaroetako zuzendariak eta zeharkako hainbat gaitako (hezkuntza sexual eta afektiboaren, osasunerako hezkuntzaren, berdintasunerako hezkuntzaren, bakerako eta garapenerako hezkuntzaren, ingurumen hezkuntzaren, kontsumorako hezkuntzaren eta bide hezkuntzaren alorreko) adituak ere bertaratu dira, baita eztabaidan parte hartze aktiboa izan ere.

Agerraldiak eta ondoko eztabaida eztabaidak eta bilerak grabatzeko egokitutako areto batean egin dira, transkribatu eta, ondoren, jendartean zabaltze aldera, eta edukiak argitalpen bati ere bide eman dio.

Lantegiak interes handia piztu du irakaskuntzako profesionalen artean: arartekoa berotasunez zoriondu eta bat etorri dira lan bateratua sustatzen segitu behar dela alor honetan.

Gainera, hari esker, adostasun handia antzean da balioen hezkuntzaren eta gizarte eskubi-deen artean harreman estua dagoela eta:

“Gizarte eskubideek eta betebeharrak gidatu, argitu behar gaituzte giza eskubideei buruzko adierazpenetan eta abarretan ageri diren eta oinarriko kontzeptuen (hala nola, askatasunaren, berdintasunaren, justiziaren, aniztasunaren eta tolerantziaren) ingurukoak diren balio unibertsalak zein diren zehazteko bidean”.

Honako hauek dira lantegian azaldu diren ideia nagusiak:

LANTEGIAN AZALDUTAKO GAIEN LABURPENA

Zer eskatzen dio gizarteak eskolari balioen hezkuntzaren alorran?

- Ikasleek hainbat balioen eta kontrabalioren, eredu heterogeneo eta egituratu gabeen (eta, zenbaitetan, elkarren kontrako) eragina hartzen dute euren ingurunean, hainbat bitartekoren bidez, eta erlatibizatze arriskua dakar horrek.

- Arazo horri aurre egin nahian, gizarteak ikastetxetara jotzen du erantzun eske, eta egoeraren errua ere egozten dio.

- Izan ere, gizarteak hezkuntza egituratzen jakin dezan espero du hezkuntza sistemarengandik, balioen arteko lehentasuna egokiro ezartzen lagun dezan eta irakaskuntzaren eta hezkuntzaren helburuak egokiro konbina ditzan.

- Bestalde, familiek, administrazioek eta gizarte erakundeek alor, gai eta balio berrietan trebatzeko eskatzen dute etengabe, gero eta gehiago: baterako hezkuntzan, osasunerako hezkuntzan, bide hezkuntzan, ingurumen hezkuntzan...

- Europar Batasunak berak balioen hezkuntzarekiko konpromiso sendoa har dezagun eskatzen du eta, hezkuntza arloan ezagutzak irakasteaz gaindiko ikuspegia izan behar diren jakitun, Herri-tartasunean Hezteko Urte izendatu zuen 2005.

- Horrenbestez, beharrezkoa da balioen hezkuntzaren edukiak zehaztu eta balioen hezkuntza hedatu eta orokortzeko estrategiarik eragingarriak finkatzea.

Zenbateraino da baliozkoa Bigarren Hezkuntzako egungo eredu hori guztia lortzeko?

- Ikastetxeak gizartearen isla dira eta gizarteak dituen arazo eta kontraesan berberak dituzte. Kultur artekotasuna sustatzeaz mintzatzen da, baina hezkuntzaren antolamenduak berak ikasleak jatorriaren arabera bereizteari bide ematen dio sarritan. Era berean, balio demokratikoak sustatzeaz mintzatzen da, baina ikastetxe ugarietako barne araubidea espero izatekoa denaren azpitik dago.

- Gure funtzionario sistemaren, gure rolaen, ikastetxeen antolamendu organikoaren, gure egitura hierarkikoaren, sail didaktikoetan banatutako gure sistemaren helburua irakastea da eta, hein txiki batean, heztea.

- Curriculumak, programak gero eta eduki gehiagok beteta daude, eta hezkuntzaren esentzia galtzen ari da.

- Ikastetxeen arazo nagusia da eskari zenbateraino helden zaizkiela baina ezin dituztela kudeatu eta ebatzi, eskumen, baliabide eta gaitasunik ez dutelako.

- Era berean, irakasle gehienak gainezka sentitzen dira, gai jakin batzuk landu behar dituztelako ikasleekin baina ez dutelako euren burua prest ikusten. Ondorioz, egiturazko ezintasuna eta arbuioa sentitzen dute, eta horrek euren erruduntasun sentimendua handiagotzen laguntzen du.

- Egungo antolakuntza sistemak ez du bultzatzen heziketa arlokoak diren proiektuetan murgiltzerik, eta abian dauden ekimenek eragin eskasa dute sistema osoan, irakasleen borondatearen edo zuzendaritza batzorderen baten gogoaren araberrakoak besterik ez direlako eta ekimenok gauzatzeko ematen duen pozean bakarrik oinarritzen direlako.

- Abian dauden ekimen eskasak ez dira ia inoiz ebaluatzen eta, hortaz, ez dago jakiterik eragingarriak diren benetan ideiak eta jarrerak aldatzeko.

- Orain arte, kalitatearen kudeaketaren alorrean sartzen diren ebaluazioak ez dira nahikoak izan hezkuntzaren kalitateari dagozkion alderdiak (esate baterako, balioen transmisioa eta ikaskuntza) ebaluatzeko, nahiz eta bitarteko baliagarriak diren.

- Hala eta guztiz ere, onartu beharra dago hasiak garela balioetan hezten. Izan ere, gizarte ingurune orok, sistema orok eta ikastetxe orok balioetan hezten du, balioetan ereduaren bidez hezten denez gero funtsean. Kontua da zein balio mota transmititzen dugun eta horren jakitun ote garen.

Ados al daiteke hezkuntza erkidegoa landu beharreko balioei buruzko gutxieneko edukietan?

Aurretiatzko gogoetak

Gi honi buruz eztabaidatzeko, beharrezkoa da zenbait printzipiori eta kontzepturi buruz hausnartzeari aurrez:

- Balioetan hezteak gizartearen baterako erantzukizuna izan behar du oinarri eta ezin da ikaste-txetara mugatu; aitzitik, gizarte osora hedatu behar du.

- Askotariko ikuspegietatik hezi behar da balioetan eta, horretarako, hezkuntza, gizarte, kultur... arloko politikak elkarren artean lotu behar dira.

- Balioetan hezteak orientatzailea eta positiboa izan behar du.

- Balioetan hezteak aurrea hartzeko helburua izan behar du eta, horretarako, plangintza egin behar da; ezin da gizartearen baitako egoeraren araberrako aztoramenaren aurkako erreakzioa izan.

- Balioetan heztea inola ere ezin da doktrintatzailea izan.

- Arreta ez da jarri behar unean uneko interes eta egoera politikoetan.

- Balioetan hezteak gizartearen baitako sineskeria erlijiosoak eta kulturalak errespetatu behar ditu, giza eskubideen aurkakoak ez badira betiere.

- Izendapen eta adierazpen murriztaileak saihestu behar dira, balioetan hezteak eskolako eta gizarteko ingurune guztietara egokitu behar du eta.

- Hori guztia gorabehera, beharrezkoak dira mundu osoan onartzen diren balioetan oinarritutako gutxieneko komunak eta, horretarako, gizarteak adostasuna lortu eta izendatzaile komuna zehaztu behar du.

Lortu beharreko helburuak

Balioetan hezteak pertsona osotasunean garatzea izan behar du helburu eta, horretarako, ikasleen nortasun morala garatzea bultzatu behar da eta honako hauek nabarmendu behar dira:

- Norbere autonomia ohartuki eta jakinaren gainean eraikitzea

- Norbere jarrera kontrolatzeko gaitasuna lantzea

- Errealitatearen gaineko ulermen kritikoa

- Arrazoi dialogiko, sentikor eta enpatikoa

- Elkarrekin zuzen eta demokratikoki bizitzen laguntzen duten gaitasun sozialak

Sustatu beharreko balioak

Sustatu beharreko balioak aukeratu edota lehenesteko, honako irizpide hauek hartu behar dira aintzat, besteak beste:

- Gizarte eskubideek eta betebeharrak gidatu, argitu behar gaituzte giza eskubideei buruzko adierazpenetan eta abarretan ageri diren eta oinarritutako kontzeptuen (hala nola, askatasunaren, berdintasunaren, justiziaren, aniztasunaren eta tolerantziaren) inguruak diren balio unibertsalak zein diren zehazteko bidean.

- Hezkuntzak kultura artekoa izan eta mundu osora heda daitezkeen eredu edo etikak (herritar guztien gutxieneko komun etikoa) lantzeko helburua izan behar du.

- Hezkuntzak bizikidetasuna, gizarte harremanak eta gizarteratzea izan behar ditu helburu eta, horretarako, errespetua, indarkeriarik eza, duintasuna, elkarlana eta beste balio batzuk landu behar ditu.

- Hezkuntzak erantzukizuna, norbere ahalegina, borondatea eta norbere betebeharrak betetzea sustatu behar ditu.

- Hezkuntzak norbere autonomia eta oreka garatzeko oinarritzko gaitasunetan eta ahalmenetan trebatu behar du pertsona.

Zenbateraino egon behar du presente balioen hezkuntzak Bigarren Hezkuntzako curriculum formalean?

- Balioen hezkuntza hiru mailatan landu behar da: curriculumean, antolakuntza edo erakunde arloan eta norbere baitan.

- Balioen hezkuntza egokiro eta normaltasunez sistematizatu eta programatu behar da.

- Zeharkakotasunak beharrezkoa izaten segitzen du, baina curriculumaren helburu zehatz eta espezifikoen bitartez sistematizatu behar da, zeharkako ardatzen edo gaien bitartez baino gehiago.

- Tutoreen eginkizuna funtsezkoa bada ere, irakasle guztiek arduratu behar dute balioetan hezteaz.

- Irakasgaia beharrezko baldintza izan liteke, baina ez da nahikoa, ezta gutxiago ere. Izan ere, balioen hezkuntza ezin da irakasgai batera mugatu; aitzitik, lehenengo haurtzaroan hasi behar da, nahitaezko hezkuntzan jarraitu behar du eta hezkuntzaren ziklo guztietara (baita lanbide heziketara ere) hedatu.

- Irakasgai bat ezarri gero berariaz, arauak ere ezarri behar dira bigarren mailako bihur ez dadin, ikastetxera heltzen den azken irakasleak eman ez dezan edo edozein irakasleak ordutegia osatzearen eman ez dezan.

Metodologia

Irakasleen metodologia erabakigarria da balioetan hezteko, harreman estua dagoenez gero irakasleen eta ikasleen artean eta ikasleek ordu ugari ematen dutenez gero ikasgelan:

- Irakasleen metodologiak aktiboa, partaide-tzazkoa eta eraikitzailea izan behar du eta elkarrikeria, autonomia, enpatia, ekintza eta esku-hartzea sustatu behar ditu.

- Arrazoia eta emozioa, esperientzia eta ezagutza sistematikoa orekaz konbinatu behar dira, eskolako jakintza errealitatearen gaineko jakintza-rekin lotuz.

- Haurrengana eta nerabeengana heltzeko bide berriak bilatu behar dira: komunikabideak (prentsa eta abar) eta teknologia berriak erabiltzea, musika, irakurgaiak...

- Balioak eta jarrerak ingurune jakin baten barnean ikasten dira beti eta, horrenbestez, erreferentziazko ereduaren bitartez.

- Orientabideak positiboa izan behar du; ez, ordea, negatiboa. Horretarako, balio positiboen adibideak eman eta ikusarazi behar dira.

- Irakasgai kopurua murriztu behar da.

- Eskola liburuak ez dira nahikoak; finkatzen diren helburuetara egokitzen diren material espezifikoa ere erabili behar dira.

Zenbateraino egon behar du presente Bigarren Hezkuntzako curriculum ez-formalean, hezkuntza proiektuaren, parte hartze demokratikoaren, harremanen eta bizikidetasunaren alorrean?

- Balioak transmititzerakoan, eskolako inguru-nea eta ikastetxeko kultura demokratikoa eta partaidetzazkoa giltzarriak dira, erreferentziazko ereduak baitira nerabeentzat.

- Esaten dena eta egiten dena bat etor daitezten ahalgindu behar da ahal dela eta, horregatik, ezinbestekoa da ikastetxearen antolaketa eta kudeaketak erkidego zuzen eta demokratikoak osatzen laguntzea, taldean lan egiteko esparruak sustatuko dituztenak hierarkia handiegiko egitura zaharren ordez.

- Curriculum proiektua eta hezkuntza proiektu erreala funtsezkoak dira, eta familiek eta ikasleek eurek hasiera batetik hartu behar dute esku proiektuok egiten.

- Hezkuntza proiektuak ingurunearen arabera eman behar die lehentasuna sustatu beharreko balioei eta landu beharreko gaiei. Hori dela-eta, esku-hartzea ikastetxe bakoitzean arrazionalizatu behar da, jorratu beharreko gaiak lehenetsiz eta indartuz. Ez dago egun batetik bestera eginkizun berriak norbere gain hartu eta, gainera, errudun sentitzerik planteatzen diren eskari berriei erantzuten ez jakiteagatik.

Zer baldintza behar dira ikastetxean hezkuntza proiektu jakin bat gauzatzeko?

- Ikastetxearen funtzionamenduan txertatzen den eredu, edo ikastetxeko plana, landu nahi diren balioak eta lortu nahi diren helburuak berriaz zehazten dituena. Ikastetxeak eredu hori instituzionalizatzea. Hau da, ikastetxeak, erakunde gisa, eredu hori bere egitea; hezkuntza proiektuaren, tutoretza planaren, ordezkarien batzordearen eta ikasgeletako ordezkarien bitartez islatzea; ikastetxearen funtzionamenduari buruzko barne araudia- ren edo eskola kontseiluaren bitartez ere islatzea.

- Ikastetxearen helburuek udal, auzo edo esku-alde proiektuarekin bat etorri beharko lukete. Izan ere, "eskolak ezin du bere kasa hezi".

- Hezkuntza gaitasunak helburuekin bat zehaztu eta arloak, irakasleak, taldeak, etab. gaitasunon arabera antolatzea.

- Tutoreen, irakasle taldeen edo mailen arabera antolatu eta tutorea izatea irakasle taldeetako koordinatzaile. Izan ere, "ikasleak dira garrantzikoak; ez, ordea, ikasgaiak".

- Zuzendaritza batzordearen konpromiso publikoa.

- Koordinazio pedagogikoko batzordeak eta tutoretza sailak hezkuntza proiektua gauzatzen esku hartzea.

- Zuzendaritza batzordea, ikastetxeko orientatzailea, tutoreak eta irakasleak tekniketan eta abilezietan trebatzea.

- Ikasleei eta gurasoei helburuen berri eman eta ikasleek eta gurasoek proiektuan esku hartzea.

- Irakasleek gogoeta egin eta taldean lan egiteko esparruak sortzea, balioak osorik landu eta, gainera, euren kasa lan egiteko duten joera gainditzeko aldera.

Zer aldatu behar dute irakasleek?

- Irakasle guztiek balioen hezkuntzarekiko konpromisoa hartzea ezinbestekoa da eta, hortaz, ezin da norbere borondatearen arabera izan.

- Orain arte, bigarren hezkuntzako irakasleak ez dira hezitzaile izateko ez hezi, ez trebatu.

- Hezkuntzaren muina ikasleen eta irakasleen arteko harremana da eta izan beharko da eta, horregatik, oinarrizkoa da irakasleak metodologia didaktikoan eta gizarte eta hezkuntza abilezietan trebatzeko inbertitzea, honako helburu hauek lortzearen:

- Jarreraz aldatzea, ikasleen iritzia entzun dadin bultzatu eta ikasleekiko elkarrizketa eta lankidetzaren sustatzearen, eredu autoritarioak baztertuz

- Irakaspeneko eta doktrinamenduzko harremanen ordez, laguntzazko, orientaziozko, onespenezko eta balioespenezko harreman afektiboak sortzea ikasleen eta irakasleen artean

- Pedagogian, psikologian eta gatazkak konpontzen egokiro trebatu eta aniztasunari erantzutea

- Balioen hezkuntza, batik bat, adibideetan eta erreferentziazko ereduaren imitazioan oinarritzen dela ez ahaztea

- Bigarren hezkuntzako irakasleak balioetan heziak izateko moduan daude, ikastetxeetako egoera gero eta gatazkatsuagoa dela eta alor hauetan hasierako trebakuntzarik ez dutela antzematen baitute. Ildo horretan, trebakuntza mota hori unibertsitateko ikasketen hasieran eman behar da.

- Unibertsitateak askoz ere eginkizun aktibagoa izan behar du irakasleen etengabeko trebakuntzan.

Nola aldatu beharko litzateke hezkuntza sistema irakasleek aldatu beharra euren gain hartzeko?

- Ikastetxeek autonomia handiagoa izan behar dute ikastetxea bera antolatu eta kudeatzeko, curriculum, hezkuntza gaitasunak eta barne antolamendua hezkuntzaren helburuetara egokitzearen.

- Ikastetxeak kudeatzeko sistema aldatu behar da: zuzendaritza batzordearen lana indartu eta lagundu behar da, eta beharrezko eskumenak eman behar zaizkio, profesionalen eragingarritasuna sustatu eta hezkuntzaren helburuak argi eta garbi lantzen ez diren (edo hezkuntzaren helburuak lantzea galarazten den) egoeretan esku hartzea.

- Irakasle talde txikiagoak sortu behar dira, 10 irakasleren artean ez dagoelako ikasleak hezterik.

- Funtzio publikoari buruzko estatutuak neurriak ezarri behar ditu, lanpostuak hornitzeko sistemak hobetu eta irakasle talde egonkor eta eragingarriagoak sortzeko.

- Eskola kontseiluen inguruko egungo sistema aldatu beharko litzateke, errealista eta eragingarriagoa izan dadin.

- Ez litzaioke baliabide ekonomiko bat ere erabiltzeari utzi behar etorkizuneko herritarrak hezterik.

Zer sistemaren bitartez susta daiteke jokatibitate zuzena?

- Oso gutxi ikertu da hezkuntza ereduak eta hezkuntza arloko esku-hartzeak balioen eta jarrearen aldaketan duten benetako eraginari buruz.

- Hezkuntza ereduaren eta hezkuntza arloko esku-hartzearen eragingarritasunari buruzko ikerkuntzan inbertitu beharra dago eta, horretarako,

ezinbestekoa da hezkuntza departamentuen eta unibertsitateen arteko lankidetzak.

- Irakaskuntzako profesionalek elkarteak sortu eta sarean lan egitea bultzatu behar da, jokabide zuzenaren inguruko esperientziak, materialak, etab. trukatzeko bilguneak sustatuz.

Bilerari jarraipena emateko proposamenak

- Ikastetxeetara hurbiltzen ari garen Nafarroako elkarte eta erakunde guztien artean gutxieneko curriculum hitzartzea, balioen hezkuntzari buruzko edukiak dituen, ikastetxeak eduki berriez eta lortu ezin dituzten helburuez ez jostearren.

- Nafarroako zenbait ikastetxe probatzen ari diren ereduak ("Bizikidetasunaren kudeaketa") abiapuntu gokia izan liteke.

4.1.6. GIZARTEAK BIZIKIDETZAN HEZTEAREN ALDE EGITEKO ESTRATEGIA

Gazteak eta nerabeak gero eta indarkeria ekin-tza gehiagotan nahasten dira, eta gizartea gero eta kezkatuago dago horregatik. Areago, bizikidetzak arazoak eta tratu txarrak eskolara ere heldu dira, eta horrek izugarri kezkatzen ditu gurasoak eta irakasleak.

Aditu guztiak bat datoz hezkuntza proiektu osoa planteatu behar dela indarkeriari aurre egiteko, ikuspegi sozial eta prebentziozkoa izan den duena, bizikidetzak balioak sustatuko dituen eta gizarte osoa erakarriko duena ahaleginera.

Izan ere, eskolak ezin du hezkuntza prozesua osatu berez eta, horregatik, erakundeek euren jarduna koordinatzeko gomendatzen dute adituek, giro egokia sortu eta gizarte osoak har dezan bere gain hezkuntza arloan duen erantzukizuna. Alde horretatik, irakasleek gizartearen zilegitasun eta babes moralak behar dute, eta gurasoek, irakasleek eta komunikabideek mezu koherenteak helarazi behar dituzte.

Behar hori ikusirik, arartekoak eta Unibertsitate Publikoko errektoreak baterako ekimena antolatze-ko proposatu diete zuzenean Hezkuntza kontseilariari, Parlamentuko lehendakariari, Udalen Federazio-ko lehendakariari, Prentsaren Elkarte-ko lehendakariari, guraso elkarteetako lehendakariari, institutu-ko zuzendariari, Eskola Kontseiluko lehendakariari eta Gazteriaren Kontseiluko lehendakariari, gizarte osoa bizikidetasunean hezteko gizarte proiektuan murgiltzen ahalegintzeko.

Honako erakunde hauek hartu dute parte ekimenean:

- Nafarroako arartekoak

- Nafarroako Unibertsitate Publikoak
- Nafarroako Gobernu-ko Hezkuntza Departamentuak
- Bigarren Hezkuntzako Institutuetako Zuzendarien Nafarroako Elkarteak
- Nafarroako Eskola Kontseiluak
- Guraso Elkarten Konfederazioak (CONCAPAK)
- Herri-ko Guraso Federazioak
- Nafarroako Gazteriaren Kontseiluak
- Nafarroako Prentsaren Elkarteak
- Nafarroako Udalen eta Kontzejuen Federazioak

Erakunde bakoitzari, arartekoak hainbat ekimen sustatzeko konpromisoa hartzeko eskatu dio, gizarte osoak bizikidetzan hezteak bultzatzeko erantzukizuna har dezan bere gain.

Era berean, helburu hori bera lortzeko, gizarte-ak bizikidetzan heztearen alde egiteko estrategiei buruzko lantegia egin da 2005eko azaroan Nafarroako Unibertsitate Publikoan, eta aipatu erakunde horiek guztiek hartu dute parte. Gainera, ekimenaren berri eman zaie Parlamentuko taldeei eta komunikabideei, ezinbesteko iritzi baitiogu euren lankidetzari.

Arartekoak eta Unibertsitate Publikoko errektoreak inauguratu dute lantegia eta Nafarroako Gobernu-ko Hezkuntza kontseilariak eman dio amaiera, eta ekimenean parte hartu duten erakunde guztietako ordezkari nagusiek hartu dute parte bertan: gizarteak bizikidetzan heztearen alde egiteko estrategiak babestu dituzte eta euren eskumenean esparruetan ekimen espezifikoak gauzatzeko konpromisoa hartu dute.

Berebat, Burgosko eta Gijongo udalen esperientziaren berri jakin dugu lantegiari esker; hain zuzen ere, hiriok gailendu egin dira, herritartasunean eta bizikidetzan hezteko proiektuetan parte hartze aktiboa izan dutela eta.

Arartekoaren eta parte hartu duten erakundee-tako arduradunen artean egindako bileren eta lantegiaren esparruan emandako hitzaldiaren ondorioz, honako printzipio hauek hitzartu dira:

Erakundeak koordinatzeko ekimena

Estrategia koordinatu eta aktiboa gauzatu beharra azaleratu da, gizarteak bizikidetasunean heztearen alde egin dezan eta irakasleek gizartearen babes moralak izan dezaten, eta, horretarako, beharrezko jo da

- Baterako adierazpena egitea, Nafarroako gizarteak modu aktiboan egin dezan bizikidetasunean heztearen alde eta irakasleen lana berariaz babes dezan, eta ekimenari ahal bezainbeste erakunde eta elkarte publiko eta pribatu atxiki dakizkion bultzatzea.

- Irakasleen lana eta bizikidetasunean hezteko estrategia jendaurrean babesteko aho bateko adierazpena egin dezaten proposatzea Parlamentuko taldeei.

- Udalak estrategiari atxiki dakizkion bultzatzea, bizikidetasunean hezteko udal kanpainak jarritz abian.

- Esku-hartze aktiboa izan dezaten eskatzea komunikabideei, euren lankidetzaz ezinbestekoa delako gizarte guztiok hezkuntza arloan dugun erantzukizunaz ohartarazi eta hezkuntza prozesuaren errealitate konplexua modu positibo eta arduratsuan, alarmismoan erori gabe transmititzeko.

- Bizikidetasuna Hobetzeko Plana (Hezkuntza Departamentuak irakasle taldeei beharrezko babesa emateko onartutakoa) indartu eta, hartara, Nafarroako ikastetxe guztietara hedatu eta bertan modu eragingarrian aplikatu dadin bermatzea.

- Irakasleak pedagogia arloan osorik (bizikidetasunaren, balioen hezkuntzaren, abilezia sozialen eta emozionalen eta entzumen aktiboaren alorrean) trebatzeko jarduerak indartu eta unibertsitateko ikasleek alor horietako gradu aurreko ikasketak egin ditzaten bultzatzea.

- Hezkuntza ez-formalaren alorreko gizarte ekimenak, aisialdiko jarduerak eta gazte bitarteko lana sustatu eta babestea.

- Gurasoen heziketa lana babesteko ekimenak gauzatzea.

- Gurasoak ohartarazi eta motibatu eta hezkuntza prozesuan esku har dezaten bultzatzeko zuzeneko eta zeharkako estrategiak formulatzea.

- Ikus-entzunezko komunikabideek balioak, kontrabalioak eta jokabideak transmititzen dituzten aldetik, gizarteak komunikabideon garrantziaren eta, horrenbestez, seme-alabak komunikabideok arduraz erabiltzen lagundu behar diren kontzientzia hartzea.

- Bere eginen badituzte, ikasleek bizikidetzaren arauak, ikasgelako itunak, elkarren arteko itunak, etab. egiten parte har dezaten bultzatzea, zigorrak eta erlaziozko neurriak ere ezartzen dituen eredu osoa sustatuz gatazkak konpontzerakoan.

- Gizarte bizikidetasunean heztearen aldeko balioak sustatu behar diren ohartarazteko baterako

ekimenak gauzatzen laguntzea, prozesuan esku har dezaten eskatuz gizarte buru nagusiei.

- Haurren eta nerabeen bizikidetasun ohiturak eta jarrerak berariaz ikertzeko jarduerak sustatzea.

- Prozesuaren bilakaeraren eta ekimenean parte hartzen duten elkarteek eta erakundeek hartzen dituzten neurrien eragingarritasunaren urteko jarraipena egitea.

- Konpromisoa har dezaten eskatzea ekimenean parte hartzen duen elkarte eta erakunde bakoitzari, helburu horiek guztiak lortzeko ekintza espezifikoak jartzeko abian nor bere eskumeneko esparruan.

Lantegiaren egokitasuna eta egungo egoera

Lantegia egin ostean, bertan parte hartu duten erakundeek askotariko ekimenak abiatu dituzte gizarte gai honen kontzientzia harrarazi eta esku hartu egin dezaten bultzatzeko.

Ildo horretan, oker bada ere “eskolako indarkeria” deitu izan den arazoa etengabe agertu da azken hilabeteotan komunikabideetan, eta arartekoak proposatutako ekimena egokia dela eta indarrean jarraitzen duela adierazi du berriro ere horrek.

Bestalde, Hezkuntza Departamentuak, guraso elkarteek, Eskola Kontseiluak, eta abarrek hainbat jardunaldi antolatu dute bizikidetasunaren printzipioak eta balioak sustatzeko eta, asko badago ere egiteke, badirudi hasiak garela bide egokia egiten.

Azkenik, urteko txosten hau idazten ari garenerako, badugu Parlamentuko taldeei proposatu eta guztion artean hitzartu nahi dugun erakunde adierazpenaren zirriborroa, eta komunikabideen eta irakaskuntzako profesionalen artean eta guraso elkarteetan eta udalen artean jardunaldi bana antolatzea ikusi dugu aurrez, gizarte bizikidetasunean heztearen alde egin dezaten sustatzen jarraitzearen.

LANTEGIAN AZALDUTAKO GAIEN LABURPENA

Eskolako gatazken kopuruaren eta muntaren hazkundea gizartearen baitako indarkeriaren hazkunderekin lotu ohi da eta, ildo horretan, gero eta larritasun handiagoa eragiten du. Kezka hori plazara ere ateratu da eta, ondorioz, norbaitek zerbait egin beharko lukeela aditzen dugu sarritan.

Gizartearen baitako indarkeriaren hazkundea

- Gizartearen baitako indarkeriaren arrazoiak konplexuak dira, baina azkenaldian gora egin izana badirudi gure inguruko gizarte ereduaren eta

gure gizarteak transmititzen dituen balioen eta kontrabalioen fruitua izan dela; izan ere, gizarteak ez du asmatu erantzukizunean eta giza balioen banakako eta taldekako errespetuan oinarritutako printzipioak ezartzen gehiegizko autoritate printzipioen orde.

Gazte indarkeria, berriz, gazteek bizitze eta gizarteratze prozesua gauzatzen duten esparru guztietan jazotzen da; ez, ordea, eskolan bakarrik edo eskolan nagusiki. Izan ere, indarkeria eragiten duten arrazoiak eskolatik kanpokoak dira eta ikasle kopuru txiki batengan dute eragina, baina oso egoera kezagarriak sortzen dituzte eta, kontzentrazioaren ondorioz, ikusgarriagoak dira eskolaren esparruan.

Egoera horri guztiari aurre egiteko, gizarteak eskolara jotzen du beti erantzun bila, eta egoera horren gaineko errua egotzi ere egiten dio; badirudi ahaztu egiten duela ikasleak, ingurune horretan ez ezik, beste ingurune batzuetan eta beste bide batzuen bitartez ere hezten direla. Alde horretatik, eskolak apustu garbia egiten du bizikidetasunean heztearen alde baina, maiz, bakarrik sentitzen da ahalegin horretan.

Gizarte konplexua sortu da eredu bakarrean oinarritutako gizarteraren orde. Garai berriak autonomia, askatasun eta berdintasun balio berriak ekarri ditu. Ez ditugu inola ere gutxietsi behar, positiboak dira, baina, aldi berean, familia antolatzeke modu berria, familia zaintzeko denborarik eza, familiartereko heziketa ereduaren krisialdia eta komunikabideek transmititzen dituzten gizarte kontrabalioak gurasoek seme-alabei mugak ezarri ezina eragiten ari dira erlatibismoa nagusi den honetan.

Halako mundu konplexuan, heztea askoz ere zailagoa da, gurasoen eta irakasleen artean hezkuntza dela-eta dagoen nahasmendua lekuko.

Gero eta gatazka gehiago eskolan

Oro har, eskolan ez dago indarkeriaz hitz egiteko berez, gero eta gatazka gehiagoz eta diziplinari eza handiagoaz baizik, baina, hainbatetan, komunikabideen arreta bereganatzen duten gertakari izugarriak jazotzen dira, eta komunikabideok haien berri ematera behartuta daude.

Ildo horretan, bizikidetasun arazoak eta bullyinga betidanik existitu dira hezkuntza arloan baina, zorionez, gizarte kontzientzia handiagoa hartzen ari da azken urteotan arazo horiek guztiak direla eta.

Komunikabideen arreta bereganatzen duten gertaera nagusiak ohiz kanpokoak dira batez ere, baina ikasleen artean gehiegizko eta menderakun-

tzazko jarreraren ondorioz jazotzen diren bizikidetasun arazo eta tratu txar tradizionalak dituzte oinarri. Gehiegizko eta menderakuntzazko jarrera hori fenomeno orokorragoa da ezbairik gabe baina, zorionez, isilpekoa izateari utzi dio azken urteotan eta psikologia, hezkuntza eta gizarte arloko benetako arazo bilakatu da, errotik kendu beharrekoa.

Edonola ere, funtsezkoa da nabarmentzea gurasoek uste dugula ikastetxeak elkarrekin bizi-tzen ikasteko tokiak direla; uste dugu ikastetxeak indarkeria gune direla erakusten duen irudia ez datorrela bat errealitatearekin, bestela, seme-alabak ez genituzkeelako bertara eramango.

Gizarteak bizikidetasunean heztearen alde egitea, indarkeriaren aurkako antidotoa

Aditu guztiak bat datoz hezkuntza proiektu osoa planteatu behar dela indarkeriari aurre egiteko, ikuspegi sozial eta prebentziozkoa izan den duena, bizikidetzaren balioak sustatuko dituen eta gizarte osoa erakarriko duena ahaleginera.

Gogorarazten digute eskola ez dela nahikoa bere kabuz eta, haurrak hezteko, tribu osoa behar dela. Behin eta berriro esaten digute gizarteak kontzientzia aktiboa hartu eta esku-hartze aktiboa izatea ez dela nahikoa egun hurrei eta nerabeei transmititzen dizkiegun balioak modu esanguratsu batean aldatzeko.

Dena dela, guztiok legez eta demokratikoki aukeratu eta onartzen ditugun arau garbiak xedatzen dituen, gurasoek eta irakasleek haurrak gizarteratzeko eginkizuna dutela argi eta garbi duten eta haurren iritzia aintzat hartzen den giroan, pentsatzekoa da indarkeriazko arazo gutxiago sortuko direla pertsonen artean arau arbitrario, inkoherente eta bidegabeko gizarterean baino.

Horrenbestez, ezinbestekoa da gizarteak bizikidetasunean heztearen alde egin dezan lortzeko estrategia abian jartzea baina, horretarako, erakunde guztiek eta gizarte eta ekonomia arloko estamentu guztiek hartu behar dute parte, guztiok garen neurrian egungo egoeraren arduradun. Prebentzio neurriak hartzeko garaiz gabiltza oraindik, baina ezin dugu denborarik galdu.

Gurasoen erantzukizuna eta esku-hartzea

Guztiz beharrezkoa da gurasoek gure seme-alabak heztearen arduradun nagusiak garela uler dezagun: gurasoek modu jakin batean (ongi ala gaizki) hezi ditugulako dira diren bezalakoak. Ildo horretan, irakasleen eginkizuna garrantzi handikoa da baina, edonola ere, osagarria.

Gure haurrak eta nerabeak besterenganako (hala nola, desberdina edo ezindua denarenganako) errespetuan hezi behar ditugu baina, batik bat, botere abusuak eta irainak biktimarengan pizten dituen sentimenduekiko eta saminarekiko enpatia sustatu behar dugu.

Muga argiak ezarri behar dizkiegu seme-alabei eta, batez ere, muga horiek beharrezkoak zergatik diren ulertzen lagundu behar diegu.

Euren ekintzen gaineko erantzukizuna indartu behar dugu gure haurren eta nerabeen artean, eta inola ere ezin diegu garrantzirik kendu euren gehiegikeriei, "haur kontuak" direlakoan.

Era berean, kontzientzia harrarazi behar diegu gehiegikeriak jazotzen jarraitzeko bide ematen dugula gure isiltasunaren bidez eta horren ardura guztiona dela.

Ezinbestekoa da administrazioak eta gizarte osoak erabakitasunez babestea familiak hezkuntza prozesuan parte hartzea eta gurasook argi eta garbi izatea funtsezkoa dela gure seme-alaben ikastetxeko hezkuntza eta bizikidetzaren planetan eta arauetan parte hartzea.

Gurasoek areago hartuko badute parte, beharrezkoa da hezkuntza sistemak hezkuntza arazoak konpontzen laguntzen diela antzematea. Izan ere, inork ez ditu horretarako trebatu, baina guraso eskolak irtenbide bat izan liteke.

Ildo horretan, gurasoek esku har dezaten lortzeko, zeharka hurbiltzeko estrategiak erabili beharko genituzke, alarmismorik piztu gabe. Izan ere, gurasook badugu interesik telebista, Internet eta bideo jokoak zuzen erabiltzeari buruzko argibideak eman diezazkiguten edo irakasleak gurekin bil daitezten ikasturte hasieran, ikastetxeko arauak edo bizikidetasun planean parte hartzeko modua argitzearren.

Ikus-entzunezko komunikabideen ardura balioen eraketan

Ikus-entzunezko komunikabideek gazteriari proposatzen dizkioten mezu eta erreferentziazko eredu nagusiak arrakasta merkeari, azalkeari eta errealitatek ihes egiteari buruzkoak dira. Lan merkatuak, ordea, prestakuntza handia, lehiakortasuna eta bizirik jarraitzeko banakako borroka saritu eta eskatzen du. Hau da, zentzugabekeria izugarria egiten dugu: gazteak erosotasunean eta ahalleginik ezan hezi baina, ondoren, ikaragarri lehiakorra eta latza den gizartean barneratu.

Esate baterako, 4tik 12 urtera bitartek haurrek eskolan ematen duten ordu kopurua telebista ikusten ematen duten ordu kopuruaren kopuru bera

da. Denbora horretan, haurrentzako programek programa guztien % 25 baino ez dute egiten eta, gainera, gurasoen bi herenek argi eta garbi onartzen dute ez dituztela kontrolatzen euren seme-alabek ikusten dituzten programak.

Hezkuntza sistemaren erantzukizuna

Eskola esparru ezin egokiagoa da kultura arteko bizikidetzaren sortzeko eta, hortaz, hezkuntza sistemak bizikidetzaren hori gauzatzeko beharrezko balibide guztiak erabili behar ditu.

Hezkuntza sistema herritartasunean heztearen alde egiten ari da jada baina, orain arte, eskola bakarrik sentitu da ahalegin horretan. Ildo horretan, irakasleek diote etengabeko tirabirari egin behar diotela aurre zenbait gurasorekin eta, tirabirari horretan, aginpiderik gabe, prezioz gainezka eta kontrolatuta sentitzen direla. Ondorioz, gizartearen berehalako babes moralala aldarrikatzen dute.

Azken batean, bizikidetzaren gizartearen eraikuntza da. Harremana baldin badago, gatazka ere dago eta, beraz, inoiz gertatu beharreko gatazkei aurre egiten jakin behar dugu eskolan. Horretarako, hobetu nahia izan behar dugu helburu eta hezkuntza arloko aukeratzat hartu behar ditugu.

Eskolako bizikidetzaren arazoei aurre egiteko, finean, bizikidetzaren planak egin behar ditugu, eredu orokor eta osoa hartuta oinarri: orokorra, hezkuntzan parte hartzen duen erkidego osoa (ikasleak, gurasoak eta irakasleak) bereganatu behar duen aldetik, eta osoa, prebentzioa, harremanak eta, azkenik, sistema hertsagarriak biltzen dituen aldetik.

Gatazkei harremanen ikuspegitik heltzeko, euren arteko desadostasunak ebazten lagundu behar zaie gatazkan murgildu diren alderdiei baina, horretarako, haurrak eta nerabeak abilezia sozialetan eta emozionaletan hezi behar dira; gainera, heziketa horrek hezkuntza osoa ere osatzen du, zalantzarik gabe, prebentzio efektua duenez gero.

Hezkuntza sistemak aginpide positiboa sustatu behar du, haurra gizabanako edo taldekide gisa garatzen laguntzeko helburua duena benetan, baina hori ez da posible eskola ez bada ingurunean txertatzen. Alde horretatik, eskola erkidegoaren zati bat delako ideia sendotu behar dugu, eta hezkuntza prozesuan erkidego osoa parte hartu behar duelakoa.

Azken batean, mugak ezarri eta bizikidetzaren arauak bete beharra ulertzen lagundu behar diegu gazteei, eta muga eta arau horiek xedatzen parte hartzen irakatsi behar diegu, prozedura demokratiko eta partaidetzazkoen bitartez.

Komunikabideen eginkizuna gizartea ohartaraztea dela eta

Eskolako bullyingari buruzko informazioa oso egokia izan daiteke gizartea eta, batik bat, ikasleak eurak haren garrantzia ezin arbuiauz eta gehiegikeria eta menderakuntza mota oro baztertu beharraz ohartarazteko.

Komunikabideek ematen duten informazioak arazoa konpontzen lagunduko badu, baina, zorroztza izan eta behar bezala bereizi behar du eskolako gatazken eta diziplinarik ezaren (eskolako bullyingaren) eta gizartearen baitako indarkeria areagotzearen artean, arrazoi batzuk komunak izan badaitezke ere, oso bestelako fenomenoak direlako bata bestearen aldean:

- Ez du alarmismoan erori behar.
- Arazoa ez du eskolan bakarrik ardatzu behar.
- Ez ditu ikastetxe eta talde jakin batzuk estigmatizatu behar.
- Eskolako bullyinga orain arte ezkutuan egon den eta, gizarteak arazoaren kontzientzia handiago hartu izanari esker, deuseztatu egin behar den fenomeno dela adierazi behar du.
- Eskolan gatazkarik edo indarkeria handiko egoerarik jazotzen bada, ez du xehetasun morbosorik eman behar, arazoa konpontzen ez laguntzeaz gain, salatzen diren ekintzak imitatze gogo piztu ere egin dezakeelako horrek, berriaren protagonista bihurtu nahi izate hutsagatik.
- Ez ditu alde batera utzi behar bizikidetzaren alderdi positiboak eta bizikidetasunezko giroa berreskuratzeko egindako ahaleginak.
- Gizarte osoak bizikidetasunean eta besterenganako errespetuan egokiro hezten esku hartu eta ardura hori onar dezan saiatu behar du.

Ikasleak, euren hezkuntzaren erantzunkide

Adinarekin bat, ikaslea bere hezkuntzaren erantzunkide sentitzen ez den artean, ezer gutxi dugu egiteko.

Izan ere, beharrezkoa da ikasleek sentitu egin dezaten bizikidetzaren garrantzizkoa dela, barne funtzionamenduari buruzko arautegia euren ere badela. Horretarako, ostera, prozesuan esku hartu behar dute, ikasgelako itunak eta elkarren arteko itunak ere egiten saiatuz.

Ez da nahikoa mugak ezartzea. Aitzitik, muga horiek beharrezkoak zergatik diren ulertzen lagundu ere egin behar zaie.

Azken finean, ikasleen eta irakasleen artean errespetuzko eta partaidetzazko giroa izatea ezinbestekoa da proiektuak arrakasta izanen badu.

Udalek bete dezaketen eginkizuna

Hiri Hezitzaileen Gutunak adierazten duenez, "hiriek, bai handiek eta bai txikiek, inoiz baino aukera gehiago dituzte hezteko".

Hori dela-eta, udalak bizikidetasunean hezteko proiekturen batean murgil daitezke, eta horixe egin behar dute, banakoarengandik hurbilen dagoen administrazioa osatzen dutelako eta, gainera, eskumen esanguratsuak dituztelako, besteak beste, segurtasunaren, gizarte zerbitzuen, gizarte sustapenaren eta gizarteratzearen, kulturaren, kirolaren, aisialdiaren, irakaskuntza sustatzearen eta nahitaezko eskolatzea bete egiten dela zaintzearen alorrean. Orobat, enpleguaren, gizarteratzearen, drogaren aurkako borrokaren eta gizarte eta kultur dinamizazioaren alorrean ere lantzen dute programarik.

Hau da, udalak euren gaitasunak aplikatu edo indartzeko moduan daude, indarkeriaren kultura errotik desagerrarazteko eginkizun komunean laguntze aldera, eta, horretarako, kultur, kirol eta aisialdi arloko programak dituzte eta, hainbatetan, baita Gazteria zinegotziak ere.

Berebat, gizarte eta kultur arloko eta enplegu arloko animazio programak ere dituzte, une jakin batean sistemak laguntzea behar dutenek aurrera egiteko, eta gizartea ohartarazi, informatu eta mobilizatzeko kanpainak abian jartzeko gaitasuna ere dute.

Azkenik, udaltzaingoa dugu, hurbiltasuna (hala hitzez hitz, nola hitzaren adierarik zabalenean) aintzat hartzeko moduko balio erantsi bihurtzen duena.

Udalek abian jar lezaketen programaren adibide gisa, konpromiso formala onartzeko proposa liezaioke lehenik eta behin osoko bilkurari, gizarteak bizikidetasunean heztearen alde egiteko foru estrategiaren esparruan lan egiteko. Proposamen horrekin batera, udalerriko egoeraz hausnartu eta hura ikertu ere egin beharko lukete, eta baita hainbat ekimen espezifiko abian jarri ere.

Udalen Federazioak, berriz, ekimen honi atxikitzen zaizkion udalek gauza litzaketen ekimenen zerrenda aztertu eta egin lezake.

Hezkuntza ez-formala: aisialdia

Ikastetxe batzuk, irakasle batzuk, emakumeak laguntzeko zentroak, osasun etxeak, gazte elkarteak, gobernuz kanpoko erakundeak, prebentzio taldeak, haur eta gazte taldeak, elkarteekin jarduten

direnak eta gizarte zerbitzuak egiten ari diren lana itzela dela onartu beharra dago.

Hala ere, apustu argiagoa egin behar da auzo-etako haur eta gazte elkarteetan, aisialdiko heziketa-aren, hezkuntza ez-formalaren alde, ezinbesteko lana egiten dutelako gizartetik kanpo geratzeko arrisku gehien duten taldeekin. Horretarako, bitarteko eta diru laguntza gehiago eman behar zaizkie, eta gazteentzako guneak eta baliabideak gehiago aprobetxatzeko politikak aplikatu behar dira.

4.1.7. HAURRAK INTERNETEN AURKA BABESTEKO KANPAINA

2005eko azken hiru hilabeteetan, arartekoak eta Protégeles elkarteak hainbat ekimen jarri dute abian, haurrak Interneteko eduki desegokiak aurka babesteko arauak zabaldu eta gurasoak bitarteko horrek hezkuntza arloan eskaintzen dituen aukera guztiak segurtasunez baliatu beharraz ohartarazteko.

Europako Kontseiluak berak ere adierazi du kezka gai honen inguruan, eta erantzukizuna guztioi dagokigula gogorarazi digu: sarriegitan euren seme-alaben kontsumo mediatikoaren gaineko erantzukizuna alde batera uzten duten gurasoei, bete lezakeen eta bete beharko lukeen eginkizun hezitzailea betetzen ez duen eskolari eta, dudarik gabe, sektore hau neurri batean edo bestean arautu beharko luketen administrazioei.

Era berean, joan den urrian autonomia erkidegoetako eta Espainiako arartekoa koordinatzeko jardunaldiak egin dira Alacanten, eta haurren eskubideak babesteari buruz bakarrik jardun dute. Bertan ondorioztatu denez, haurrak teknologia berrien eta, bereziki, Interneten arriskuen aurka hobeto babesteko neurriak onartu behar diren kontzientzia harrarazi behar zaio gizarteari.

Izan ere, mundu globalizatu honetan, Internet ezinbesteko bitarteko bilakatu da, eta hezkuntza eta kultur arlora ekarri dituen onurek mugari historikoa finkatu dute gizakiaren bilakaeran, inguruko errealitatearen gaineko pertzepzioa eta ulermena aldatu eta handiagotu baitute.

Hala ere, Internetek haurrentzat dituen abantailak ukaezinak diren neurri berean, arriskuak ere halakoxeak dira, euren heziketan desegokiak edo arriskutsuak diren edukiak ugaritu egin direlako. Haurrek teknologiaren aukerak baliatu dituzte, eta bakarrik nabigatzen dira guraso askori guztiz arrotza zaien harreman eta ezagutza mundu berri batean.

Galdekatu egin diren Europako haurren % 41 eduki kaltegarri eta galgarrietan (pornografia arloaz kanpokoetan ere) barrena ibili dira sarean, nahi gabe. Izan ere, ugariak dira indarkeriazko edukiak eta eduki arrazistak eta xenofoboak dituzten orrialdeak, bulimiaren eta anorexiaren apologia egiten dutenak, etab. Era berean, Internet bidezko delinkuentziaren ugalketa ere oso arriskutsua da haurrentzat.

Haurrek argi eta garbi sexuaz mintzatzen diren txatetan eta eztabaidetan parte hartzen dute sarri eta, bertan, jazarri egiten zaizkie edo, guztiz tolesgabe, euren datuak ematen dituzte. Ildo horretan, inkesta erantzun duten 10 urteko haurren % 10ek esan dute hitzordua egin dutela Internet bidez ezagutu dituzten pertsonekin.

Haurrek Interneten aurki ditzaketen arrisku gehienak ez dira berriak, baina bai, ordea, askoz handiagoak eta, batez ere, ugariagoak, balizko harremanen kopurua etengabe hazi da eta. Gainera, milaka orrialde berri sortzen da egun batetik bestera eta, ondorioz, izugarri zaila da guztiak kontrolatzea.

Internet enparantza publiko itzel batera begira dagoen leihoa da eta, hari esker, gure seme-alabek harreman berriak sor ditzakete, edozeri buruzko informazioa eskura dezakete, edonor ezagut dezakete eta edozer ikus dezakete.

Gurasook seme-alabak mundu errealean egoera arriskutsuei aurrea hartzeko gai izan daitezen hezteko kezka izan dugu beti eta arrotzekin ez hitz egiteko, ezezagunen oparirik ez hartzeko eta seguruak ez diren kaleetan ez ibiltzeko esan diegu behin eta berriro baina, sarritan, ez gara ardurtzen Internet bidez dituzten harremanez.

Ulertu beharra dago, egun, Internet mundu erreala dela gure seme-alabentzat. Kanean dagoen guztia Interneten ere badago; dena: bai ona, bai txarra. Gure seme-alabak, ordea, euren gelan bakarrik daudela sartzen dira askotan Interneten, batere kontrol edo aholkularitzarik gabe eta, hainbatetan, oso txikiak direla.

Egoera hori ikusirik, arartekoak eta Protégeles elkarteak haurrak Interneten aurka babesteko kanpaina jarri dute abian, honako helburu eta ekintza hauek finkatzen dituena:

HELBURU NAGUSIA

- Gurasoek, hezitzaileek eta haurrek eurek Interneteko arriskuen aurka babesteko moduari buruz duten ezagutza hobetzea, bitarteko horren aukera paregabeak hobeto baliatu ditzaten.

EKINTZAK

- Gizartea ohartarazteko publizitate kanpaina
- Arazoa ezagutarazteko mahai ingurua
- Ikasleei eta gurasoei arazoaren berri emateko solasaldiak antolatzea ikastetxeetan
- Ziberzentro eta liburutegi publikoetan haurrak Interneten ibiltzeko aukerak arautzeko proposamena

GIZARTEA OHARTARAZTEKO PUBLIZITATE KANPAINA

Eguberriekin bat, arartekoaren erakundeak publizitate kanpaina jarri du martxan. Kanpainaren eslogana “Bakarrik utziko al nauzu?” izan da, eta helburuak honako hauek izan dira:

Helburu espezifikoak

Gurasoak Internetek eskaintzen dituen aukera onuragarriez eta gurasoen eta seme-alaben arteko eten digitala txikiagotu beharraz ohartaraztea

Haurrak nahi ez ditugun edukien aurka babesteko aholkuen eta bitartekoen berri ematea

Ekintzak

Xede biztanleria: 13 urtetik beherako haurren gurasoak

Publizitatearen bitartekoak: honako gidoi hau izan duten iragarki laburrak ematea irratian.

Soinua/giroa

Familia bat afaldu egiten ari da sukaldean, mahai tresnak entzuten dira... Bat-batean, agindu bat entzun da: “Eseri ondo!”

1. pertsonaia [haur ahots nabarmena duen haurra]
“Aita, ama, afalondon ezagutzen ez dudan norbaitekin leku batera joatekotan gelditu naiz. Denerarik omen dago han!”

2. pertsonaia [aita edo ama]
“Zer?”

1. pertsonaia [haur ahots nabarmena duen haurra]
“Bai, Interneten ibiliko naiz!”

1. esataria

“Seme-alabak mundu errealean babesten badituzu, zergatik ez dituzu Interneten babesten? Ibil zaitezte batera mundu berri horretan, eta lagun iezaiezu seguruago nabigatzen!”

2. esataria

Nafarroako arartekoa. “Haurren alde!”

Gurasoek haurrak babesteko neurrien berri ematen duten 120.000 informazio diptiko argitaratu eta tokiko prentsan tarteko gisa banatzea

Kanpainako 5.000 kartel argitaratu eta banatzea

Kanpainaren kostua 12.000 eurotik gorakoa izan da, eta Nafarroako arartekoak ordaindu du osorik.

Diptikoak arriskurik ohikoenetako batzuei buruzko oinarrizko informazioa ematen zuen, eta Interneten seguruago nabigatzeko aholkuak ere ematen zituen.

PADRES, HIJOS E INTERNET

Sea consciente de que a través de Internet sus hijos e hijas acceden a un nuevo mundo de relaciones y conocimientos. Las ventajas de Internet son indiscutibles, pero los padres y madres no debemos olvidar que:

- Un 41% de los niños acceden, sin buscarlos, a contenidos inadecuados.
- El 25% de los menores facilitan ingenuamente datos personales a través de Internet
- Un 15.5% de los alumnos/as de Primaria y un 47.5% de los de ESO se ha sentido acosado/a sexualmente en los Chats.
- Un 10% de los menores ha acudido solo a una "cita a ciegas" con personas que han conocido a través de Internet.

Trate de conocer y usar Internet para poder compartirlo con ellos. Pero si esto no es posible, sepa que los principios y actitudes que trata de inculcarles cuando se relacionan con su entorno, son perfectamente válidos para Internet:

- Establezca unas normas razonables de uso y tiempo dedicados a Internet.
- Mantenga un diálogo constante sobre sus experiencias en Internet.
- Aconséjele que no hable con extraños y evite los lugares peligrosos.
- Controle las posibles citas e insístale en que le informe de los intentos de contactar por parte de desconocidos.
- Recuérdele que no debe facilitar fotos ni datos como su nombre, edad, sexo, dirección, colegio, teléfono, etc. a personas o servicios desconocidos.
- Aconseje a sus hijos que no participen en debates o conversaciones agresivos, amenazantes u obscenos.

Si además usted ya es usuario de Internet, haga de su uso una experiencia familiar compartida. Es la mejor manera de ayudarles y protegerles poniendo en práctica algunos consejos:

- Ayúdeles a localizar lugares que se adapten a sus gustos, lugares seguros para niños, navegadores infantiles, como Amiwweb, y portales y directorios para niños, como Cuervoblanco, Surfnetkids, Chaval.es, Kids-space, Yahoo!ligans o Kidsdomain.
- Diga a sus hijos que utilicen cuentas de correo gratuitas para tratar con personas o servicios desconocidos y que no faciliten la cuenta personal de su servidor.
- Cree una cuenta nueva de usuario para el niño y si lo cree oportuno instale en ella un filtro de contenidos inadecuados para menores como **Optenet** o **Filtrar**. Si no sabe cómo hacerlo visite las páginas www.navegacionsegura.es o www.internetsegura.net.
- El software de filtrado puede ayudarle también a controlar las horas del día en las que está conectado a la Red. No obstante tenga en cuenta que la utilización de estos filtros –que no son perfectos– no puede sustituir la labor educativa orientada a formar al menor no solo en su uso actual de Internet sino como personas adultas de la sociedad en la que van a vivir.
- Si se encuentran alguna página de contenido racista, que haga apología del terrorismo, que incite a la anorexia, que contenga pornografía infantil, etc. puede realizar una denuncia anónima en www.protegeles.com. Y si necesita ayuda o consejos sobre Internet puede solicitarlos en contacto@protegeles.com.

ARAZOA EZAGUTARAZTEKO MAHAI INGURUA

Kanpainaren edukietan sakontze aldera, egoki iritzi zaio arazoaren berri emateko mahai ingurua antolatzea, ikastetxeetako arduradunentzat eta guraso elkarteentzat batez ere.

Helburu espezifikoak

- Gurasoak gai honi buruzko ezagutzan sakondu beharraz ohartaraztea
- Kanpainaren harira finkatutako helburuak eta ekintzak ezagutaraztea
- Ikastetxeetan bertan jarduteko plana eskaintzea gurasoei eta irakasleei

Mahai ingurua abenduaren 20an egin da, Iruñeko Iruña Park Hotelean, eta haurrak teknologia berriek dakartzaten arriskuen aurka babesteko Protégeles elkarteko lehendakari Guillermo Cánovas Gaillemín jauna, Delitu Telematikokoetarako Guardia Zibileko Taldeko komandante Juan Salom Clotet jauna (Espainiako aditu nagusia gaizkile telematikoei jazartzen) eta Benjamin Tudela bigarren hezkuntzako institutuko irakasle eta zuzendari Manuel Campillo Meseguer jauna izan dira bertan.

Agerraldian, Manuel Campillo jauna azaldu du informazio eta komunikazio teknologia berriak pixkana-pixkana unibertsal bihurtzea mugarri historikoa izanen dela gizakiaren bilakaeran, inguruko errealitatearen eta bizileku duen munduaren gaineko pertzepzioa eta ulermena aldatu eta handiagotuko baitute. Teknologia berriek ekarri duten gizarte iraultza horrek, ordea, ez du eragin berbera guztiongan. Izan ere, "eten teknologiko" delakoaren ondorioz, teknologia berriak euren errealitate pertsonalean eta profesionalean barneratu dituztenak eta, dela adinagatik edo dela gaitasunagatik,

etorkizuneko aukera hori galtzen ari direnak elkarrengandik bereiz daude.

Zoritxarrez, badirudi heldu asko eta asko ez direla ohartzen ari komunikazio teknologia berriek haurren nortasunaren eraketan dagoeneko duten eginkizun erabakigarriaz; izan ere, ez dute trebakuntza eta informazio nahikoa seme-alaben munduan hain presente dauden bitarteko berri hauek erabiltzeko.

Guillermo Cánovas jaunak, berriz, hainbat azterketa aurkeztu ditu. Azterketok egin berriak dira eta, diotenez, Internetek haurrentzat dituen abantailak ukaezinak diren arren, arrisku handiak ere egon badaude, kaltegarriak, desegokiak edo arriskutsuak diren edukiak ugaritu egin direlako esparru honetan. Pornografiaraino gain, indarkeriazko edukiak eta eduki arrazistak eta xenofoboak dituzten orrialdeak, drogazaletasunera eta delituak egitera bultzatzen dutenak, taldekideak suntsitzen dituzten sektetan sartzera bultzatzen dutenak eta bulimiaren eta anorexiaren apologia egiten dutenak ere ugariak dira sarean.

Interneten arriskuak are handiagoak dira haurrek beste pertsona batzuekin zuzeneko harremanak izateko sareko aukerak (eztabaidak eta txatak) erabiltzen badituzte baina, edonola ere, arriskurik handienari txatetako solaskideei euren datuak (hala nola, telefono zenbakia eta helbidea) erabat tolesgabe ematen dizkieten haurrek egin behar diote aurre.

Egia da ez dugula alarmismoan erori behar, baina egia da ere ez dugula errealitatea funsgabea edo hutsala bailitzan tratatu behar.

Hainbat datu aipatu ditu Guillermo Cánovasek, eta honako hauek dira esanguratsuenetako batzuk:

ANTZEMAN DIREN ARAZO NAGUSIAK

Inolako iragazkirik gabe sartzen dira sarean	% 86
Internet ez dute erabiltzen informazio eta heziketa iturri gisa; aisialdia emateko bakarrik erabiltzen dute	% 66
Zailtasunak dituzte haurrentzako berariazko edukiak aurkitzeko	% 60
Inork ez die eman oinarrizko segurtasun arauak buruzko informaziorik eta zailtasunak dituzte internet erabiltzeko	% 55
Txatetan sexualki jazarri zaizkiela diote	% 44
Kopia piratak eta legez kontrako beste ekintza batzuk egiten dituzte internet bidez	% 40
Haurrentzat egokituta ez dauden tokietan sartzen dira interneten (ziberzentroetan)	% 36
Maiz eskuratzen dituzte desegokiak diren edukiak	% 33
Jokabide arriskutsua dute txatetan eta euren datuak (hala nola helbide eta telefono zenbakia) eman dizkiete ezezagunei	% 27
Internet bidezko jokoekiko adikzioa dute neurri batean edo bestean	% 23
Helduentzako berariazko txatetan sartzen dira	% 18
Denbora gehiegi (astean 10 ordu baino gehiago) ematen dute interneten	% 15
Internetekiko adikzioan erortzeko arriskuan dago	% 11
Hitzordua egin dute internet bidez ezagututako pertsonekin:	% 14
Ez diote beste inori aipatu ezezagun batekin hitzordua egiteko asmoa zutenik	% 50
Espero ez zuen beste pertsona bat aurkitu du	% 64
Heldu bat aurkitu du	% 14

Azkenik, Juan Salom jaunak adierazi du gaizkileek berehala ikasi dutela izena eman gabe jarduteko sareko aukerak baliatzen, eta zailtasun tekniko eta juridiko handiak daudela gaizkileei jazartzeko; gainera, delitu asko eta asko Espainiatik kanpo egiten omen dira eta, horrenbestez, mugez haraindiko delituak dira. Bere ustez, ezinbestekoa da Internetek zigorrak gabeko gunea izateari utz diezaion eta sarean jarduten diren gaizkileei ahal bezain modurik eragingarrienean jazartzea.

Hala eta guztiz ere, hori lortzea ez da nahikoa, haurrentzat kaltegarriak edo desegokiak diren baina legez kontrakoak ez diren gune ugari baitaude sarean. Guneok legezkoak direla-eta, epaileek ezin dituzte zigortu eta, horregatik, funtsezkoa da neurriak hartzea, haurrek halako edukiak eskura ditzaten galarazi edo, gutxienez, eragozteko.

Alde horretatik, haurrek eurek Internet arduraz eta seguru erabili beharraren kontzientzia hartu eta halako jokabideetara ohitzea ezinbestean egin beharreko lana da baina, horretarako, familiek eta ikastetxeek ere esku hartu behar dute.

IKASTETXEETAN BERTAN JARDUTEKO PLANA

Gomendioak ezagutarazte aldera, beharrezko jo da solasaldiak antolatzea Nafarroako udalerrietako ikastetxeetan bertan.

Helburu espezifikoak

- DBHko 2. eta 3. mailako ikasleei oinarrizko segurtasun arauak jakin eta errespetatu beharrene garrantzia zuzenean azaltzea

- Irakasleei eta guraso elkartei Interneteko aukerak zuzenean azaldu eta haurrak nahi ez ditugun edukien aurka babesteko aholkuen eta bitartekoen berri ematea

Mahai inguruan bertan, eta baita postaz ere, solasaldiak ikastetxeetan bertan egiteko aukera eman zaie Nafarroako ikastetxe guztiei. Solasaldioak 2006. lehenengo hiru hilabeteetan egin dira, eta arartekoak antolatu eta Protégeles elkarteko profesionalek eman dituzte. Txosten hau egin duguneko, Nafarroako hamabi udaletan baino gehiagotan egin dira baina, nolana ere, 2006ko urteko txostenean emanen ditugu ekimen honi buruzko datuak.

4.1.8. LEHEN HEZKUNTZAKO UNITATE DIDAKTIKO BERRIAK ARGITARATZEA

Aurreko urteetan gauzatutako ekimenaren ildoan, unitate didaktiko berriak argitaratu dira 2005. urtean lehen hezkuntzako ikastetxeentzat. Zehatz-mehatz, honako material hauek ekoitzi eta banatu dira:

Material guztien edukia duen CDA

Paper zorroa 5., 6., 7. eta 8. unitateak

Paper zorroa 9., 10., 11. eta 12. unitateak

Paper zorroa 13., 14. eta 15. unitateak

Paper zorroa 16., 17., 18., 19. eta 20. unitateak

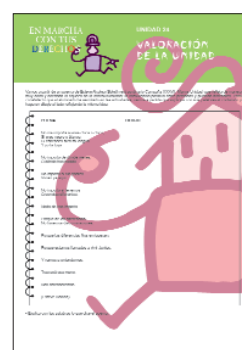
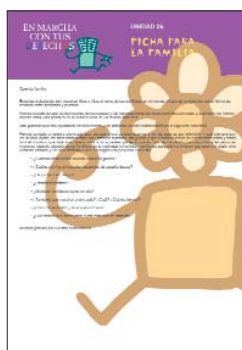

Paper zorroa
21., 22., 23., 24. eta 25. unitateak

Paper zorroa
26., 27., 28., 29. eta 30. unitateak

Hainbat fitxa

4.2. EMAKUMEZKOAK

Arartekoaren eginkizuna herritarren eskubideak babestea da eta, horretarako, lau tresna mota erabiltzen ditu: kexak erantzutea, txosten bereziak egitea, bitarteko aritzea eta herritarren eskubideak sustatzeko ekimenak.

Jarraian, 2005. urtean tresna mota bakoitzaren bitartez emakumea laguntzeko gauzatu ditugun ekimenen berri emanen dugu.

4.2.1. EMAKUMEZKOEK AURKEZTUTAKO KEXEI ERANTZUTEA

2005. urtean barrena, emakumezkoek 182 kexa aurkeztu dituzte guztira erakundearen aurrean. Kexa horietako asko ez dagozkie berariaz emakumezkoek; aitzitik, askotariko arloei buruzkoak dira, hala nola, ogasunari eta hirigintzari buruzkoak. Beste kexa batzuk, aldiz, emakumezkoengan berariazko eragina duten arazoei buruzkoak dira edo, emakumezkoak familia zaintzeaz gehiago arduratzen direlako, nagusiki haiei egokitzen zaizkien arazoei buruzkoak.

EMAKUMEZKOEK AURKEZTUTAKO KEXAK ERAGIN DITUZTEN ALORRAK	Kexa kop.
Osasuna	37
Hirigintza eta etxebizitza	29
Lana, gizarte segurantzaren eta atzerritarren	19
Gizarte ongizatea	17
Hezkuntza	16
Justizia	14
Barnea eta zirkulazioa	9
Ingurumena	8
Beste batzuk	33
GUZTIRA	182

Ikus daitekeenez, emakumezkoak osasun arloaz kexatzen dira gehien, zehatz-mehatz, adimen osasunaren alorreko laguntzaz, antzutasunaren aurkako tratamenduez, itxaron zerrendez, ginekologia kontsultez, bularreko minbizia antzemateko azterketez...

Jarraian, hirigintzari eta etxebizitzari buruzko kexak ditugu, baina ez dirudi alde handia dagoenik gizonezkoen aldean.

Lanaren eta gizarte segurantzaren alorreko kexak ditugu ondoren, eta laguntza hartzeko eskubideak onartzeari eta gutxieneko pentsioei buruzkoak dira besteak beste. Hala ere, arartekoak behin eta berriro salatu duen gizarte egoera batekin lotuta daude askotan: nabarmenki eskasa den alarguntasun pentsiotik ozta-ozta bizi diren emakume helduenarekin.

Gizarte ongizatearen alorreko kexak laguntza pentsioei eta emakumezkoak zaintzaile nagusia den aldetik antzematen dituen gabeziak buruzkoak dira berriro ere; hau da, etxeko laguntzari, adimen osasunaren gizarte eta osasun arloko laguntzari, familientzako laguntzei, eta abarri buruzkoak dira.

Hezkuntza arloko gabeziak ere emakumezkoak salatzen ditu batik bat: batez ere, hezkuntza behar bereziak dituzten haurren eta 0tik 3 urtera bitarteko haurren hezkuntzaren alorrekoak.

4.2.2. PROSTITUZIOARI BURUZKO TXOSTEN BEREZIAREN AURKEZPENA PARLAMENTUAN

2005eko apirilaren 13an, arartekoak giza eskubideei eta Nafarroako prostituzioari buruzko txosten berezia aurkeztu du Foru Araubideko Parlamentuko Batzordean.

Ekitaldiak oihartzun handia izan du komunikabideetan, lehenik eta behin, gaiarengatik berarengatik eta, bigarrenik, polemika piztu duelako prostituzio etxeen gaineko kontrol eta zerga ikuskatze eskasa dela eta.

Agerraldian, alor honetan lan egin beharri lehenetasuna emanarazteko arrazoiak argitu ditu arartekoak:

“Prostituzioan aritzea ezkutuko jarduna denez gero, arautu gabekoa, “legez kanpokotzat” joenezakeen azpimundu propioa sortzen du, eta azpimundu horrek prostituzioan aritzen diren pertsonen esplotazioari eta euren oinarritzko giza eskubideak urratzeari bide ematen dio sarri.

Bestalde, jardun honek gizartearen baitan pizten duen gaitzespenak –maiz, hipokrisiaz betetakoak– euren eskubideak gainerako herritarrek aldarrikatzen dituzten modu berean aldarrikatzeko zilegitasunik ez dutela sentiarazten die kaltetuei, nolana hiko gehiegikeriak nozitu behar izan arren. Horrenbestez, ez da harrizkoa babesgabatasun eta bazterketa egoera oso iraingarriak jazotzea esparru honetan, eta askatasunari eraso egin eta tratatu txarrak ematea sarri. Egoera hori, baina, are larriagoa da haurren eta legez kanpoko etorkinen artean.

Prostituten ehuneko txiki batek euren kabuz erabakitzen dute prostituzioan jardutea baina, halakoetan ere, ezin diete ihes egin prostituzioa giza egoerarik iraingarrietako bat izan dadin eta prostitutek euren eskubideak babesteko indarririk izan ez dezaten baldintzatzen duten faktoreei.

Errealitate hau funsgabea bailitzan tratatuta ere, urratzeak oso larria izaten jarraitzen du, sexu

prostituzioan lan egiten duten pertsonak gutxien-goia osatu edo gizartearen zati bat gizarte bazterketako egoera behartu nabarmen hauei sorgor zaien arren. Alde horretatik, demokratikoa den eta gizarte arloan aurreratuta dagoen gizarte batek ez luke onartu behar ongizatea pertsonen kontura eta beste gizaki batzuen kaltean lortzerik, ezta oinarritzko eskubideak salerosterik ere.

Izan ere, erakundeek ez badute egiten, ez nago ziur inork ezer eginen ote duen herritar hauen eskubideak bermatzeko.

Gizarte eta ekonomia aldetik hain konplexua den eta giza eskubideetan halako eragina duen arazoari heltzerakoan, arreta ezin dugu banakoan erreklamazioen erantzun pasiboan jarri, oso litekeena baita halakorik ez izatea, ezta kasuan-kasuan jardutera mugatu ere.

Aitzitik, halako egoeretan, hain zuzen ere, dago arrazoi gehien erakundeek, oro har, eta arartekoak, batik bat, ofizioz esku hartzeko, babesgabetasuna eta gizartearen sentiberatasun eskasa baititugu aldi berean. Behinik behin, horixe ulertu zuen Parlamentuak, ofizioz jardun eta honako hau bezalako txosten bereziak egiteko beharrezko eskumenak eman baitzizkion erakundeari, Nafarroako arartekoa arautzen duen legearen bitartez”

Parlamentuaren aurrean egin duen agerraldian, arartekoak txostenaren atalak zerrendatu eta txostenari ekiteko zailtasunak aipatu ditu:

“Hain zuzen ere, egoera heterogeneo honen ondorioz, zailtasunak ditugu estrategia orokor bakarrean adosteko eta, hori dela-eta, prostituzioa debekatzearen aldeko sistemak, prostituzioa arautzearen aldeko sistemak eta prostituzioa ezeztatzearen aldeko sistemak ditugu aldi berean inguruko herrialdeetan. Asmo onekoak diren arren, sistema horiek guztiak desabantaila handiak dituzte eta, txosten honetan, desabantaila horiek azaldu eta inguruko herrialdeek prostituzioa arautzen duten moduaren ikuspegi zabala eman dugu.

Sistema horiek guztiak desberdintzen dituen bereizkuntza prostituzio askearen eta prostituzio behartuaren artekoa da.

Edonola ere, gizarte eta ekonomia arloan, eta baita etikaren alorrean ere, emakumea esparru honetan sartzera bultzatzen duten arazoiei buruz eztabaidatzen den arren, dakartzan ondorio larriak argi eta garbi daude: familiartetik eta gizartetik kanpo geratzea, osasun fisikoaren eta psikikoaren alorreko arazo larriak, indarkeria eta drogaletasuna.

Illo horretan, oso-oso larria da, behin prostituzioan sartuz gero, emakumezkoak (eta gizonezkoak) prostituziotik ihes egiteko gaitasuna galtzea ia erabat, proxenetek eta klubak jabeek ahal dutena egiten dutelako gehienetan halakorik eragozteko; izan ere, euren negozioa dago jokoan eta, emakumea hertsatu eta kontrolatu arren, jakin badakite inork ez dituela zigortuko. Horregatik, prostitutek ahituta daudenean, gaixotu egiten direnean edo proxenetari inongo etekin ekonomikorik ematen ez diotenean besterik ez dute uzten prostituzioa maiz”.

Arartekoaren ustez, gaiari heltzeko zailtasunak ez dira arrazoi nahikoa, inola ere ez, administrazioak pasiboak izan daitezten:

“Gizarte arloan aurreratuta dagoen gizarte batek gorpil zoroari aurrea hartu eta hura geldiarazten ahalegindu behar du, bazterketaren atzaparretan erori direnak babeste aldera”.

Ondorioak aurkeztu ostean, arartekoak txosten bereziaren **gomendioak** nabarmendu ditu:

1. prostituzioak Nafarroan duen eragin errealari buruzko azterketa osoa egitea
 2. prostituzioan aritzen diren pertsonak laguntzeko plan espezifikoak prestatzea
 3. zerga itzurtzearen eta harekin lotutako delituei buruzko ikerkuntza eta salaketa handitzea, enpresaburuen, lokalen eta proxeneten gaineko zerga ikuskatzea ugarituz.
 4. sektoreko osasun beharrak sakonki aztertzea, emakumeari laguntzeko zentroetako prostituzioaren gizarte eta osasun arloko laguntza programa hedatu eta biziagotzea, osasun arloko ekimenak gai honetan aritzen diren gizarte erakundeekin koordinatuz, eta prostituzioan jarduten diren lokalen gaineko osasun ikuskatzea eta kontrola handitzea.
 5. polizia zerbitzuen arteko koordinazioa hobetzea, sektore honetako gaizkileei modu eragingarriagoan jazartze aldera
 6. funtzionarioak prostituzioari buruzko gai espezifikoetan trebatu eta prostituzioan dabilzan pertsonen aurkako indarkeriari eta tratu txarrei aurrea hartzen esku har dezaten lortzea
 7. prostituzioan aritzen diren pertsonak salaketa jarri nahi izanez gero, informazioa eta justizia izateko aukerak hobetzea
- Agerraldian, arartekoak txostenak jendartearen piztu duen polemika ere aipatu du. Izan ere, txostenak dioenez, “negozio hauek legezko permisibitatearen esparruan jarduten dira zerga arloan, eta

egoera hori amaiarazi behar dugu." Ekonomia eta Ogasun Departamentuko kontseilariak funsgabe iritzi dio baieztapen horri, eta zera erantzun du arartekoak:

"Lehenik eta behin, argitu beharra dago txostenak oinarri dituen datuak 2003koak direla eta, horrenbestez, ezin izan ditugula kontuan hartu Ogasun Departamentuak abian jarri berri dituen ekimenak. Dena dela, espero dugu ekimenok ez direla anekdotikoak soilik izango, eta sektore honetako zerga iruzurrari jazartzeko politika argiaren bat etorriko direla benetan.

Kontseilariak berak onartu duenez, Ekonomia eta Ogasun Departamentuak 2004. urtean finkatu zuen lehenengo aldiz oker bada ere "ostatu" deritzen ikuskatzeko helburua, eta oraindik orain salatu du lehenengo (eta, orain arte, azken) aldiz prostituzio etxe bat zerga arloko delitua egiteagatik.

Bestalde, kontseilariari zuzenean helarazi nion idatzi baten bitartez adierazi nuenez, kontuan izan beharra dago txostenak giza eskubideen urratzean jartzen duela arreta nagusiki eta ez dituela arazoaren faktore eta ondorio guztiak xehe-xehe aztertu nahi, ezta ahal ere. Halere, Parlamentuak egoki irizten badio, arartekoak ez du inolako eragozpenik txosten bereziaren edukia zabaldu eta lan edo zerga arloko ikuskatze lanari buruz dagoen informazio osagarri oro txertatzeko bertan."

Azkenik, eskari bat egin du arartekoak:

"Ezinbestekoa da administrazio publikoek, oro har, eta Parlamentuak, batik bat, modu aktiboagoan esku har dezaten prostituzioak dakartzan arazoak konpontzen.

Azken finean, helburua prostituten gizarte eta osasun arloko beharrei erantzutea da, gizaki aske gisa dituzten eskubideak errespetaraziz, eta, aldi berean, Nafarroan aritu daitezen galaraztea herritar babesgabeak esplotatuz aberasten direnei, zerga arloko presioaren eta poliziaren presioaren bitartez.

Ez dago ahulezia egoera kolektiboak banaka konpontzerik. Sektore honetan antzematen den mugikortasun handia lurraldeen mugez haraindikoa da eta, horregatik, autonomia erkidego mugakideek euren ekimenak hitzartu egin behar dituzte.

Hain zuzen ere, banakako erreklamazioak aurkeztea zaila den babesgabetasun egoera hauetan da ezinbestekoa erakundeak eta, batik bat, arartekoa ofizioz jardutea. Izan ere, erakundeek ez badute halakorik egiten, nork eginen du?"

Ohikoaenez, erakundeak argitaratu egin du giza eskubideei eta Nafarroako prostituzioari buruzko txosten berezia, eta Parlamentuko aldizkari ofizialaren bitartez ere zabaldu du, 2005eko ekainaren 30ean (72. zenbakian). Gainera, gure web gunearen bitartez ere eskura daiteke:

www.defensora-navarra.com/espanol/publicaciones.html

4.2.3. EMAKUMEZKOEN ESKUBIDEAK SUSTATZEKO JARDUERAK

Ohikoaenez, arartekoak lehenetsuneko arreta eman dio 2005. urtean ere emakumezkoen eskubideak sustatzeari, eta aurreko urteetako ekimenei heldu die. Gainera, indarrak gainerako erakundeekin eta elkarteekin batu ditu, genero indarkeriaren aurkako borrokaren alorrean batik bat.

Zalantzarik gabe, emakumezkoen eskubideen egungo egoerari buruzko azterketa orokor orok argi-itzal handiak ditu.

Batetik, ukaezina da gure gizarteak aurrera egin duela emakumeen eskubideen onspen formalean eta emakumeak hezkuntza eta kultura izan eta orain arte debekatu egin zaizkion esparruetan lan egiteko aukeretan.

Era berean, gizarteak kontzientzia handiagoa hartu du nabarmen tratatu txarrak direla-eta, eta biktimak laguntzeko baliabideak handitu egin dira. Ildo horretan, badirudi genero indarkeriari aurre egiteko hartu berri diren legezko neurriak hasi direla ematen fruiturik: Espainiako Kongresuak Genero indarkeriaren aurkako Legea onartu zuenetik, hil egin dituzten emakumeen kopuruak % 12 egin du behera, salaketa kopuruak % 18 egin du gora eta kendu egin diren salaketen kopurua % 12tik % 10era pasatu da.

Aurrerapen horiek guztiak ukaezinak dira baina, eskubideak bermatzeko eginkizuna duen aldetik, arartekoa emakume guztien eskubideak errespetatu daitezen galdatzera behartuta dago, eta oraindik ere nahikoa falta da horretarako.

Ildo horretan, aurrerapenak gorabehera, 2005. urtean 62 emakumezko hil dituzte Espainian, eta horietako 3, Nafarroan. Hau da, egiteko asko dago genero indarkeriari aurrea hartzeko: kontzientzia harrarazteko kanpainak eskasak izaten jarraitzen dute, kultura menderatzaile eta posesiboak presente jarraitzen du gizarteko maila ugarian eta eskoletako hezkuntza ereduak heldu egin behar du oraindik ere baterako hezkuntza lortuko bada benetan.

Nafarroan, berriz, biktimak laguntzeko bitartekoak indartzen segitu behar da eta babes arloan

antzematen diren gabezia handiak zuzendu behar dira: genero indarkeriarekin erlazionatutako auziak epaitzeko epaitegirik ezaren eta epaitegien baliabide eskasen ondorioz, epaitegiak ez dira behar adina bizkorrak eta eragingarriak eta, horrenbestez, lehenbailehen esku hartu beharreko esparrua osatzen dute.

Tratu txarrak hartzen dituzten emakume askok eta askok salaketak kentzeak ere pentsarazi egin beharko liguke, babes sisteman konfiantzarik ez izatearen adierazgarri izan litekeelako hainbatetan, baina, edonola ere, tratu txarrak emateagatiko salaketa kendu duten familien etengabeko jarraipena egiteko sistema ezarri beharko litzateke gizarte arloan.

Halaber, uste dugu beharrezkoa dela tratu txarrak ematen dituztenak laguntzeko programen eragingarritasuna ebaluatzea, egoki irizten bazaio, programok hedatze aldera.

Bestalde, familia, norbere bizitza eta lana batearzteko konpondu gabeko arazoa da oraindik. Etxeko lanen banaketak desorekatua izaten jarraitzen du, emakumezkoak soldatapeko lan munduan sartu direlako baina gizonetzkoek ez dutelako gehiago parte hartzen etxean, eta, ondorioz, emakumezkoek bi lanalditan egin behar dute lan.

Lan munduko diskriminazioak ere bere horretan jarraitzen du: emakumezkoen soldata gizonetzkoen soldata baino txikiagoa da batez beste, % 15 eta % 40 bitartean; emakumezkoen langabezia tasa % 12koa da, gizonetzkoen langabezia tasaren bikoitza ia; eta emakumezkoen % 25ek lanaldi partzialean egiten dute lan, gizonetzkoen artean % 5ek bakarrik egiten duten arren gauza bera.

Diskriminazio horrek erantzukizun handiko karguen alorrean ere jarraitzen du: emakumezkoak Nafarroako Gobernuko goi kargudunen % 24 eta Foru Parlamentuko kideen % 32 baino ez dira, eta emakumezko bakarria dago Nafarroako Gobernuko kontseilarien artean. Egoera, ostera, are okerragoa da enpresa arloan: emakumezkoek goi mailako zuzendaritza postuen % 10 bakarrik dituzte Europan, eta Espainian, % 5.

“Emakumezkoak erantzukizun handiko postuetan izatea ezinbestekoa da. Izan ere, erabakiak hartzeko prozesuetan presentetago ez dauden bitartean, desberdintasunak jarraitu egiten du euren bizitzako esparru guztietan”

Emakumezkoek seme-alabak zaintzeko ardura izaten segitzen dute, eta gizarteak haien esku uzten jarraitzen du funtsean mendekotasun egoeran dauden senitartekoak lagundu eta zaintzea: zaharrak, adimen gaixoak, ezinduak, etab.

Alde horretatik, bereziki kezkaugarria da gure gizarteak bi modutan diskriminatzea emakume etorkinak, egonkortasunik txikieneko lanetan aritu behar dute eta euren jatorrizko kulturako eta hartzen dituen gizarteko balioen artean aukeratzeko dilemari aurre egin behar diote eta. Horregatik, administrazio publikoek emakumezko etorkin guztiek hezteko aukera izan dezaten bermatu behar dute, bereizkeria amaitu egin dadin, eta Konstituzioak onartzen dituen eskubideak (euren kutur balioak gorabehera, hitzartutako gutxieneko balioztat hartu beharrekoak) betiere berma daitezen zaindu behar dute.

Espero dugu, Gobernuak emakumezkoen eta gizonetzkoek aukera berberak izateko lehenengo plana onartu berri duela-eta, gizartearen alor esanguratsu honetako egoera hobetu egiten dela eta delako plana ez dela asmo oneko adierazpen huts izanen, gizarteak modu eragingarrian esku hartzeko beharrezko bitartekoez hornituko dela baizik.

4.3. ZAHARRAK

Honako ekimen hauek gauzatu dira zaharren eskubideak babestearren:

4.3.1. ZAHARREI BURUZKO KEXEI ERANTZUTEA

Gure informazio sistemak zaharrei buruz hartu ditugun kexak behar bezala zenbatzeko bide ematen ez badigu ere, gatazka iturri nagusiak antzemateko bide eman ematen digu. Hain zuzen ere, honako hauek izan dira, kexa gehien eragin dutenetatik gutxien eragin dutenetara ordenatuta:

- Laguntza hartzeko eskubidea onartzea
- Gutxieneko pentsioak
- Laguntza eta alarguntasun pentsioak
- Etxeko laguntza
- Osasun sistemako itxaron zerrendak
- Laguntza medikoa
- Zahar etxeetan egoteko baldintzak
- Ezintasunak onartzeko prozesuak

Aurrez esan dugunez, alor horien gaineko analisia 5. atalean egiten dugu, “2005. urteko kexei buruzko ebaluazio orokorra” izenekoan; beraz, ezer errepikatzea saiheste aldera, urteko txosteneko atal horri lotuko gatzazkio. Nolanahi ere, kapitulu honen beste atal batean aipatuko badugu ere, nabarmentzekoa da inguruko zahar askoren egoera ekonomikoa guztiz bidegabea dela eta, ezbairik

gabe, gizarteak onartu egiten duen diskriminazio mota baten isla dela.

Ohikoa denez, hainbat arazo daude gizarte ongizatearen alorrean, zahar etxeetako tokiak lortzeari eta, batez ere, etxeko laguntza eskasari dagokionez, eta gauza bera gertatzen da osasun arloan.

Jakin badakigu zaharrak oso tolerantzak direla eta ulertu egiten dutela sistema publikoak gabeziak izatea; gainera, kexak aurkezteko zailtasunak (fisikoak eta beste mota batzuetakoak) dituzte. Horregatik guztiagatik, talde ahulzat hartu behar dira eta arartekoaren lanak aurrea hartzea izan behar du alor honetan.

4.3.2. NAFARROAKO ZAHARREN MENDEKOTASUNARI AURRE EGITEKO LAGUNTZARI BURUZKO TXOSTEN BEREZIAREN AURKEZPENA PARLAMENTUAN

2005eko apirilaren 19an, arartekoak Nafarroako zaharren mendekotasunari aurre egiteko laguntzari buruzko txosten berezia aurkeztu du Foru Araubideko Batzordean.

Txosten hori egiteko lana oso neketsua izan zen, 400 orrialdetik gorakoa baita, baina Nafarroako Unibertsitate Publikoko Gizarte Laneko Sailaren laguntza izan genuen; hain zuzen ere, ikerkuntza lan handia egin zuen Nafarroako zaharren mendekotasunari aurre egiteko laguntzaren uneko egoerari buruz, gure erakundeak finantzatu zuena beharrezko hitzarmenaren bitartez.

Agerraldian, arartekoak delako txosten berezia egin izanaren egokitasuna arrazoitu du:

“Erakundera heltzen zaizkigun kexei esker, zaharrek ezintasunen bat sentitzen dutenetik euren etxean gizarte laguntzaren bat izatea lortzen duten arte egin behar duten bide latz eta konplexuaren berri izan dugu; gehiegitan zahar etxe batean sartzera etsitzera behartzen dituen prozesu mingarriarena; zahar etxeetan sartzeko itxaronaldi luzeena; eta zahar etxe batean sartzeko, hil ondoren ere, banakoarengan, familiarlean eta ekonomian dituen ondorioena.

Laguntza ez-formalaren krisialdiaren eta etxeko laguntza eskasaren ondorioz, familia askok eta askok tokia eskatzen dute bidegabeki zahar etxeetan, zaharren nahiei jaramonik egin gabe.

Era berean, laguntza behar dutenentzako tokiak itxaron zerrendak oso luzeak dira baina, aldi berean, jabetza publikoko zahar etxeetako tokien ehuneko handi bat euren kabuz ibil daitezkeen zaharrek betetzen dituzte oraindik ere, nahiz eta joera hori aldatu egiten ari den antza.

Bestalde, hainbat zahar etxetan egon gara, eta geure begiz egiaztatu dugu funtzionamendu araubidea inola ere ez dela izan beharko lukeena. Horietako batzuetan, inolako ezintasun fisiko edo psikikorik ez duten zaharrak ere haurrak bailiran tratatzen dituzte, gehiegi babestu eta, hartara, euren mendekotasuna areagotu eta euren askatasuna murrizten baitute; gainera, zaharrak idatz gabeko arau zorrotzei lotu behar zaizkie eta, arauok barne segurtasunaren edo bizikidetasunaren alorreko irizpideetan oinarritzen badira ere, hainbatetan ez dute izateko arrazoirik.

Arreta eman digu, merkataritza arloko zahar etxe pribatuak (antza, errentagarriak) hedatu egiten diren aldi berean, irabazi asmorik gabeko zahar etxeek zailtasun handiak dituztela finantza aldetik; areago, esan digutenez, instalazioak egokitzeko gutxieneko inbertsioei ere ezin diete aurre egin. Ondorioz, Foru Administrazioak bakoitzarekin duen harreman mota aztertu dugu, baita diru laguntzak eman edo ukatzeko irizpideak eta aplikatzen diren tarifak ere”.

Nafarroako zaharren mendekotasunari aurre egiteko laguntzari buruzko iritzirik orokorra ematera, arartekoak argi-itzalez beteriko errealtateari aurre egin behar diogula adierazi du:

“Foru Komunitateko zaharren egoera Espainiako beste eskualde batzuetako zaharren egoera baino hobea da baina, datu hori gorabehera, Nafarroako zaharren mendekotasunari aurre egiteko laguntza ez da egokia inolaz ere, eta sistemak eskaintzen dituen zerbitzuak oso bestelakoak dira gizarte arloan aurreratuago dauden herrialdeetan ematen direnen aldean.

Aurrera eginen badugu, ezin dugu onartu zahar askok eta euren familiek egunero sufritzen duten dramarekin ohitzea; izan ere, euren etxea eta erreferenteak dena delakoagatik utzi eta zahar etxe batean sartzera behartuta daudenean, zahar askok duten sentimendua euren baitan eta gizartean porrot egin dutela da, eta dramatzat besterik ezin da jo hori.

Gauza bera gertatzen da familia ugarirekin: familiarreko zaharrek etengabeko laguntza behar dute baina, dena delakoagatik, laguntza hori emateko gai ez direla sentitzen dute.

Mendekotasunak pertsonak (hala zaharrak, nola senitartekoek) bizitza osoan barrena izan litzakeen larrimin sentimendu asko eta asko biltzen ditu; barnean ezintasuna, erruduntasuna, ulertezintasuna eta beste asko hartzen dituen sentimenduen nahaspila da.

Halako egoeran dauden familia ugari huts egin dietela sentitzen dute: etxeko laguntza oso mugatua da edo, bestela, hutsaren hurrengoa; itxaron zerrendak amaiezinak dira; eta laguntza ekonomikoen araubidea hain da konplexua, eskasa eta, hainbatetan, bidegabea, familia askok ezin dute sinetsi hori denik eskain dakiekeen guztia.

Ezin dugu gure kontzientzia lasaitu ahal duguna egiten dugula esanez, besterik gabe, ez delako egia guztiz”.

Ezinbestean, agerraldiak mendekotasuna babesteko sistema berria taxutu beharrean jarri du arreta hein handi batean:

“Dudarik gabe, administrazio publikoek erabaki esanguratsuak hartu behar dituzte, mendekotasunari aurre egiteko laguntza bermatzeko; izan ere, laguntza horrek ezin du aukerako edo norbere borondatearen araberrako ongintza publikoko eremuan oinarritzen segitu. Alegia, sistema unibertsal, zuzen eta solidario berria landu behar da epe motzean eta luzean baina, aldi berean, sistema horrek etorkizunean ekonomikoa bideragarri izaten jarraituko duela bermatu behar da”

Edonola ere, zaharren mendekotasunari aurre egiteko laguntza ezin da gehiago atzeratu, euren egoera dela eta:

“Gizarte zerbitzuek erabateko eskumenak dituzte eta, beraz, ezin argudia daiteke goi mailako karguek etorkizuneko ereduari buruzko erabaki egokiak hartzeko zain gaudenik, litekeena baita erabaki horiek hartu eta ezer ez gertatzea”

Hori dela-eta, arartekoak egoki iritzi dio Nafarroako administrazio publikoek epe motzean eta ertainean aplikatu beharreko hainbat gomendio egiteari. Laburbilduz, honako hauek aipatzen dituzte gomendiook:

1. Mendekotasunari aurre egiteko foru politikak legez arautzea, oinarrizko gizarte zerbitzuek herritarrek galdatzeko moduko eskubide bihurtu eta ongintzakoak edo aukerakoak izateari utz diezaiten

2. Mendekotasunari aurrea hartzeko plana lehenbailehen abiarazi beharra adieraztea

3. Etxeko laguntza (hala gizarte arlokoa, nola osasun arlokoa) nabarmen handitzea, mendekotasunari aurre egiteko laguntzaren lehentasun nagusia den neurrian

4. Zahar etxeen eta zaharrak laguntzeko zerbitzuen kalitatea hobetu, ikuskatu eta ebaluatzeko sistema berriak sortzea, zehapen araubidea xehe xehe xedatu eta ikuskatze sistemak indartuko dituztenak

5. Herritar heldu eta askeak diren heinean, mendekotasun egoeran dauden zaharren eskubi-deen errespetua bermatzeko prozedurak eta sistemak ezartzea

6. Zahar etxeen finantziario eta itun politika ikuskatu eta gardentzea, etxe guztien kalitatea eta bideragarritasuna bermatzearren

7. Laguntza behar dutenentzako tokiak lortzeko laguntzen zenbatekoa handitzea, erabiltzaileek eta familiek euren gain hartu behar dituzten ekarpen ekonomikoak txikiagoak izan daitezen

8. Enplegua sustatzeko politika aktiboak aplikatzea mendekotasunari aurre egiteko laguntzaren alorrean

Arartekoak gomendio bakoitzean sakondu eta, estrategikoak direla-eta, etxeko laguntza zerbitzuetan jarri du arreta bereziki. Areago, txosten bereziko gomendioak osatzen dituzten gomendio espezifikokoak egin ditu:

a) Zaharrak etxean bertan laguntzeko baliabideak (hala gizarte arlokoak, nola osasun arlokoak) nabarmen handitu behar dira, eskaintzen diren zerbitzuak halako bi bider izan daitezen gutxienez epe motzean eta ertainean.

b) 2004. urtean etxeko laguntza izateko laguntza ekonomikoak emateko irizpideetan eta baremoetan antzeman diren akatsak zuzendu behar dira.

c) Etxeko laguntza foru lege baten bitartez arautu behar da, eta foru lege horrek Nafarroako udalerrri guztietan bermatu beharreko gutxieneko edo oinarrizko gizarte zerbitzuak zehaztu behar ditu; egun zuzeneko laguntza eta laguntza ekonomikoak emateko dauden moduak aztertu behar ditu; sistema homogeenak ezarri behar ditu laguntza beharrak ebaluatzeko; erabiltzaileek euren errentaren arabera egin behar dituzten gehieneko ekarpen ekonomikoak finkatu behar ditu; eta kontrol sistemak ezarri behar ditu, administrazio publikoek egiten duten ekarpen ekonomiko zaharrentzako zerbitzu zuzen, objektibo eta kalitatekoak sortzeko erabiltzen dela bermatzeko.

d) Oinarrizko gizarte zerbitzuek eta lehen mailako laguntza taldeek ematen duten etxeko laguntza koordinatzeko mekanismoak ezarri behar dira, kasuak batera kudeatuz, mendekotasun egoeran dauden inguruko zahar guztiek laguntza plan osoa dutela bermatzearren. Horretarako, Nafarroako Gobernu departamentuek eta toki erakundeek elkarrekin lan egiteko bide berriak asmatu behar dira.

Bestalde, arartekoak agerraldian nabarmendu duenez, Unibertsitate Publikoak egindako txostenak arreta ematen duen hainbat egitate aipatzen du zahar etxeen finantziarioa eta jabetza dela eta:

“Nafarroako Gizarte Ongizatearen Institutuak zenbateko handiagoa ematen die itundutako toki bakoitzeko etekinak lortu nahi dituzten erakundeei irabazi asmorik gabekoei baino, baina ez dago argi zein diren itunen zenbatekoa finkatzeko irizpide objektiboak zerbitzuaren kalitatea dela eta.

Itundutako udal jabetzako tokien kopurua askoz txikiagoa da sektorean duten garrantzi erlatiboaren aldean, nahiz eta udal jabetzako zahar etxeetako tokiak sakabanatuago dauden eta, indarrean dagoen araudiaren arabera, lehentasuna izan beharko luketen itunak egiterakoan, publikoak direla-eta.

Funtsean, irabazi asmorik gabeko erakundeak bertan bizi diren pertsonen hartzen duten laguntzaren bitartez finantzatzen dira publikoki. Alde horretatik, ezin ahaztuzkoa da, laguntzak ez bezala, itunak aldi behin sinatzen direla zahar etxeen jabe diren erakundeekin eta, horrenbestez, etxeek denbora tarte jakin horietan diru sarrerak izanen dituztela bermatzen dela. Azken batean, laguntzek eragin zuzenagoa dute zaharrengan, eta itunek, berriz, zahar etxeen jabeengan.

Finantziario publikoa hartzen duten erabiltzaileek ordaindu beharreko kopurua ezberdina da tokia nola finantzatzen den: tokia publikoa edo itundutakoa den edo beste zahar etxe batean egoteagatikoa laguntza ematen den.

Finantziario eredu edo zerbitzuak eroste hori ez da bidezkoa ez erabiltzaileentzat, ez zahar etxeen jabeentzat, eta badirudi irabaziak lortu nahi dituen ekimen pribatuari egiten diola mesede. Gainera, ez da frogatu lotura zuzen eta objektiboa dagoenik ematen den zerbitzuaren kalitatearekin.”

Hori guztia argi eta garbi ikusirik, zera gomen datu du arartekoak:

“Zahar etxeetako tokiak finantzatzeko egungo sistemak guztiz birdefinitu behar dira eta, horretarako, aukera bat itun edota hitzarmen sistema bateratua arautzea da, arautegia berariaz xedatuz, erabiltzaileen ekarpenen zuzentasuna bermatu, lehentasuna zahar etxe publikoei eta irabazi asmorik gabeko erakundeei eman eta, jendaurreko estandar gardenen bitartez, kalitatearen hobekuntza diruz sustatzeko”

Ohikoa denez, arartekoak eskaria egin die parlamentariari agerraldiaren amaieran:

“Gizarte laguntzak ezin du aukerakoa izaten jarraitu. Ongintza publikoaren garaia amaitu egin da, eta Parlamentuaren esku dago (azken batean, zuen guztien esku) gizarteak eskatzen duen adostasuna lortu eta zaharren mendekotasunari aurre egiteko laguntza galdatzeko moduko eskubide bihurtzea”

Ohikoa denez, erakundeak argitaratu egin du Nafarroako zaharren mendekotasunari aurre egiteko laguntzari buruzko txosten berezia, euskaraz eta gaztelaniaz, eta Parlamentuko Aldizkari Ofizialaren bitartez ere zabaldu du, 2005eko irailaren 28an (94.1., 94.2. eta 94.3. zenbakietan). Gainera, gure web gunearen bitartez ere eskura daiteke:

www.defensora-navarra.com/espanol/publicaciones.html

4.3.3. ZAHARREN ESKUBIDEAK SUSTATZEKO JARDUERAK: ZAHARREN ESKUBIDEEN GUTUNA

Ezinbestean, zaharren eskubideak sustatu eta babestea Nafarroako arartekoaren beste lehentasunetako bat da.

Urtean zehar, arartekoak hainbat bileratan hartu du parte zahar taldeekin eta elkarteekin eta, bileroi esker, geure burua zaharrei ezagutarazi diegu, zaharrek erakundea gutxien ezagutzen duten taldeetako bat osatzen dute-eta gazteekin batera (ikus 8.1. atala, “Arartekoa herritarrei ezagutaraztea” izenekoa).

Bilera hauen bitartez, zaharren kezka nagusiak antzeman ditugu berriz ere; zehazki, Herritarren Eskubideen Gutuna egiteko prozesuan azaleratuak ziren. Areago, familiarrean eta gizartean gero eta protagonismo txikiagoa izateari saminez eta etsipenez aurre egiten diotela ikusi dugu.

Izan ere, zaharrek protagonismoa galdu dute egungo gizartean, eta euren eskubideak ez dira beti errespetatzen; alde horretatik, ez da batere ohiz kanpokoa zaharrak haurrak bailiran tratatzea, eta euren bizimodua erabakitzeko aukera galdu eta bestek erabakitzea non bizi behar duten, euren logelan zein altzari izanen dituzten, eta baita euren baliabide ekonomikoak zertan erabiliko diren ere.

Zalantzarik gabe, egoera hau ekarri duten arrazoiak askotarikoak dira: tradizioz zahartzaroarekin lotu izan diren balioak gutxietsi egiten dira egun, baina ezin ahaztuzkoa da gauzak ez direla halakoa izan historian barrena, eta zaharrek sekulako eragina izan dutela iraganen gizartean.

Gaur egun, ordea, irmotasun osoz esan dezakegu gizarteak zaharrak diskriminatzen dituela. Ildo horretan, normaltzat ditugu adinagatikoko diskriminazio forma askotarikoak besterik ez diren ego-

era asko eta asko, iraganean izan diren sexuagatiko diskriminazio formen antzekoak diren arren.

Normaltzat dugu zaharrek baliabide ekonomiko gutxiago izatea; soldatapeko jarduna egin dezaten ere debekatzea; aseguru polizetatik kanpo geratzea; lan eskaintza ugarik adinagatik diskriminatzten duten klausulak –45 urtetik gorakorik ez– izatea; zaharrei tratamendu jakin batzuk ez aplikatu edo ebakuntza jakin batzuk ez egitea, euren adinean merezi ez duelakoan...

Zaharrei, besteoi bezala, baliagarri sentitzea gustatzen zaie, eta gizarteak euren iritzia kontuan hartzen duela sumatzea, ez direla alde batera utzi eta gizartean ikusezin izatera kondenatzen.

Hala eta guztiz ere, talde bat osatzen duten heinean, zaharrek eurek izan behar dute lehenak euren pentsamoldea eta jokabidea aldatzen, bai euren baitan, bai taldearen barnean: jardunean jarraitzen ahalegindu behar dute, ez dute normaltzat onartu behar inork euren ordeztarabakitzea, modu aktiboagoan hartu behar dute parte gizarte bizitzan...

Horretarako, baina, erakundeek eta gizarteko talderik engaiatuenean laguntza behar dute. Azken finean, ez da zilegi zaharrek gizartearentzat ikusezin izaten jarraitzea.

Horregatik guztiagatik, zaharren eskubideen gutuna osatu eta 2006. urtean adinean oinarritutako diskriminazioaren aurkako kanpaina egin dadin bultzatzeko proiektua lantzen ari gara 2005. urtearen amaieraz geroztik.

Beste erakunde batzuek finkatu duten ereduari jarraiki, arartekoak Nafarroako zaharren eskubideen gutunaren oinarritzko proposamena egin du, zaharren oinarritzko eskubideak (Espainiako Konstituzioak pertsona guztiei onartzen dizkienak) eta Zaharren Giza Eskubideen Adierazpeneko printzipioak bete egiten direla bermatzen laguntze aldera: independentzia, duintasuna, norbere burua errealizatzea, laguntza eta parte hartzea.

Ildo horretan, partaidetzazko prozesu deszentralizatua jarri nahi dugu abian Nafarroako udalerrin nagusietan barrena, zahar elkarteekin eta taldeekin adostasuna lortzearren.

Izan ere, zaharrak nola sentitzen diren eta euren eskubideak zenbateraino errespetatzen diren uste duten jakin behar dugu, eta garrantzi gehien zein alderdiri ematen dioten eta epe motzean zer eskubide lortzea espero duten jakin nahi dugu. Horretarako, inkestan oinarritutako metodologia diseinatu dugu, euren iritzia berri izatearren.

Azken batean, uste dugu zaharrek sobera merezi dutela bakarrik ez sentitzeko eskubidea, baliagarri sentitu eta euren gaitasunak eta esperientzia erabiltzeko eskubidea, euren burua aski dutela sentitu eta horretarako beharrezko baliabideak izateko eskubidea, eta uste dugu zaharrek osatzen duten erkidegoko bizitza sozialean eta politikoan modu aktiboagoan parte hartzeko eskubidea eta betebeharra ere dutela.

4.3.4. MENDEKOTASUNARI BURUZKO TXOSTENAREN JARRAIPENA

Urtebete igaro den honetan txosten berezia aurkeztu zenetik, poza adierazi beharrean gaude, gure gomendioa gauzatu eginen dela baitirudi; harekin bat, mendekotasunari aurre egiteko laguntza ongintzazkoa izateari utzi eta eskatzeko moduko eskubide bihurtuko da epe motzean. Gizartearen baitan norbere autonomia eta mendekotasun egoerei aurre egiteko laguntza sustatzeko lege proiektua aurkeztu ondoren antzeman den adostasun handiak eta, batik bat, administrazio publikoek elkarrekin lan egiteko adierazi duten arrazoizko borondateak, bederen, itxaropena pizarazten dute.

Argi eta garbi dago prozesuan barrena ekonomia eta eskumen aldetik sortuko diren zailtasunak gainditu beharko direla, baina ezin dugu alde batera utzi gizarteak bere lorpen eztabaida ezintzat hartu duela proiektu hau eta aurrera eramateko gai izan gaitzen eskatuko digula guztioi, adostasun handia lortzeko beharrezko aldaketa guztiak egin ostean betiere.

Alabaina, ezin esan daiteke gauza bera orain arte mendekotasunari aurre egiteko gauzatu diren ekimenei buruz eta, horregatik, haien premia errepikatu dugu berriro ere: "Europako Iparraldeko herrialdeek jasan behar izan duten egoerari aurre eginen ez badiogu, ez da nahikoa urte gehiago ematea bizitzari; aitzitik, urteei bizi gehiago eman behar diegu" eta, zaharren bizi kalitatea hobetzeko, mendekotasuna dakarten osasun eta gizarte arloko faktoreei aurre hartu eta goiz heltzeko programetan inbertitu behar da.

Halere, orain arte ez dugu antzeman aldaketa esanguratsurik izan denik etxeko laguntzaren alorreko politikan, nabarmen areagotu behar dela uste baitugu; orobat, ez da ezarri gutxieneko arautegirik adituek lehenetsunezkoztat duten zerbitzu hori baldintza beretan eman dadin lurralde batzuetan eta besteetan. Alde horretatik, etxeko gizarte laguntza argi eta garbi eskasa dela nabarmentzen da beti, baina alde batera uzten da etxeko osasun laguntza ere hobetu daitekeela. Horregatik, salatu nahi dugu oraindik ere ez dela eman urrats esan-

guratsurik lehen mailako koordinazioa bermatzeko gizarte eta osasun arloan, osasun etxean eta oinarritzko gizarte zerbitzuen artean. Izan ere, lehen mailako koordinazio plan, programa eta protokolorik ezaren ondorioz, ezin dira kasuak kudeatu eta norbere neurriara prestatutako laguntza plan osoak aplikatu.

Azkenik, Gizarte Ongizateko kontseilariak hitzemandako plan gerontologikoaren zain jarraitzen dugu, eta espero dugu urteko txostenean egin genituen gomendioak txertatuko dituela, nahiz eta oraindik ez zaien eman gure ustez merezi duten arreta. Ulertu egiten ditugu kontseilariak aurkezpena atzeratzeko eman dituen arrazoiak, mendekotasunari buruzko legearen ondorioak txertatu nahi dituelako antza, baina uste dugu horrek ez duela eragozten zahar etxeak finantzatu eta haiekin itunak sinatzeko egungo politika lehenbailehen berrikustea, etxe guztien gardentasuna, kalitatea eta bideragarritasuna bermatze aldera.

4.4. ADIMEN OSASUNA

4.4.1. ADIMEN OSASUNAREN ALORREAN AURKEZTUTAKO KEXAK

Adimen osasunari buruzko kexak gero eta ugariagoak dira, eta adimen gaixo larriak denbora luzez ospitaleratzeko baliabiderik ezari eta nortasun arazoak tratatzeko aukera terapeutiko egokirik ezari buruzkoak dira batez ere. Gaixoak errehabilitatzeko baliabide eskariak ere nahiko ugariak dira, eta gero eta maizago heltzen zaizkigu gizarte eta portaera arazo larriak dituzten auzoak dituzten herritarren kexak; halere, halako egoeren oinarrian adimen arazo larriak eta babesgabetasuna edo gizarte bazterketa egoten dira sarritan.

Adimen gaixoak denbora luzez ospitaleratzeko tokien premia larria dela-eta, ohiko kexa bat azalduko dugu, ziur baikaude ezerk ez duela hobeto islatzen gaixo hauen senitartekoen egoera eskizofrenikoa:

05/37 espedientea

Kexaren laburpena

2003ko otsailean, ama egokiro tratatuko zuten erietxe batean sartzeko eskatu zioten Gizarte Ongizateko Departamentuari. Bi urte igaro dira, baina amak zain jarraitzen du, Departamentuak jakinarazi dienez, inongo erietxetan ez dagoelako tokirik.

Administrazioaren erantzuna

“2005eko otsailaren 23an, _____ andreak aurkeztutako kexari (05/37/S espedienteari) buruzko idatzia helarazi zenidan; hain zuzen ere,

andreak amak (_____ andreak) laguntza behar dutenentzako toki bat behar du Nafarroako erietxeren batean, eskizofrenia paranoide kronikoa duelako. Zure idatziari erantzunez, zera adierazi nahi dizut:

1 °. 2003ko otsailaren 17an, Arrotxapeako Adimen Osasuneko Zentroak _____ andrea ospitaleratzeko eskatu zuen, denbora luzez errehabilitatu edo, bestela, erietxean egoteko. Medikuen hainbat txostenek egiaztatzen dutenez, andreak eskizofrenia paranoide iraunkor eta itzulezina du. Horregatik, % 66ko ezintasuna onartu zitzaion, eta onarpen hori 2002ko otsailaren 28an sartu zen indarrean; gainera, 2003ko apirilaren 4ko epai irmo batek ezindu egin zuen, eta alaba, Sonia Rubio Barrena andrea, izendatu zuen tutore.

2°. Dagokion espedientea aztertu ostean, 2003ko apirilaren 23an, bere eskaria aztertu ondoren, egokiena ama adimen gaixoentzako erietxe batean ospitaleratzera zela jakinarazi zitzaion doakionari.

Alabaina, Nafarroako Gizarte Ongizatearen Institutuak ez du toki hutsik (ez propiorik, ez itundurik) gaur egun pertsona horren beharrei erantzuteko eta, horrenbestez, pertsona hori itxaron zerrendan dago, laguntza eman dakion tokiren bat libre geratzen denean.

Nafarroako Gizarte Ongizatearen Institutuaren zentroetan ospitaleratu ordez, kanpoko zentroetan ospitaleratzeko laguntza ekonomikoak ematea ikusi da aurrez, eskari ugari ditugula-eta. Aukera hori, ordea, bi faktorek baldintzatzen dute: batetik, halako zentro asko Nafarroatik kanpo daude, eta Nafarroatik urrundu behar horrek arazo handiak sortzen ditu familiarrean; bestetik, laguntza horiek emateko aukera aurrekontuaren araberakoa da.”

Adibide hori inola ere ez ohiz kanpoko eta, ikusten denez, arrazoiak ditugu larri kezkatzeko, administrazioak helarazitako txostenak aipatzen dituen datuak eskatzaileak diogenekin bat datoze-lako. Gaixoa itxaron zerrendan dago duela bi urtez geroztik baina, tarte horretan, luzetxoa bada ere, foru administrazioak ez du arrazoizko irtenbiderik bilatu eta aurkitu salatutako arazo larriei aurre egiteko.

Are gehiago, Gizarte Ongizateko kontseilariak izenpetu duen txostenak berak dioenez, “eskari askok” osatzen dute zerrenda hori, nahiz eta eskatzaileek laguntza espezializatua behar duten adimen arazo larriak dituztelako. Gainera, datu horien berri izan arren, gizarte zerbitzuen ardura duen administrazioak ez du arazoaren alderdi bat konpontzeko proposamenik ere egin, ekonomikoa bakarrik bada ere, gaixoen eta senitartekoen ego-

era neurri batean hobetzeko. Aitzitik, esan esan du ez dagoela toki nahikorik eta horretarako esleipen nahikorik aurrekontuan. Hau da, gaixo hauek hartzeko toki eskasia (dela administrazioarena berarena, dela itundutakoa) dagoela onartzen da argi eta garbi, baina baita familiek beste konponbide batzuk bilatzeko laguntza ekonomiko nahikoak ez daudela ere.

Txostenak azaltzen duenetik ondorioztatzen dugunez, foru administrazioak adimen gaixotasun kroniko larriak dituzten herritarrei gizarte eta osasun arloko laguntza eman beharra utzi du. Betebeharren utziera larri horren ondorioz, familiei dagoen gaixoen behar duten laguntza, eta eurek hartu behar dituzte euren gain ardura eta kostu gehienak, halako halabeharrei erantzuteko berariaz sortu diren gizarte zerbitzuak guztiz eskasak baitira Foru Komunitateko herritarren beharrentzat.

Onartu beharra dago adibide honek planteatzen duen egoera ez dela berria, erakunde honek aurkeztutako kexaren antzekoak bideratu baititu lehenago ere. Hori dela-eta, ofizios aztertu dugu gai hau, Foru Komunitateak adimen gaixoei eta euren senitartekoei gizarte eta osasun arloan ematen dien laguntzari buruzko txosten berezi baten bitartez.

Bestalde, Nafarroako Osasun Zerbitzuak nortasun arazoak dituzten gaixoen lagundu eta tratatzeko baliabiderik ezari buruzko kexak ere esanguratsuak dira; kexa horiek argudiatzen dutenez, osasun sistema publikoak ez die tratamendu egokia eskaintzen gaixo hauei eta, horregatik, jarraipen psikoterapeutiko jarraikia egin eta unitate espezializatua (Gizarte Segurantzaren Zaragozako zentrokoa edo Malagako zentro pribatukoa bezalakoa) abian jartzeko ere eskatzen dute.

Izan ere, kexa aurkeztu dutenek uste dute osasun sistema publikoaren eskaintza gaixoa bi edo hiru hilean behin psikiatria sailean bisitatzea eta botiketan besterik ez datzan tratamendura mugatzen dela; areago, hainbatetan, gaixoa ez du osasun arloko profesionalak berak ere tratatzen eta, ondorioz, gaixoa nahasi egiten da.

Osasun kontseilariak emandako erantzuna ez da nahikoa inola ere, eta horrek informazioa berriro eskatzera behartu gaitu.

4.4.2. ADIMEN OSASUNARI BURUZKO TXOSTEN BEREZIAREN JARRAIPENA

2004ko martxoan, arartekoak adimen osasunaren alorreko Nafarroako laguntzari buruzko txosten berezia aurkeztu zuen Foru Araubideko Batzordearen aurrean. Txosten horrek hainbat gomendio egiten zuen adimen osasunaren alorreko laguntza-

ren erreformari beste bultzada bat emateko, geldi baitzegoen azken urteotan, eta honako hau zioen hitzez hitz:

- “Ospitale-egoitzako zerbitzuak itxi dira ordeko erkidego-laguntzako sare bat guztiz ezarri aurretik.”

- “Familien zamari buruzko azterlanek adierazten dutenez, laguntzaren zamaren zati handi bat familiei helarazten zaie, nahiz eta kolektibo hori ez den laguntza-sistemez hornitzen.”

- “Sistemaren krisia sortu zen osasunaren arloan behar adinako planifikaziorik ez egiteagatik eta arlo soziosanitariorako (gizarte-ongizatea) aurrekonturik ez izateagatik.”

Amaieran, hainbat gomendio egiten zuen txosten bereziak.

Bi urte igaro diren honetan, gomendio horiek zenbateraino aplikatu diren ebaluatu dugu eta, zalantzarik gabe, uste dugu tarte honetan izan den aurrerapenik handiena adimen osasunaren alorrean gizarte eta osasun arloa landuko duen zerbitzuen sare integratua osatzeko gomendioaren ingurukoa izan dela. Izan ere, Gizarte Ongizateko Departamentuak Adimen Arazo Larriak dituzten Pertsonak Laguntzeko Programa onartu eta abian jarri izana mugarri garrantzitsua izan da dudarik gabe, luzaroan eskatu baita.

Era berean, poztu egin gaitu Bideko Ama Ospitalean haurrak eta gazteak ospitaleratzeko psikiatria unitatea inauguratu izanak.

Laneratzean lortutako aurrerapena, ordea, oso txikia edo hutsaren hurrengoa izan da, baina espero dugu egoera hobetu egingen dela, Gizarte Ongizateko Departamentuaren aurreikuspenekin bat, Adimen Arazo Larriak dituzten Pertsonak Laguntzeko Programak xedatzen dituen lan heziketako eta laguntzako taldeak sortzen badira.

Bestalde, arartekoaren txosten bereziak Osasun eta Gizarte Ongizate, Kirol eta Gazteria departamentuak eta adimen gaixoen laguntzen dituzten Nafarroako erakundeak elkarrekin jarduteko lankidetzaren esparru egonkorra ezartzearen alde egin zuen, baina kezkatu egin gaitu harreman horiek hobetu ez izanak eta instantzia bakoitzaren rola argitu ez izanak.

Era berean, ez da plan oso berririk prestatu. Txosten bereziaren gomendioekin bat, ostera, Nafarroan adimen osasunari buruzko plan osoa izatearen alde egiten jarraitzen dugu, baina plan hori ez da zatitu behar, eta are gutxiago Gizarte Ongizateko Departamentuaren esku soilik utzi.

Azkenik, adimen arazoak dituzten pertsonak euren borondatearen kontra ospitaleratzeko protokoloak osatu gabe segitzen du, behin eta berriro eskatu dugun arren. Horregatik, arartekoak Osasun Departamentuak krisialdi akutuetako laguntzari behar bezala erantzuteko erantzukizuna nabarmentzen jarraitzen du, epaileen, Poliziaren eta adimen osasunaren alorreko sarearen arteko koordinazioa bideratuz.

Edonola ere, xehekiago aztertuko ditugu arazo larri honen egungo egoera eta gaiari aurre egiteko gauzatu diren ekimenak.

4.4.2.1. Adimen arazo larriak dituzten pertsonak laguntzeko programa eta gizarte eta osasun arloko baliabide berriak

2005eko urtarrilean, Nafarroako Gobernuak Adimen Arazo Larriak dituzten Pertsonak Laguntzeko Programa onartu du. Zehazki, oinarrizko honako programa hauek osatzen dute Programa:

- Gaixotasuna Osasun Departamentuak diagnostikatu eta tratatzea, adimen osasunaren alorreko sarearen bitartez

- Errehabilitazio psikosoziala (adimen gaixotasunen bat duten pertsona ezinduek ahalik eta baldintza normalizatu eta beregainenetan birgizarteratu eta euren funtzionamendu psikosoziala ahalik eta baldintza normalizatu eta beregainenetan hobetzen laguntzeko helburua duen prozesua –Rodríguez, A., 1997–)

- Laneratzea (ezintasun psikiatrikoren bat duten pertsonak lan munduan barneratzeke ohiturak, abileziak eta gaitasunak eskuratu, mantendu eta lantzen laguntzeko prozesua)

- Gizarte eta osasun arloan esku hartzeko programa (Foru Komunitateko laguntza programa, adimen arazo larriren bat duten pertsonen gaixotasunaren ondorioz neurri batean edo guztiz galdu dituzten abileziak berreskura ditzaten lantzen duena familiartean eta euren gizarte ingurunean askotariko alorretako profesional taldeen bitartez)

- Familiak laguntzea (familiarreko kideei abileziari eta gaitasunari buruzko informazioa, aholkularitza eta babes emateko programa, adimen arazo larriren bat duten senitartekoak tratatzen ikasi eta euren bizi kalitatea hobetu dezaten)

- Ostatu eman eta erietxeetan laguntzea (adimen arazo larriak dituzten pertsonak senitartekoen etxean ez geratzeko programa, euskarri egokirik ez badago, ostatu, mantentze, zaintza eta ikuskatze aukera ugari ematen dituen, gaixoei okerrera egin ez dezaten edo alde batera edo bakartuta gelditu ez daitezkeen)

- Adimen arazo larriak dituzten pertsonen eskubideak babestea (adimen arazo larriak dituzten pertsonen eskubideak bai laguntza eta tratamendu arloan, bai eguneroko bizitzan babes daitezkeen bermatu eta sustatzeko programa)

Gainera, Programak baliabide berriak abian jarri eta aurrez zeuden baliabideak ugaritu eta berrantolatzea ikusten du aurrez:

- Baliabide berriak sortzea

- Errehabilitazio psikosozialeko zentroak, bi programadunak

- ⇒ Pertsonarik kaltetuenentzako eguneko zentroetako programa

- ⇒ Errehabilitazio psikosozialeko programa (325 toki bost zentrotan)

- Lan heziketako eta laguntza taldeak

- 70 toki Foru Komunitatearen hiru etxetan

- Aurrez zeuden baliabideak ugaritu eta berrantolatzea

- Adimen gaixoenentzako laguntzadun erietxeetako tokiak

- 12 toki adimen gaixoenentzako hiru etxebizitza babestutan

- Diruz lagundutako apopilo etxeak

- Bestelako baliabideak

- Gizarte eta komunitate arloan esku hartzeko bi talde

- Aisialdiko programa

Azkenean, 2005. urtean barrena jarri dira mar-tan gizarte eta osasun arloko baliabide berri horiek guztiak, gorabeheraz beterik eta pixkana-pixkana bada ere.

Ildo horretan, errehabilitazio psikosozialeko lau zentro ireki dira azaroan, Iruñean, Tuteran, Lizarran eta Elizondon. 230 toki dituzte guztira, baina beste zentro batzuk eraikitzeke lanak laster hasiko direla iragarri da.

Zalantzarik gabe, baliabide berri horiek abian jarri izana aurrerapen handia da, nahiz eta prozesua polemikoa izan den zerbitzuak kanpora atera direlako, baliabideok Gizarte Ongizateko Departamentuaren mende utzi direlako eta, batez ere, gaixoei zenbait zerbitzuren kostuaren zati bat ordaindu beharko dutela iragarri delako. Horregatik guztiagatik, arartekoak kexa espediente bideratu du eta, jarraian, espedientearen ondorioak laburbilduko ditugu.

Baliabideak kanpora ateratzea dela-eta, honako hau dio txostenak:

“Adimen osasunaren alorreko sareko beste errehabilitazio zerbitzu batzuen aldean, uste dugu hain zerbitzu publiko garrantzitsua emateko antolatutako egitura eskasa dela nabarmen, gaur egun galdatzeko modukoa den kalitatea izanen badu; errehabilitazio psikosozialeko zentroetako giza baliabideak eskasak direla kopuru aldetik eta ez dituztela betetzen bete beharko lituzketen eskakizunak; eta, gainera, baja hartzen dutenak ordezkatu beharra finkatu behar dela, laguntzak egokia izaten jarrai dezan.”

Erabiltzaileek zerbitzuen zati bat ordaindu beharra aplikatzeari buruz, berriz, zera dio:

“Erakunde honek aparteko interesa eta kezka adierazi du errehabilitazio tratamenduak ordaintzeko tarifak kobra litzazkiekeelako adimen gaixoei. Izan ere, neurri hori oztopoa izan liteke egoera bereziki ahulean dagoen talde honek zerbitzua eskuratzeko aukera izateko.

Espainiako 17 autonomia erkidegoetako Adimen Osasunaren alorreko zuzendariek 2003ko apirilean, III. Jardunaldietan hitzartu zuten, adimen osasunaren errehabilitazioa osasun tratamendua eta zerbitzu unibertsala da eta, horrenbestez, ez da arrazoizkoa errehabilitazio zerbitzua kobratzea talde honi, Lan eta Gizarte Arazoetako Ministerioaren 2003ko txosten batek gaixotasun larriak dituzten pertsonak oso egoera ekonomiko txarrean daudela onartzen duenez gero, 600 eurotik beherako errenta duten etxeetan, pentsiodun gurasoekin edo ama alargun helduekin bizi direlako gehienbat”.

Ondorioz, auzi honi buruzko informazioa eskatu diogu Osasun Departamentuari, baina egin duen bakarria errehabilitazio psikosozialeko zentroetako tratamenduak kosturik izanen ez duela adieraztea izan da; alegia, ez du inolako iritzirik eman.

Alabaina, Nafarroako Gizarte Ongizatearen Institutuak zuzenean edo zeharka kudeatzen dituen zerbitzuen tarifak, salbuespenak eta hobariak aldatzen dituen otsailaren 28ko 1/2005 Ebazpenak erakunde autonomo horretako Gobernu Batzordeak 1997ko ekainaren 18an hartutako Erabakiko 4. artikulua aldatu du, eta adimen gaixotasunak dituzten pertsonak erietxeetan laguntzeko zerbitzuaren zenbatekoa hileko 1.114,96 eurotan finkatu du, eta eguneko laguntzarena (garraio eta jantoki zerbitzuarena), hileko 121,26 edo 68,59 eurotan, gaixoa 18 urtetik gorakoa edo beherakoa den hurrenez hurren. Ebazpenak Erabakiko 5. artikulua ere aldatu du eta, adimen gaixotasunak dituzten pertsonak erietxeetan laguntzeko zerbitzua hartuz

gero, hileko per capita errentaren % 90 ordaindu behar dutela ebatzi du, eta % 50, etxebizitza babestuetan edo prestatuetan biziz gero.

Bada, delako espediente bideratzen hastera-koan, adimen arazo larriak dituzten pertsonen zerbitzuen zati bat ordaindu beharra aplikatuko zitzaieka ikusten zen aurrez. Nafarroako Gizarte Ongizatearen Institutuko Gobernu Batzordeak, 1997ko ekainaren 18ko Erabakiko 4.2. artikulua aldatzen duen irailaren 12ko 3/2005 Ebazpenaren (Nafarroako Aldizkari Ofizialean 2005eko urriaren 5ean argitaratutakoaren) bitartez, baina, errehabilitazio psikosozialeko zentroen tarifa ere ezintasunen bat duten gainerako taldeen eguneko laguntzaren inguruko irizpideari jarraiki behar zaiola ezarri du. Hartara, ez da tarifarik ezarri errehabilitazio laguntza hartzearen trukean, eta eguneko zentroko jardueretan parte hartzen duten pertsonen bano ez dute tarifarik (hileko 63 euro) ordaindu behar, jantoki zerbitzuaren trukean. Dena dela, inor zerbitzua hartu gabe geldi ez dadin bermatu behar da, horretarako baliabiderik izan ez arren.

Hori guztia ikusirik, zera ondorioztatu du arartekoak ebazpenean:

“Azken batean, uko egin zaio errehabilitazio psikosozialeko zentroek inolako tarifarik kobratze-ari; hain zuzen ere, tarifok 1/2005 Ebazpenak zaharrentzako eta ezinduentzako baliabideen trukean finkatzen zituenak ziren hasiera batean. Hor-taz, adimen arazo larriak dituzten pertsonen errehabilitazioa eta gizarte eta osasun arloko zerbitzuak errehabilitazio psikosozialeko zentroetako zerbitzuen zerrendan sartu behar dira, 16/2003 Legeko 20. artikuluari jarraiki, baita errehabilitazio klinikako eguneko zentroko programak ere. Hau da, zerbitzuok adimen arazo larriak dituzten pertsonentzako zerbitzu unibertsaltzat hartu behar dira, legediak (Konstituzioko 9., 14., 43. eta 49. artikuluek, 14/86 Legeak eta Espainiako osasun sistemaren kohesioari eta kalitateari buruzko 16/2003 Legeak) adimen gaixotasun larriak dituzten pertsonen onartzen dizkien eskubideak ez urratzearen.

Erakunde honek irizpide aldaketa horren alde besterik ezin du egin, alde handiak izanen liratekeelako bestela adimen arazo larriak dituzten pertsonen artean, norbere gizarte eta ekonomia arloko eta familiarreko egoeraren ondorioz; izan ere, zerbitzuak batera ordaindu beharrak atzera eragin litzake bakarrik edo ostatuetan bizi diren pertsonak, eta ez luke berdintasuna eta unibertsaltasuna bermatuko”.

Bestalde, honako gogoeta eta oharpen hauek egin ditu arartekoak txostenean Osasun Departamentuak errehabilitazio psikosozialeko programen funtzionamenduan duen ardurari buruz:

“Erakunde honek Osasun eta Gizarte Ongizateko departamentuek elkar ulertzen ez dutela eta koordinazio arazoak antzematen zirela salatu zuen Nafarroako adimen osasunaren laguntzari buruzko txosten bereziaren bitartez. Ulergaiztasun kroniko hori gizarte eta osasun arloko laguntzari buruzko foru plana onartu izanak arindu zuen neurri batean, baina herritarren kexek arazo hori islatzen dute behin eta berriz, eta hartu ditugun txostenek ere errealtate hori erakusten dute, plana onartu izana gorabehera.

Horregatik, ezinbestekoa da Osasun Departamentuak erabateko esku-hartzea eta ardura izan dezan bermatzea. Izan ere, ezin dugu utzi plana zatitu egin dadin, edo Gizarte Ongizateko Departamentuaren esku bakarrik gera dadin, eta, horretarako, zeharkako koordinazioa behar da, adimen gaixotasunak dituzten pertsonak ahalik eta bizi kalitate onena izan dezaten.”

Osasun Departamentuaren erantzuna ebazpen honen aurrekariei buruzko atalean transkribatu dugu hitzez hitz, eta eskasa da nabarmen, ez dituelako planteatu dizkiogun funtsezko alderdi zehatzak zehaztu eta Gizarte Ongizateko Departamentuaren txostenak aipatzen dituen beste zenbait alderdiren aurkakoa ere delako.

Gizarte Ongizateko Departamentuak, berriz, errehabilitazio psikosozialeko zentroak gizarte zerbitzu espezializatuen artean daudela argitu du lehenik eta behin, eta zerbitzuok emateko esparrua gizarte eta osasun arloko laguntza dela. Hortaz, baliabide honen gaineko erantzukizuna Nafarroako Gizarte Ongizatearen Institutuari dagokiola adierazi du, baina Osasun Departamentuak ere har lezakeela parte plana gauzatzen, erabiltzaileentzako laguntzaren eta planaren beraren jarraipenaren alorrean.

Ildo horretan, Gizarte Ongizateko Departamentuak honako hau jakinarazi du:

“Bi departamentuen artean behar bezalako koordinazioa bermatze aldera, honako prozedura hauek ezarri dira:

- *Adimen Arazo Larriak dituzten Pertsonak Laguntzeko Programa zuzentzeko batzordea osatzea bi departamentuetako kideekin*

- *Batzorde tekniko osatzea adimen arazo larriak dituzten pertsonentzako programaren barnean bi departamentuetako kideekin*

- *Ituna arautzen duten klausula teknikoei buruzko orriek programaren jarraipena egiteko batzordea xedatzea, Nafarroako Gizarte Ongizatearen Institutuko bi kidez, Adimen Osasuneko Zuzendariordetzako bi pertsonaz eta erakunde esleitzailako bi pertsonaz osatutakoa*

Bestalde, honako prozedura hauek ere ari gailentzen Adimen Osasuneko Zuzendariordetzarekin:

- *Adimen osasunaren alorreko sareko erreferente bat aukeratzea alderdi orokorrak (hala nola, protokoloak, bitartekoak, laguntza prozesuak, jarraipena eta ebaluazioa eta aplikatu beharreko hobekuntzak) koordinatzeko*

- *Osasun arloaz arduratzen diren adimen osasunaren alorreko sareko profesionalek laguntza programa gauzatzen (onarpenean eta harreran, ebaluazioan, bana-banako laguntza plana osatzen, programen jarraipena egiten, erabiltzaileei alta ematen...) esku har dezaten lortzea.”*

Bi departamentuok adierazitakoa ikusirik, bere iritzia berretsi du arartekoak eta honako hau jakinarazi du:

“Erakunde honek aipatu txostenaren bitartez adierazi zuenez, adimen gaixoentzako osasun zerbitzuak osasun arlokoak ez diren baina adimen gaixo kronikoak eguneroko bizitzara egokitu eta euren familiarterakoak eta zaintzaileak babesteko beharrezkoak diren beste zerbitzu batzuekin bat eman behar dira, hain zuzen ere, adimen gaixoak zaintzeko helburua duten eta osasun arloan bertan edo, koordinazio estrategien bitartez, beste alor batzuetan ematen diren osasun zerbitzuekin bat. Bestalde, litekeena da erabiltzaile bakarrak zerbitzu bat baino gehiago (zentroren batean tokia izatea, aisialdikoak, lan arlokoak, osasun arlokoak...) behar izatea; hau da, gizarte eta osasun arloko zerbitzuen “sorta” behar izatea, bere neurri-egindakoa. Hala bada, koordinazio estrategia konplexuagoa da, eta beste modu batean (hala nola, kasuen kudeaketan eta baliabideen kudeaketan) pentsatu behar da.

Adimen gaixoei askotariko zerbitzuek behar dituzte, baina Foru Komunitatean indarrean dagoen sistemak gabeziak ditu, osasun arloko zailtasunengatik baino gehiago, norbere erantzukizuna eta irizpide ekonomikoak ez direlako berberak. Hori dela-eta, esparru argi eta zehatza finkatu behar da lehenbailehen; administrazio publikoen erantzukizunaren esparrua eta ekimen pribatuaren (banakakoaren edo kidetutakoaren) balizko parte hartzea finkatu behar da adimen gaixoentzako laguntzaren alorrean; gizarte zerbitzuek eta osasun zerbitzuek egin beharreko lana finkatu

behar da; euren funtzioak mugatu behar dira; eta, norbere osasun egoeraren, gizarte eta ekonomia arloko baldintzen eta familiarterako egoeraren arabera, baliabideak adimen gaixo bakoitzaren beharretara egokitzeari buruz erabaki behar duten erakundeak sortu behar dira.

Gizarte Ongizateko Departamentuak egin duen txostenaren ildoan, badirudi nabarmena dela, zerbitzu batzuk elkarren artean kudeatuz gero, herritarrek gusturago daudela, laguntza esparrua koherentea dela eta segurtasuna ematen diela hala gaixoari, nola zaintzaileei eta laguntza hori ematen duten profesionalen. Hortaz, atera dugun ondorio nagusia da alderdi orokorrak (hala nola, protokoloak, bitartekoak, laguntza prozesuak, errehabilitazio zentroetako laguntzaren jarraipena eta ebaluazioa eta hobekuntzak) koordinatzeko bitartekoak sortu behar direla, herritarren eta administrazioaren arteko harremana hobea izan dadin, frustrazioa eta tirabira sortzen duten egoerak urriagoak izan daitezten eta norabide bakarretako laguntza ezar dadin.

Horregatik guztiagatik, egoki iritzi diogu Osasun Departamentuari GOMENDIOA egiteari, berriaz har dezan bere gain errehabilitazio psikosozialeko zentroen eta programen jarraipen tekniko egin eta horien kalitatea kontrolatzeko erantzukizuna eta, Gizarte Ongizateko Departamentuak egin duen txostenaren ildoan, bere gain har dezan beharrezko bitartekoak eta sistemak lantzeko erantzukizuna, errehabilitazio psikosozialeko zentroetan eta programetan parte hartzen duen gaixo bakoitzaren laguntza prozesuaren kalitatea eta jarraitutasuna bermatzeko”.

4.4.2.2. Nafarroako Gobernuaren eta adimen osasunaren alorrean aritzen diren gizarte erakundeen arteko lankidetzaren esparrua

Ikaragarri kezkatuta gaude, agintariak eta adimen osasunaren alorrean aritzen diren gizarte erakunde nagusi batzuk elkarrengandik urrun daudelako egun.

Izan ere, ezinbestekoa da adimen osasunaren alorrean jarduten den eragile nagusi bakoitzak zein rol bete behar duen hitzartzea, benetako plan oso baten helburu estrategikoak lortze aldera guztion artean.

Alde horretatik, argi dago elkarteek ulertu eta onartu egin behar dutela euren eginkizuna orduan eta bigarren mailakoagoa dela, administrazioaren beraren esparrua zenbat eta handiagoa izan, baina, hala ere, erantzukizun esparru nahikoa izan behar dutela betiere.

Era berean, oinarrizkoa da gobernariak ulertu egin dezaten elkarteek funtsezko eginkizuna betetzen dutela zerbitzu publikoak etengabe hobetzeko. Izan ere, egungo herritarrek euren zuzeneko eragina duten auziei buruzko erabaki prozesuetan modu aktiboagoan parte hartzeko gogoia eta gaitasuna dute eta, ondorioz, administratzaileen eta administratuen arteko harreman paternalista errotua pixkanaka-pixkanaka amaitzen ari da.

Ikuspegi honek, baina, kultur aldaketa dakar zinez, harreman eredu berria behar da eta administrazioaren eta herritarren artean.

Zerbitzari publikoek herritarren iritzia entzuteko prest egon behar dute, iritzi hori gustuko izan ez arren, euren behar eta itxaropen erreala zein diren jakiteko. Horrenbestez, herritarrek zuzenean parte hartzeko bideak ugaritu behar dira eta, horretarako, elkarteak hartu behar dira euskarritzat.

Ezin ahaztu dugu, adimen osasunaren alorrean, helburu nagusia gizarteari kontzientzia harraztea dela, adimen gaixoen guztiz gizarteratzea lortu eta euren aurkako diskriminazioa gaindi dezan, eta, ildo horretan, adimen gaixoen eta euren senitartekoen elkarteak egiten duten lana funtsezkoa eta ordezkaezina da.

Herritar guztiek bezala, adimen gaixo larriek ere eskubideak dituzte, eta eskubideok euren kabuz edo legezko euren ordezkarien bitartez galdatzeko aukera izan behar dute.

Euren senitartekoen ere izan behar dute esku-biderik, maiz gertatu ohi denez, gaixoen zaintzan funtsezko eginkizuna betetzen badute batik bat. Horregatik, familiei trebakuntza eta babes psikologiko eta soziala ematea ezin da alde batera utzi, eta ez da alde batera utzi behar.

Adimen gaixoen egoera klinikoa bera eta, hainbatetan, gaixo daudelako kontzientziarik eza direla-eta, askoz ere zailagoa da kaltetuek eurek egitea euren eskubideen alde eta, ondorioz, are beharrezkoagoa da elkarteak izatea alor honetan. Hain zuzen ere, horrexegatik dira hain beharrezkoak!

Eta horrexegatik da gero eta premiazoagoa administrazio publikoak halako erakundeekin lan egiteko lankidetzaren esparru egonkorra sor ditzan.

4.4.2.3. Osasun Departamentuaren erantzukizuna adimen osasunaren alorreko laguntza osoaren diseinuan eta burutzan

Txosten bereziaren gomendioekin bat, Nafarroan adimen osasunari buruzko plan osoa izatearen

alde egiten jarraitzen dugu, baina plan hori ez da zatitu behar, eta are gutxiago Gizarte Ongizateko Departamentuaren esku soilik utzi.

Azken urteotan, adimen gaixoentzako laguntzaren lehentasuna gizarte alderdiei eman diegu guztiok, baztertuta egon direlako luzaroan, baina horrek ez du esan nahi Osasun Departamentuko agintariak pentsatu behar dutenik adimen gaixo larrientzako osasun laguntzaren alderdi asko eta asko ere hobetu behar ez direnik.

Halaber, badirudi beharrezkoa dela askotariko jakintza arloetako taldea osatzea gaixo daudela jabetzen ez diren eta ospitaletik atera bezain laster tratamenduak utzi eta berriro gaixotzen diren gaixo larrientzat. Talde honi etxeko laguntza osoa ematea ere behar-beharrezkoa da.

Era berean, nortasun arazoak dituzten gaixoen, patologia duala duten gaixo drogazaleek, eta abarrek planteatzen dituzten arazoei aurre egiteko laguntza hobetzea ere hobetu beharreko eremuak dira.

Bestalde, Osasun Departamentuak ezin du bazter utzi laguntzaren zuzendaritza tekniko eta jarraitutasuna bermatzeko ardura, Gizarte Ongizateko Departamentuak abiatu duen planak ez delako bermatzen berez laguntza sistemen koordinazioa eta integrazioa.

Azkenik, ezinbestekoa da zerbitzuak (hala publikoak, nola itundutako pribatuak) ebaluatu eta zerbitzuen kalitatea kontrolatzeko sistemak askoz ere zehazkiago definitzea, eta inola ere ezin da ahantzi erantzukizun publikoa ezin dela utzi besteren esku.

4.4.2.4. Gaixoak euren borondatearen kontra ospitaleratzeko protokoloaren beharra

Txostenaren gomendioen harira, berriro ere nabarmenduko dugu, arazo larria den aldetik, Osasun Departamentuak behar bezala erantzun behar diola krisialdi akutuetako laguntzari, epaileen, Poliziaren eta adimen osasunaren alorreko sarearen arteko koordinazioa bideratuz. Orobat, gaixoak euren borondatearen kontra ospitaleratzeko protokoloa lehenbailehen osatu beharra ere nabarmenduko dugu.

Alde horretatik, ezin dugu alde aurretik jakin zein izanen den irtenbiderik egokiena baina, era berean, ezin ahaztu dugu, Bartolomé de Carranza Fundazioaren arabera, zaintzaileen % 59k beharrezkotzat dituztela krisialdietan laguntzeko zerbitzuak. Aldi berean, zaintzaileek arratsaldeetan larrialdietako laguntza emanen duten adimen osasuneko zentroak irekitzeko ere eskatzen dute,

baita larrialdi psikiatrikoetan esku hartuko duen taldea osatzeko ere.

Ildo horretan, gogoan izan behar ditugu beste autonomia erkidego eta probintzia batzuetan (esaterako, Alacanten) ospitaleratzeko protokoloak direla eta izan dituzten esperientziak eta Prozedura zibilar buruzko Legea aldatzeko (Legeko 763 artikuluari 5. atala eransteke) lege proposamenaren kariatara izandako eztabaida handia, arazo psikikoak dituzten pertsonen euren borondatearen kontrako tratamendu ibiltaria emateko.

Eztabaidak frogatzen duenez, proposamenaren aldekoek uste dute atal hori guztiz bateragarria dela baliabide ugariagoak eta hobeak eskatzearekin; eszeptikoen, berriz, jotzen dute planteamendu horrek funtsean gizarte eta osasun arlokoa den gaia epaileen esparruan sartu eta laguntza sarea behar baino baliabide gutxiagoz hornituta dagoela ezkututzen duela.

Azkenik, EUNOMIA azterketaren ondorioak ere hartu behar dira kontuan; hain zuzen ere, 12 herrialdek hartu dute parte Psikiatria arloko Hertsadurari eta Jokabide Kliniko Zuzenak Bateratzeari buruzko Europako Ebaluazioan, eta helburua psikiatria arloko bitarteko eta neurri hertsagarrien erabilerearen alderdi praktikoen eta legezkoren aztertu, lortutako emaitzak erkatu eta Europako gida osatzea izan da, alor honetan esku hartu eta bitarteko eta neurri horiek aplikatu eta kontrolatzeko jarraibideen berri emateko. Horri esker, arautegi orok errespetatu behar dituen oinarriko hainbat printzipio finkatu da:

- Norbere duintasuna eta giza eskubideak errespetatzeko printzipioa
- Legezketasun printzipioa
- Behar printzipioa
- Kongruentzia printzipioa
- Ahal bezain gutxien esku hartzeko printzipioa
- Behin-behinekotasun eta programazio printzipioa
- Bitartekoen egokitasunaren printzipioa
- Laguntza eta zaintza printzipioa, adimen gaixoak gainerako gaixoekin parekatzeak burutu behar duena
- Jarduna dokumentatzeko printzipioa
- Partaidetza printzipioa, gaixoen burujabetasuna babestu eta sustatzeko helburua duena gaixoa gai den uneetan
- Ikuskatze eta kontrolatze printzipioa

4.4.3. ADIMEN GAIXOEN ESKUBIDEAK SUSTATZE-KO JARDUERETAN ESKU HARTZEA

Arartekoak Adimen Osasuneko Nafarroako Elkarteak antolatu dituen XIV. Jardunaldietako amaierako ekitaldian parte hartu du, urriaren 6an. Erakundeko aholkulari batek, berriz, txostena aurkeztu du 2005eko maiatzaren 19an egin den jardunaldi batean; hain zuzen ere, jardunaldi hori krisialdian esku hartzeari buruzkoa izan da.

4.5. EZINTASUN FISIKOAK ETA ZENTZUMENEZKO EZINTASUNAK

Adimen osasunak erakundearen arreta nabarmen bereganatzen duen neurri berean, ezintasun fisikoek eta zentzumenezkoek ere erakartzen dute eta, horregatik, nahiko arreta handia eman die 2005. urtean.

4.5.1. EZINTASUN ARLOAN AURKEZTUTAKO KEXAK

Beste batzuk baino ahulagoak diren taldeen baitan jazo ohi denez, alor honetan aurkezten den kexa kopurua txikiagia da oraindik ere. Edonola ere, zeharka aztertuz gero, honako gai hauei buruzkoak dira funtsean:

- Hezkuntza premia bereziak dituzten ikasleak
- Eremu publikoan ibiltzeko aukerak eta oztopoak kentzea
- Gizarte laguntzak
- Gizarte etxeetarako garraioa
- Lanerako prestatzeko zentroak eta enplegu zentro bereziak

Lehenik, hezkuntza premia bereziak dituzten ikasleen egoerak gero eta gehiago kezkatzen du arartekoa. Izan ere, halako ikasleak behar bezala laguntzeko beharrezkoak diren zerbitzu osagarriak kexa ugari eragin dute aurten; beste horrenbeste gertatu da integrazio eta indibidualizazio printzipioak bateratzearekin, Hezkuntza Departamentuak alor horretan frogatu duena baino malgutasun handiagoa behar baita horretarako. Azken batean, hezkuntza berezia sakon aztertu behar da Nafarroan eta, hori dela-eta, gai honetan barnatzeko asmoa dugu 2005. urtean.

Bigarrenik, hurrengo atalean azalduko dugunez, oztopo fisikoak eta zentzumenezkoak desagerrarazi behar diren ondorioz, gai horri buruzko txosten berezia egin dugu, administrazio publikoek indarrean dagoen araudia zenbateraino betetzen duten jakiteko.

Hirugarrenik, administrazioak lanerako prestatzeko zentroetan eta enplegu zentro berezietan sartu eta ibiltzeko sistemen funtzionamendua nola ikuskatu eta kontrolatzen duen ere aztertu dugu aurten, eta ohartu gara ez dagoela aurrez ikusitako askotariko alorretako profesional talderik; berebat, kontrol lanak hainbat departamenturi esleitzearen ondorioz, "nik emango, zuk emango," jabetu gara departamentuok hainbatetan ez dituztela behar bezainbat hartzen euren gain dagozkien funtzioak.

Laugarrenik, 2005. urtean ofiziozko kexa bat bideratu da, ezintasunaren alorrean aritzen diren irabazi asmorik gabeko elkarteek, diru laguntza publikoen banaketa atzeratu egin dela eta zenbatekoa eskasa dela-eta, likidezirik ez dutelako. Ofiziozko lana Ezinduen Ordezkarien Nafarroako Batzordeak tokiko prentsaren bitartez egin duen salaketak eragin du; hain zuzen ere, Batzordeak alor honetan aritzen diren elkarte gehienak biltzen ditu, eta Nafarroako Gobernuak ematen dituen diru laguntzen zenbatekoa % 20 txikiagotu dela eta diru laguntzok ematen atzerapen handiak izan direla salatu du.

Hori dela-eta, arartekoak kezka adierazi du jendaurrean, uste duelako inola ere ezin dela arriskuan jarri aipatu elkarteek betetzen duten funtsezko eginkizuna, oinarriko zerbitzuak ematen dituzten aldetik aparteko babesgabatasun egoeran dagoen herritar talde handi baten eskubideak babesteko eta zerbitzuok zerbitzu publikoen hutsuneak betetzen dituzten aldetik maiz.

Alde horretatik, gizarte boluntarioen elkarten egonkortasun ekonomikorik eza inola ere ezin da hartu egoerazkotzat. Aitzitik, gure ustez, urte bate-tik bestera errepikatu egiten den egiturazko arazo baten isla da eta, horregatik, laster argitaratuko den txosten berezi xehea egin du arartekoak, diru laguntzak emateko egungo prozedurak eztabaidan jartzen dituen.

4.5.2. EREMU PUBLIKOAN IBILTZEKO AUKEREI BURUZKO TXOSTEN BEREZIA

2005. urtearen erdialdean, Nafarroako erabilera publikoko zentroetan eta zerbitzuetan fisikoki eta zentzumenen bitartez ibiltzeko aukerei buruzko txosten berezia egiteari ekin diogu, eta lana oso aurreratuta dago jada

Espainiako Konstituzioak dio, askatasuna eta berdintasuna izateko, ezinbestekoa dela neurri orokorrak hartzea ezintasun edo urritasun fisikoren bat edo zentzumen urritasunen bat duten pertsonak integratu eta euren eskubideak berdintzeko; ildo horretan, herritar horien garapena eta parte

hartzea eragozten duten oztopo arkitektonikoak eta bestelakoak desagerrarazi behar dira.

Bestalde, Elbarriak gizarteratzeko 13/1982 Legea, apirilaren 7koa da Espainiako erreferentetako bat eremu publikoan ibiltzeko aukeren alorrean. Arau horrek hiriko inguruneak eremu publikoan ibiltzeko eskakizunetara egokitu beharra arautzen du eta, horretarako, etorkizuneko aurreikuspenei erantzuten die.

Foru Komunitatean, berriz, 4/1988 Foru Legeak diseinu unibertsalaren printzipioa du oinarri, eta eraiki gabeko eremuak, eraikin berriak eta erabilera publikoko lokalak, bidaiarientzako garraibide publikoak eta jabetza publikoko edo administrazio publikoen mendeko komunikabide jakin batzuk erabil daitezzen erraztu eta oztopo fisikoak eta zentzumenezkoak desager daitezzen bultzatzea du helburu, ezintasun organiko edo noiznolakoren bat duten pertsonen integrazioa bideratzearen.

Ia 20 urte igaro diren arren xedatu egin zenetik, erraz asko konturatzen gara gorabehera dezentez betetzen dela eta, horregatik, beharrezko jo da administrazioaren ardurapeko alorretan zenbateraino betetzen den ebaluatzea.

Txostenaren helburua

Hasi berri dugun txosten bereziaren helburu orokorra Foru Komunitateko administrazioek oztopo fisikoak edo zentzumenezkoak sor daitezzen galarazteko betebeharra nola betetzen duten eta, erabilera publikoko eremuetan, zentroetan eta zerbitzuetan nornahi ibiltzeko aukera bermatze aldera, aurrez zeuden oztopoak kentzea nola sustatzen duten ebaluatzea da.

Azterlan juridikoa

Arartekoarekin sinatutako hitzarmenari esker, Nafarroako Unibertsitateko Zuzenbide Fakultateak azterlan juridikoa egin du gaiari buruz, eta haren emaitzen berri eman dugu txosten berezian.

Hain zuzen ere, azterlanak nazioarteko arautegia, Espainiako arautegia eta Nafarroako Foru Komunitateko bertako arautegia aipatzen ditu eta, era berean, autonomia erkidegoetako arautegiek eraikin publikoetan eta erabilera publikoko eraikinetan ibiltzeko aukera bermatzeko eman dituzten xedapenak alderatzen ditu xehe-xehe.

Galdeketa

Txostena egite aldera, egoki iritzi zaio informazioa administrazioengandik eurengandik biltzeari eta, horretarako, informazioa biltzeko galdeketa diseinatu dira.

Galdeketa prestatu ostean, ezintasunaren alorrean aritzen diren Nafarroako elkarte guztiei aurkeztu zaie, beharrezko jotzen zituzten iradokizun eta ekarpen guztiak erantsi eta, hartara, galdeketa finkatutako helburuari erantzunen ziola bermatzearen.

Funtsean, inkestaren helburua honako alor hauetan izan den aurrerapena zenbatekoa izan den analizatzea izan da:

- Eremu publikoan ibiltzeko aukeretan eta plan-gintzan. 4/1988 Foru Legeak xedatzen duenez, hirigintza arloko plan, arau eta ordenantza orok erabilera publikoko eremuetan eta eraikinetan (bai publikoetan, bai pribatuetan) ibiltzeko aukerei buruzko arautegia aipatu behar du.

- Eremu publikoan ibiltzeko aukerak sustatzeari buruzko politika aktiboetan. 13. artikulua araberara, Nafarroako administrazio publikoek erabilera publikoko eremuetako eta eraikinetako oztopoak kendu eta eremu eta eraikin pribatuetako oztopoak kendu daitezzen bultzatzeko sailak bideratu behar dituzte urtero aurrekontuetan.

- Udal jabetzako eraikinetan ibiltzeko egungo aukeretan. Legeak Nafarroako administrazio publikoek erabilera publikoko euren eraikinetako oztopoak kendu behar dituztela xedatzen du eta, horretarako, ekintza plana izan dezaten gomendatzen du.

- Erabilera publikoko eraikinetako eta lokaletako (nahiz publikoetako, nahiz pribatuetako) lanen ikuskapenean, kontrolean eta jarraipenean. 16. artikuluaekin bat, udalek eta kontzejuek erabilera publikoko eraikin eta lokal berriak (bai publikoak, bai pribatuak) egiteko proiektuek 4/1988 Legea betetzen dutela egiaztatu behar dute. Ildo horretan, Legeko xedapenak betetzeko eskatu behar dute nahitaezko baimenak eta bizitzeko baimena eman aurretik.

- Oztoporik gabeko ibilbideetan. Legeak eta hura garatzeko dekretuek oinezkoentzako ibilbideek nornahi ibil dadin bete behar dituzten baldintzak ezartzen dituzte.

- Etxebizitza berrietan ibiltzeko aukeretan. 22/2003 Legeko 2. artikulua etxebizitza eraikin berriek bete behar dituzten gutxienezko irizpideak xedatzen ditu, eta 3. artikulua, sustapen publikoko orubeak eta etxebizitzak esleitzeko lehentasun irizpideak.

- Garraibide publikoetan ibiltzeko aukeretan. Araudi horiek guztiek aipatzen dutenez, mugitzeko arazoak dituzten pertsonen bidaiarientzako hiri garraibideetan ibiltzeko aukera izan dezaten bultzatu behar da; zehatz-mehatz, 22/2003 Legeko 1.

artikuluak mugitzeko arazoak dituzten pertsonentzat utzi beharreko gutxieneko aparkaleku kopurua xedatzen du.

- Zentzumeneren bitartez komunikatzeko oztopoen alorrean. 4/1988 Legeko 12. artikuluko 5. eta 6. atalek zerbitzu publikoak eskuratzea eragozten duten zentzumenezko oztopoak kendu beharra aipatzen dute berariaz.

Galdeketa 36 itemek osatzen dute guztira, eta Nafarroako 164 udalek eta Nafarroako Gobernu departamentu guztiek bete dute.

Txosten berezia egin egiten ari gara une honetan, eta 2006. urteko lehenengo sei hilabeteetan aurkeztuko dugu Foru Parlamentuaren aurrean. Nolanahi ere, honako atal hauek osatzen dute:

- I. Txosten berezia egin beharra justifikatzen duten arrazoiak
- II. Txostenaren helburuak eta garrantzia

III. Ereku publikoan nornahi ibiltzeko aukerazitatea, zuzentasun eta justizia sozial kontua

IV. Txosten juridikoa

V. Zuzenbide konparatuari buruzko taulak

VI. Azterketa lana

VII. Aplikatutako metodologia

VIII. Azterketa lanaren emaitzak

IX. Nafarroako Gobernuaren zentroetan eta zerbitzuetan ibiltzeko aukerak

X. Udal zentroetan eta zerbitzuetan ibiltzeko aukerak

XI. Ezindu elkarten iritzia

XII. Ondorioak

XIII. Gomendioak

Ondoko hau atariko datu bat besterik ez da, udal jabetzako zentroetan ibiltzeko aukerak oraindik ere eskasak diren adierazgarri:

UDAL LOKALETAKO IBILTZEKO AUKEREN BALANTZE OROKORRA	Biztanle kopurua				Guztira
	2.000tik behera	2.000tik 5.000ra bit.	5.000tik 10.000ra bit.	10.000 baino gehiago	
Ona edo nahikoa	% 22	% 18	% 50	% 33	% 23
Hala-moduzkoa edo onartzeko modukoa	% 36	% 61	%	% 67	% 41
Txarra edo eskasa	% 39	% 18	% 33		% 34
(Zuri)	% 3	% 3	% 17		% 3
Guztira	% 100	% 100	% 100	% 100	% 100

4.6. POBREZIA ETA GIZARTE BAZTERKETA

Ohiz kanpokoa da pobrezia eta gizarte bazterketari buruzko kezak heltzea erakundera, baina horrek ez du esan nahi, ezta gutxiago ere, gai horrek arartekoak landu beharreko alorretatik kanpo geratu behar duenik.

Hortaz, alor honek gudan pizten duen interesa dela-eta, gai horri buruz eztabaidatu den hainbat bileratan parte hartu dugu, eta Nafarroako Gobernuak 1998 eta 2005 artean bazterketaren aurka borrokatzeko planaren ebaluazioa aurkezteko zain gaude. Izan ere, 2005. urtean amaitu da plan hori indarrean egon den tarte, eta espero dugu haren bilakaera zorrotz ebaluatuko dela, Pobreziaren eta Gizarte Bazterketaren aurka Borrokatzeko Nafarroako Sareak antzeman eta salatu dituen gabeziak zuzendu eta plan berria prestatzearen lehenbailehen; hain zuzen ere, osatzen den plan berri horrek gizartearen izandako aldaketak (batik bat, migrazio boomak ekarritakoak) kontuan hartu eta kontrol sistema hobekiaz ezarri beharko lituzke, planak xedatzen dituen neurriak aplikatu egiten direla bermatzeko.

4.6.1. ARARTEKOA ETA POBREZIA FORMA BERRIAK

Kataluniako Síndic de Greuges erakundearen sorreraren 20. urteurrenaren kariatara, arartekoak "Pobrezia forma berriak" izeneko txostena aurkeztu du.

Agerraldian nabarmendu duenez, historian barrena pobrezia ekarri badu ere gizarte bazterketa, "gaur egun gizarte bazterketa dakar pobrezia":

"Ezintasun psikikoak dituzten baina familiarterko euskarririk ez duten pertsonak; inori axola ez zaizkiola sentitzen duten eta, ihes egiteko gai ez diren deabruzko espiralean, bazterketa areagotzen duen jarrera duten haur eta nerabe moldatu gabeak; etorkinak; esplotatu egiten dituzten emakumeak; drogazaleak; hiesak jotako gaixoak; preso ohiak; alkoholzaleak; eta abar, eta abar. Horien guztien egoerak ikusten ez dugun azpimundua osatzen du, eta gutako gehienok literaturaren edo zinemaren bitartez baino ez dugu haren berri izan.

Langabezian denbora luzez egon diren familia buruak, sistemak nahi ez dituenak arraroak edo baldarrak edo diziplinarik gabeak direlako edo, besterik gabe, baja ugari hartzen dituztelako edo 40 urtetik gorakoak direlako; euren ardurapean senitartekorik duten emakume ezkongabeak, emakumezkoak direla-eta, egonkortasunik ez duten eta, gizonezkoenaren aldean, soldata txikiagoa

ematen duten lanak onartu behar dituztenak; miseriazko pentsioak dituzten alargunak; mende-kotasun egoeran dauden edo ezintasunen bat duten zaharrak, familiarterko euskarririk ez dutela-eta, laguntza publikoetatik ozta-ozta bizi direnak; eta abar, eta abar. Horien guztien egoera ez da erabateko pobrezia, baina askoz ere ohikoagoa da, eta aurrekoei gehitu behar zaizkie."

Nabarmenezkoak dira arartekoak Nafarroako egoerari buruz eman dituen iritzi batzuk:

"Egia da Nafarroako egoera ona dela beste batzuen aldean, baina ezin ahanzi dugu zer duen gizarteak ontzat. Ildo horretan, oso pobrezia maila txikiak esan nahi dute 10.000tik 40.000 pertsonara bitartean pobrezia erlatiboko egoeran bizi direla gure Nafarroa aberats honetan. Pertsona horiek izen-abizenak dituzte, baina ez gara asmatzen ari Konstituzioak onartzen dituen eskubideak bermatzen.

Arartekoa naizen aldetik, oso ontzat dut Nafarroak plan osoa izatea alor honetan, eta lorpenzat, haren adierazleak aldizka argitaratzea, baina, aldi berean, deitoratu egiten dut planaren betearazpena ez dela aurreikuspenak betetzen ari antza.

Era berean, arartekoa naizen aldetik, kezkatu egiten nau, planaren diseinu osoa egokia izan arren, gauzatzea ez dela departamentuen (Osasun, Hezkuntza, Gizarte Ongizate... departamentuen) arteko oztopo tradizionalak gainditzen ari antza. Gainera, norberaren arabera gizarte laguntza ere ez dirudi espero bezainbeste orokortu denik, planeko elementu giltzarria izan arren.

Bestalde, bazterketari aurrea hartzeko ekime-nak behar baino gutxiago landu izana bereziki kezkarria da, arartekoak behin eta berriro errepikatu duelako behar hori eta hainbat txosten berezi egin ere egin duelako horri buruz: adimen gaixoei buruz, eraso egin dieten emakumei buruz, etorkinei buruz, ezinduei buruz... Badirudi onartu egiten dela gizarte dual eta baztertutako gutxiengoekiko elkartasunik gabea bihurtzen duten faktoreak saihestezinak direla. Ondorioz, gizarteak pertsonak baztertzen segitzen du, eta gizarte zerbitzuek bazterketaren ondorioak neurri batean bakarrik tratatzen jarraitzen dute, a posteriori gainera.

Azkenik, haurren egoera ere oso kezkarria da, bazterketa bizitzako lehenengo urteetan hasten baita gehienetan. Alde horretatik, oso kezkarria da hezkuntza sistemak ez lortu izana gizarte esparru jakin batzuetako eskola porrota areago murriztea. Izan ere, pobreziaren inguruko egungo ikuspegiarekin bat, agerikoa da gizarte bazterketaren alorreko lehentasun nagusiak haurrek oinarritzko hezkuntza izateko aukera izan dezaten ber-

matzea izan behar duela, munduari berdintasun egoeran aurre egiteko gai izan daitezen”.

Agerraldian, arartekoak pobrezia eta gizarte bazterketari banan-banan, kasuan-kasuan heldu beharra nabarmendu du:

“Pobrezia, gizarte bazterketari eta antzeko gaiei aurre egiten zaienean, tentagarria izan liteke egoera hozki eta ongizate estatuak lortu dituen helburuen eta lortzeke dituen xedeen balantzea eginez azaltzea; hartara, Nafarroako emaitza “oso ona” izan litzateke. Berebat, ebalazioa tekniko-ki eta hozki egiteko modu horrek arazo gutxiago sortuko luke administrazio publikoekin, dudarik gabe, gure iritzia zilegiak eta zuzenak direla pentsatuko bailukete.

Alabaina, eskubideak (are gehiago, herritar talde handi batenak) betetzen ez diren egoera oro azalertzeko jarrera dator bat eskubideak bermatzeko eginkizuna duen erakundeari (hala nola, Arartekoari) agindutakoarekin. Izan ere, gogoan izan beharra dago eskubideak banakakoak direla eta herritar guztien eskubideak bermatu behar direla, eta, horrenbestez, ez dela nahikoa batez besteko estatistikoak hobetzea.

Zoritxarrez, jarrera estatistikazale eta aseptiko horiek eskubide eta gizarte zerbitzu gehiegi “aukerako” edo “norbere borondatearen arabera-koak” eta, hortaz, zehaztugabeak direla uste izate-

aren ondorio da; ezertara behartuta ez gaudelako premisa dugu abiapuntu, batere elkartasunik gabe, eta, ondorioz, ahal duguna egiten dugula diogu.

Aitzitik, aurpegi jakin bat egokitzen diegunean gure hirietan ozta-ozta bizi diren eta arartekoaren aurrean kexa aurkezteko zilegitasunik ere ez dutela uste duten edo horretarako gizarte abileziak ere ez dituzten herritar ikusezin horiei, pertsona horietako bakoitzak bere izenean ofiziozko kexa sustatzea merezi duela jabetzen gara, Konstituzioak onartzen dizkion eskubideak berreskura ditzan”.

4.6.2. GIZARTE BAZTERKETARI BURUZKO LANTEGIA

Unibertsitate Publikoarekin batera, gizarte bazterketari eta gutxieneko soldadak bermatzeko sistemari buruzko lantegia programatu da urteko azken hiru hilabeteetan, gutxieneko diru sarrerak bermatzeko Espainiako sistemak eta, zuzen eta koherenteagoak izan daitezen oro har, sistema horiek erreformatzeko aukerak aztertze aldera eta, batez ere, pobrezia eta gizarte bazterketaren aurkako borroka ahal bezain eragingarria izan dadin.

Azkenean, denbora kontuak direla-eta, lantegia atzeratu egin da eta 2006ko otsailaren 9an antolatu da. Horregatik, datorren urteko txostenean emanen dugu bertako ondorioen berri.

HARPIDETZAREN PREZIOA ALDIZKARI OFIZIALA ETA BILKURA EGUNKARIA	IDAZKARITZA ETA ADMINISTRAZIOA NAFARROAKO PARLAMENTUA «Nafarroako Parlamentuko Aldizkari Ofiziala» Navas de Tolosa, 1 31002 IRUÑA
Urtebete	43,95 euro
Aldizkari Ofizialaren prezioa, aleko	1,15 »
Bilkura Egunkariaren prezioa, aleko	1,30 »